

KƏRBALAYİ BEHBUD OĞLU
HACI YUSİF

QARABAĞ
SİNDROMU

həqiqət və reallıq

Kərbəlayi Behbud oğlu

Hacı Yusif

Kərbəlayi Behbud oğlu

Hacı Yusif

63,3A2

D47

QARABAĞ SİNDROMU

Həqiqət və reallıq

F. Köçərli adına
Azərbaycan Dövlət Uşaq
KİTABXANASI
INV. № 21055

Bakı - ŞƏMS - 2007

Az2
2007

Kərbəlayi Behbud oğlu Hacı Yusif
"QARABAĞ SİNDROMU"

(Həqiqət və reallıq)

Bakı, "ŞƏMS" nəşriyyatı - 2007, 256 səh.

Redaktor:
Rəyçilər:

Əfqan Nürəddinoğlu
O. Hüseynov,
S. Məmmədov

Az99

6 kitab müəlifli Hacı Yusifin, "Lahic 114" (2000), "Ədalətin qurbanları" (2001), "İlahiyyət: tövsiyyə və ibrətnamələr" (2001), "Hacı Yusifnamə" (2003), "Gördüklərim, bildiklərim" (2005) kimi kitabları geniş oxucu kütləsi tərəfindən sevilə-sevilə oxunur.

H 51000000173 (54)
127-2007 qriffli nəşr

©ŞƏMS

ÖN SÖZ

Azərbaycan demokratik və sülhsevər xalqının ümumdünya demokratik ölkələrinin rəhbərlərinə və xalqlarına, ən əsası sülh, əmin-amanlıq keşiyində dayanıb, terrorizmə qarşı amansız olanlar və sülhə, demokratiyaya ləkə gətirənlər, doğma xalqına qatı düşmən olan bəzi özlərini rəhbər hesab edən "baş komandan"lar artıq dünya xalqlarına tam aydındır. Biz Azərbaycan xalqı sadəcə müraciət və bəyanat yazmaqla özümüzü demokratik ölkə və sülhün keşikçisi kimi qələmə vermirik. Əlbəttə, artıq Azərbaycan xalqına qarşı 2005-ci ilə qədər erməni xalqının hökuməti və baş komandanı tərəfindən 100 ildən çoxdur ki, təcavüz olunur. Ermənistan hökuməti və onları dəstəkləyənlər başa düşürlər ki, erməni millətçiləri qorxaqdır. Azərbaycan xalqı bütün dünyanın sülh və

əmin-amanlığın keşiyində duran xalqları ilə həmrəy olub və hazırda da belə xalqlarla bir addımlayır. O cümlədən, bir əsrdir tanıdığımız, da-
im özlərini məzlum göstərən erməni xalqı yaxşı başa düşür ki, azərbaycanlılar onlara Azərbaycanın bütün ərazilərində təhlükəsizlik verib, öz xalqından da artıq hörmət edib, ancaq harada erməni soyqırımı baş veribsə, öz "hökumət"ləri tərəfindən olub və bundan sonra da olacaq. Məlumatınız olsun ki, Azərbaycanda 150-200 minə qədər həmin nəsiləndən olan nənələr, analar, xalalar, bacılar var. Əlbəttə, onlar da sizin kimi Xocalı faciəsinin şahidi, bəziləri Sumqayıtda ermənilərin ermənilər tərəfindən baş verən soyqırım və qəsdin canlı şahidləridirlər. Azərbaycanın baş komandanı və xalqı dünyada sülhə və əmin-amanlığa, ən əsası demokratiyaya hörmət edərək qan tökmək istəmir. Ona görə ki, bu hökumət və xalq qan tökən yox, qan tö-

kənləri ifşa edən və nahaq qan tökməkdən çəkinməyi məsləhət görəndir. Əks təqdirdə Allah eləməsin, müharibə baş versə, onda erməni rəhbərləri həmişə olduğu kimi qaçıb gizlənəcək. Çünki onları Hitler və Stalindən daha dəhşətli bəla gözləyir. Cavaba gələndə əlbəttə, məzlum erməni xalqının da cavab verənləri olmalıdır. Odur ki, dövlət başçısı xalqı təhlükədən qoruya bilmirsə, xalq ayağa qalxıb baş komandanı başa salmalıdır ki, heç bir müharibədə ermənilər qalib olmayıb, bu müharibədə də qalib yox, məğlub olacaqlar. Bu milətin baş komandanının və xalqının çıxış yolu dünya hökumət və xalqlarına, o cümlədən Azərbaycan dövlətinə və xalqına nə qədər sülh yolu ilə yaxınlaşsalar, özlərinin xeyrinə olar. Onsuz da xalqlar təhlükə və fəlakətlərin qurbanı olur, qırılır. Əlbəttə, yaradan qırır. Əksi, günahsız xalqı qırmaq, torpaq və sərvət əldə etmək fikrinə düşənlər həm

özünün, həm də xalqının düşməni olub, nə sərvət, nə də torpaq əldə edə bilməyiblər. Bu mənada tarix bir elm ocağıdır. Xalqın düşməni olan hökm-darları başa salıb və başa sala bilmə-yənləri də başa salacaq.

Hörmətli demokratik və sülhsevər dövlətlərin rəhbərləri!

Biz, Azərbaycan xalqı, müdriklərin hamıya lazımlı bir atalar sözü ilə öz sözumüzü çatdırmaq istəyirik. Atalar yerində deyib: "Ot kökü üstündə bitər". Bildiyiniz kimi ermənilərin bizə və sizə yaxın ərazisi olmayıb, onlar hansı ölkədə, yəni əcdadları, bir neçə nəfər yaşadıkları dövlətə və xalqa xəyanət etdiklərinə görə, həmin dövlət başçısı tərəfindən ölkədən xaric olunublar, 150-200 il bundan əvvələdək. Bildiyiniz kimi, su axar, çuxurunu tapar. Bu qovulmuşlar nəhayət, Qafqaza pənah gətiriblər və bir qaçqın kimi onlara sığınacaq yeri Azərbaycan torpağı olub. Bildiyiniz kimi, həmin vaxt rus

imperiyasına da belələri çox lazım olub. Mikoyanlar, petrosyanlar nə oyunlardan çıxmırdılar?! Belə zülm ilə abad olan bir ölkə axırda da bərbad olar, necə ki, bərbad oldu SSRİ və Berlin. Bildiyiniz kimi, 15 Respublika ilə bərabər Azərbaycan da SSRİ-yə daxil idi. Azərbaycan xalqı üçün fərq etmən, hansı vaxt və kim hakim olsa, bu xalq demokratik, sülh və əmin-amanlığın həqiqi qoruyucusu olub. Azərbaycan xalqına Allah tərəfindən bir hədiyyə verilib. Əlbəttə, ermənilər Azərbaycan torpağında müvəqqəti sığınacaq alanda Qarabağda yox, İrəvanda yerləşdirilmişlər. Sayları artandan sonra azərbaycanlılar erməni xalqına hörmət naminə öz doğma ərazilərində bir yerdə yaşamağa razılıq vermədi, yəni rus dövləti tərəfindən muxtariyyət verildi. 1905-ci ildən başlayaraq Azərbaycan xalqına minnətdarlıq əvəzinə xəyanətə, haqsızlığa əl atdılar və hal-hazırda da 2005-ci ilə qə-

dər bir neçə rəhbərlər vasitəsilə həm erməni xalqı, həm də Azərbaycan xalqı sakitlik tapa bilmir. Erməni rəhbərləri dünya xalqları arasında yoluxucu xəstəlikdir. Artıq hamıya məlumdur ki, vaxtında demokratiya müalicəsinə getməsələr, terrorist xəstəliyi ilə özlərilə bərabər günahsız bir neçə ölkəni də yoluxduracaq, öz günlərinə salacaqlar. Artıq xalq boğan qüvvələr dünyadan yox olmaq ərəfəsindədir, o cümlədən, xalqına xəyanət edən hakimlər, Ermənistan və qondarma Dağlıq Qarabağ müvəqqəti sığınacaq verilən ermənilər. Demokratiya və sülhə sadıq olan ölkə məğlub olmaz. Terror və xəyanətlə məşğul və məşhur olanlar da im məğlub olub, olacaq da. Ermənistan xalqının xəyanət hakimləri və qondarma Qarabağ xainlərini də eyni aqibət gözləyir.

Azərbaycanlıların soyqırımı haqqında Azərbaycan Respublikası prezidentinin Fərmanı

Azərbaycan Respublikası müstəqillik qazandıqdan sonra xalqımızın tarixi kiçmişini obyektiv mənzərəsini yaratmaq imkanı əldə edilməmişdir. Uzun illər gizli saxlanılan, üzərində qadağa qoyulmuş həqiqətlər açılır, təhri edilmiş hadisələr özünün əsl qiymətini alır.

Azərbaycan xalqına qarşı dəfələrlə törədilmiş və uzun illərdən bəri öz siyasi-hüquqi qiymətini almamış soyqırımını da tarixin açılmaş səhifələrindən biridir.

1813-cü və 1928-ci illərdə imzalanan Gülüstan və Türkmənçay müqavilələri Azərbaycan xalqının parçalanmasının, tarixi torpaqlarımızın bölünməsi əsasını qoydu. Azərbaycan xalqının bu milli faciə-

sinin davamı kimi onun torpaqlarının zəbti başlandı. Qısa bir müddətdə bu siyasət gerçəkləşdirilərək ermənilərin kütləvi sürətdə Azərbaycan torpaqlarına köçürülməsi həyata keçirildi. Soyqırımı Azərbaycan torpaqlarının işğalının ayrılmaz bir hissəsinə çevirdi.

İrəvan, Naxçıvan və Qarabağ xanlıqlarının ərazilərində məskunlaşdırılan ermənilər orada yaşayan azərbaycanlılarla müqayisədə azlıq təşkil etmələrinə baxmayaraq öz havadarlarının himayəsi altında "erməni vilayəti" adlandırılan inzibati bölgünün yaradılmasına nail oldular. Belə süni ərazi bölgüsü ilə, əslində, azərbaycanlıların öz torpaqlarından qovulması və məhv edilməsi siyasətinin bünövrəsi qoyuldu. "Böyük Ermənistan" ideaları təbliğ olunmağa başlandı. Bu uydurma dövlətin Azərbaycan torpaqlarında yaradılmasına "bəraət

qazandırmaq məqsədlə" erməni xalqının tarixinin saxtalaşdırılmasına yönəlmiş genişmiqyaslı proqramlar reallaşdırıldı. Azərbaycanın və ümumən Qafqazın tarixinin təhrif olunması həmin proqramların mühüm tərkib hissəsini təşkil edirdi.

"Böyük Ermənistan" yaratmaq xülyasından ruhlanan erməni qəsbkarları 1905-1907-ci illərdə azərbaycanlılara qarşı açıq şəkildə genişmiqyaslı qanlı aksiyalar həyata keçirdilər. Ermənilərin Bakıda başlanan vəhşilikləri Azərbaycanı və indiki Ermənistan ərazisindəki Azərbaycan kəndlərini əhatə etdi. Yüzlərlə yaşayış məntəqəsi dağıdılıb yerlə yeksan edildi, minlərlə azərbaycanlı vəhşicəsinə qətlə yetirildi. Bu hadisənin təşkilatçıları məsələnin mahiyyətinin açılmasına, ona düzgün hüquqi-siyasi qiymət verilməsinə maneçilik törədə

rək azərbaycanlıların mənfi obrazını yaratmış, özlərinin avantürist toraq iddialarını pərdələmişlər.

Azərbaycanlıların soyqırımını Bakı, Şamaxı, Quba qəzalarında Qarabağda, Zəngəzurda, Naxçıvanda, Lənkəranda və Azərbaycanın başqa bölgələrində xüsusi qəddarlıqlarla həyata keçirilmişdir. Bu ərazilərdə dinc əhali kütləvi surətdə qətlə yetirilmiş, kəndlər yandırılmış, Milli mədəniyyət abidələri dağıdılıb məhv edilmişdir.

Zaqafqaziyanın sovetləşməsindən öz çirkin məqsədləri üçün istifadə edən ermənilər 1920-ci ildə Zəngəzuru və Azərbaycanın bir sıra torpaqlarını Ermənistan SSR-in ərazisi elan etdilər.

1988-ci ildən ortaya atılan qondarma Dağlıq Qarabağ konfliktinin ilkin mərhələsində yüz minlərlə azərbaycanlının öz tarixi torpaqlarından qovulmasına da respublika-

da düzgün siyasi qiymət verilmədi. Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin Ermənistan SSR-in tərkibinə daxil edilməsi haqqında ermənilərin qeyri-konstitution qərarını və Moskvanın əs-lində bu vilayəti Xüsusi İdarəetmə Komitəsi vasitəsilə Azərbaycanın tabeliyindən çıxarmasını xalqımız ciddi narazılıqla qarşıladı və mühüm siyasi aksiyalara əl atmaq məcburiyyəti qarşısında qaldı. Respublikada keçirilən mitinqlər zamanı torpaqlarımızın işğalı siyasəti qətiyyətlə pislənsə də, Azərbaycan rəhbərliyi öz passiv mövqeyindən əl çəkmədi. Məhz elə bunun nəticəsi olaraq 1990-cı ilin yanvar ayında getdikcə güclənən xalq hərəkatını boğmaq məqsədilə Bakıya qoşunlar yeridildi, yüzlərlə azərbaycanlı məhv və şikəst edildi, yaralandı, digər fiziki təzyiqlərə məruz qoyuldu.

1992-ci ilin fevralında ermənilər Xocalı şəhərinin əhalisinə misli görünməyən divan tutdu. Tariximizə Xocalı soyqırımı kimi həkk olunmuş bu qanlı faciyə minlərlə azərbaycanlının məhv edilməsi, əsir alınması, şəhərin yerlə yeksan edilməsi ilə qurtardı.

Ermənilərin sovet rejimindən bəhrələnərək həyata keçirdikləri və 80-ci illərin ortalarında daha da güclənən anti-azərbaycan təbliğatına Azərbaycan Respublikasının rəhbərliyi vaxtında lazımı qiymət vermədi.

Azərbaycanın XIX-XX əsrdə baş verən bütün faciələri torpaqlarının zəbti ilə müşayiət olunaraq, ermənilərin azərbaycanlılara qarşı düşünülmüş, planlı sürətdə həyata keçirdiyi soyqırımı siyasətinin ayrı-ayrı mərhələlərini təşkil etmişdir.

Azərbaycan xalqına qarşı törədilmiş bütün soyqırımı faciələrini

qeyd etmək məqsədilə qərara alıram:

1. 31 mart azərbaycanlıların soyqırımı günü elan edilsin.

2. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə tövsiyə olunsun ki, azərbaycanlıların soyqırımı ilə bağlı hadisələrə həsr olunmuş xüsusi sessiyanın keçirilməsi məsələsinə baxsın.

Heydər Əliyev
Azərbaycan Respublikasının
Prezidenti
Bakı şəhəri, 26 mart 1998-ci il

**KƏRBƏLAYI BEHBUD OĞLU
HACI YUSİFİN KİTABINI
OXUDUQDAN SONRA**

İslam-Allahın nazil etdiyi həqiqi din.

İslam haqqında bəhs edildikdə ilk öncə "İslam" sözünün mənasının düzgün dərk edilməsi zəruridir. Ərəb dilində -"İslam",-insanın iradəsinin Allah-Təalaya tam tabe olması, təslim olması, insanın Allaha itaət etməsidir. Öz iradəsini Allaha tabe edən, təslim edən insan - müsəlman (ərəbcə - "müslim") adlanır. İslam nə müxtəlif şəxslərin, nə əşyaların adı ilə bağlı olmayan bir dindir. Məlum olduğu kimi, xristianlıq İsa Məsihin, buddizm Qautama Buddanın, konfuzizm Konfusunin, iudaizm isə İudanın adı ilə bağlıdır. İslam isə Allahın, həqiqətən də hələ Adəm peyğəmbərdən Məhəmməd peyğəmbərədək nazil etdiyi dinin adıdır. İslam bütün peyğəmbərlərin dinidir. Müqəddəs

Qurana görə, Allah-Təalənin həqiqi dininə iman gətirənlərin hamısı müsəlmandır.

"Allah yolunda layiqincə cihad edin. O (Öz dini üçün) sizi seçdi və dində sizin üçün heç bir çətinlik yeri qoymadı - atanız İbrahimin dini (dində olduğu) kimi. Allah bundan (Qurandan) əvvəl də, bunda (Quranda) da sizə müsəlman adını verdi ki, (qiyamət günü) Peyğəmbər sizə, siz də insanlara şahid olasınız?" (22;78)

Həqiqətən də, bütün ilahi dinlər Allah tərəfindən nazil edilmiş, lakin dövrün təsiri altında insanlar tərəfindən dəyişdirilmiş və təhrif olunmuşdur. Bütün monoteist dinlər yalnız tək Allaha etiqadı təbliğ etmiş və başqa ilahi qüvvələrin olduğunu inkar etmişlər. Zaman keçdikcə, müxtəlif dinlərin nazil olunmasında vasitəçilik edən şəxslər (peyğəmbərlər) ilahiləşdirilir və müqəddəsləşdirilirdilər. Onları Allaha bənzədirdilər. Xristianlıq,

buddizm, krişnaizm buna nümunə ola bilər. Öz dövrlərinin peyğəmbərlərindən heç biri özünün Allah adlandırılmasına iddia etməmişdi. Lakin bu gün həmin dinlər öz peyğəmbərlərini Allah kimi tanıyır, onlara sitayiş edir və öz istəklərini onlara ünvanlayırlar.

Bəşəriyyət tarixində dinlərin təhrif olunmuş şəkildə dərk edildiyi dövrdə insanlara dinin həqiqət yolunu göstərmək üçün Allah tərəfindən başqa peyğəmbərlər göndərildi. Onların hamısı eyni vəzifə daşıyırdı. Zaman keçdikcə, bir-birini əvəzləyən peyğəmbərlər yalnız bir məqsədlə göndərilirdilər.

İslam nöqtəyi-nəzərindən, peyğəmbərlərin hamısına eyni münasibət bəslənir, aralarında fərq qoyulmur.

"Deyin ki, "Biz Allaha, bizə nazil olana (Qurana), İbrahimə, İsmailə, İshaqa, Yaquba və onun övladına göndərilənə, Musaya və İsayaya verilənlərə, Rəbbi tərəfindən (bütün) peyğəm-

bərlərə verilənə inanmışıq. Onların heç birini digərindən ayırmırıq. Biz ancaq Allaha təslim olanlarıq (müsəlmanlarıq). Əgər onlar da siz inandığınızı kimi inanırlarsa, şübhəsiz ki, doğru yolu taparlar?" (2; 136-137)

Başqa bir ayədə deyilir:

"Lakin Allaha və peyğəmbərlərinə iman gətirən və onların heç birini digərindən ayırmayan şəxslərə Allah Özü mükafatlarını verəcəkdir!.." (4;152)

Bu o deməkdir ki, Allaha iman gətirən insan peyğəmbərlər arasında fərq qoymamalıdır.

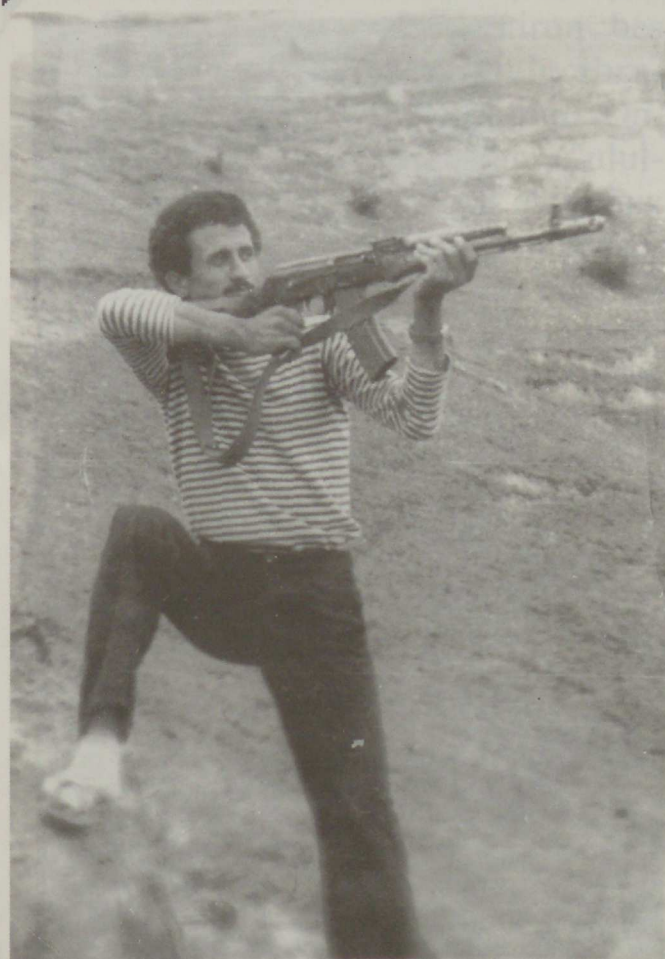
Məhəmməd peyğəmbərədək, Qurani-Kərim nazil olmadan öncə, cəmiyyətdə cəhalət hökm sürürdü. İnsanlar müxtəlif bütələrə etiqad edir və ədəbsiz işlərlə məşğul olurdular. Belə bir şəraitdə Allah insanlara İlahi Göstərişlər nazil etdi və həqiqət yolunu göstərdi, cahillikdən qurtulmaq üçün vasitə bəxş etdi, çünki insanla-

rın ilahi biliklərə yiyələnmələri və onlar vasitəsilə düşünmələri, dərk etmələri, fikirləşmələri yalnız bu yolla mümkün idi. Müqəddəs Kitabın ilk nazil olan ayəsi bu olmuşdur:

"Yaradan Rəbbinin adı ilə oxu! O, insanı laxtalanmış qandan yaratdı. Oxu! Sənin Rəbbin ən böyük kərəm sahibidir! O Rəbbin ki, qələmlə (yazmağı) öyrətdi. (O Rəbbin ki) insana bilmədiklərini öyrətdi". (96; 1-5)

Ümumilikdə, peyğəmbərlər iki qismə bölünürdü: onların bir qismi bizə şəriət qanunlarını gətirir və bu qanunları insanlar arasında yayır, digər qismi isə əvvəlki peyğəmbərin dinini təbliğ edirdi. Bildiyimiz kimi, İslam sonuncu din, Quran sonuncu Müqəddəs Kitab, Məhəmməd isə Allah tərəfindən göndərilən sonuncu peyğəmbərdir.

"Mühəmməd aranızdakı kişilərdən heç birinin atası deyildir. Lakin o, Allahın rəsulu (elçisi) və peyğəm-

**Zəngilan: Mustafayev Xəlîq
düşmən səngərini
darmadağın etdi**

**Bir azdan bizləri qarşıda
yeni döyüş əməliyyatları
gözləyir**

bərlərin sonuncusudur!.." (33;40)

Quranda biz şəriət gətirən beş peyğəmbərlə rastlaşırıq: **Nuh, İbrahim, Musa, İsa və Məhəmməd**. Onları Böyük peyğəmbərlər ("ulul-əzm") adlandırırlar. Qeyd etdiyimiz kimi, Məhəmməd onların sonuncusudur və peyğəmbərliyin başa çatması məhz onun adı ilə bağlıdır. Bu məsələyə ikili yanaşma mövcuddur: Məhəmməd Müqəddəs Kitab çatdıran sonuncu peyğəmbərdir, ümumiyyətlə, Məhəmməd peyğəmbərlərin sonuncusudur.

Bildiyimiz kimi, insanlara Müqəddəs Kitabı çatdıran Nuh, İbrahim və Musadan sonra, əvvəlki peyğəmbərlərin şəriətini təbliğ edən çoxlu peyğəmbərlər göndərilmişdi. Belə bir sual meydana çıxıb bilər: bəs sonuncu şəriət qanununu çatdıran Məhəmməddən sonra niyə onun dinini təbliğ edən peyğəmbərlər olmayıb? Bu, bir tərəfdən, şəriət daşıyıcıları vasitəsilə

peyğəmbərliyin sona çatması ilə izah edilə bilər ki, bunun da mahiyyətini aşağıdakı kimi açıqlamaq mümkündür: bəşəriyyətə ilahi vəhy vasitəsilə çatdırılmalı olanların hamısı ilahi buyruqları ehtiva edən Quran vasitəsilə açıqlanıb. Quran əvvəlki şəriətləri özündə birləşdirir, kamilləşdirir:

"Bu gün dininizi tamamlayıb kamala yetirdim, sizə olan nemətimi başa çatdırdım və bir din kimi sizin üçün İslamı bəyanib seçdim!" (5;3)

İslam bütün zamanların son dinidir, çünki o, Qiyamət gününədək hökm sürəcək. İslam təlimi, İslam doktrinası, bu dinin prinsipləri, yəqinlik və səmimiyyətlə onlara iman gətirmiş insanların ağılı və idrakı ilə qəbul olunur. İslamda inam abstrakt xarakteri daşımır, o şəxsin əminliyinə əsaslanır və məhz buna görə o sadəcə inam deyil, iman adlandırılır, yəni öz inamında əmin olmaq. Məhz belə iman

İslama iman gətirən hər bir insana xoşbəxtlik bəxş edir, onu ilahi yolla Allaha yaxınlaşdırır.

Allah-Təala Quranda bəşəriyyətə ümumi prinsiplər təyin etmişdir. Zaman və coğrafi mühitin daimi təkamülünə baxmayaraq, bu prinsiplər, ümumbəşəri prinsiplər olduğundan, mənəviyyətin dəyişməz qanunlarına çevrilmişlər. Lakin hər bir insanın həmin prinsiplər çərçivəsində rastlaşdığı problemlərin həllini Allah insanın dərrakəsinə, şüuruna həvalə etmiş, onların həyata keçirilməsi üçün insana ağıl, müdriklik vermişdir. Bütün bunlardan sonra, artıq insanın yeni ilahi vəhylərə ehtiyacı yoxdur. Bu səbəbdən də Allah şəriətin yeni daşıyıcısı, yeni peyğəmbər göndərməyə ehtiyac görmür. Digər tərəfdən, bu, şəriəti təbliğ edən peyğəmbərliyin başa çatması ilə əlaqədardır. Bu məsələyə toxunmazdan əvvəl, əvvəlki peyğəmbərlər dövrünü, o za-

man hökm sürən qanunları, şəraiti qismən də olsa, nəzərdən keçirməliyik. Nə üçün şəriət qanunlarının daşıyıcılarından, peyğəmbərlərdən sonra Tanrı bizə elə həmin qanunları təbliğ edən yeni peyğəmbərlər göndərmişdir.

Tarix şahiddir ki, həmin dövrlərdə bəşəriyyət cüzi biliklərə malik idi. Quranda da bu barədə deyilir ki, peyğəmbərlər insanlara ilahi göstərişləri çatdırır və onlara haqq yolunu göstərirlər. Lakin çox keçməmiş insanlar, öz cahillikləri üzündən, ilahi göstərişləri unutmağa və bu səbəbdən də onları təhrif etməyə başladılar. Bu onların sanki səciyyəvi bir xüsusiyyətinə çevrildi. Məhz onda, Allah dini təhriflərdən qorumaq, şəriətin orijinallığını saxlamaq üçün başqa peyğəmbərlər göndərirdi və onlar da şəriət daşıyıcısı olan sələflərinin şəriətini təbliğ edirdilər.

Bu yolla Allah Öz dinini təhrif

olunmaqdan qoruyurdu və o zaman bu, dinin mühafizəsi üçün yeganə çıxış yolu idi. İndikindən fərqli olaraq, o zaman Müqəddəs kitablar böyük tirajlarla buraxılmır və adətən öz subyektiv fikirlərini, adi istək, arzu və xəyallarını, baxışlarını din kimi qəbul edən xalq isə ilahi din barədə heç düşünmürdü. Din xadimləri də öz missiyalarını layiqincə həyata keçirməyə qadir deyildilər. Onlar öz şəxsi mənafeələrini güdür, kahinliklə məşğul olur, xalqı Allahın deyil, özlərinin iradələrinə tabe etməyə can atırdılar. Cəmiyyət yeni yarandığından, dini müdafiə etməyə və qoruyub saxlamağa qadir deyildi. Onun elmi və bilikləri buna imkan vermirdi.

Lakin zaman keçir, elmə, biliklərə və şuurun gücünə əsaslanan cəmiyyət təkamül edir, elm və bilik cəhaləti əvəz edir. İnsanlar düşünməyə, yeni kəşflər etməyə başlayır, tərəqqi yoluna qədəm qoyurlar. Bəşər tarixinin

bu mərhələsində insanlar Tanrı və onun göndərdiyi din məsələləri barədə obyektiv düşünməyə, bunlara elmi və şüurlu şəkildə yanaşmağa başlayırlar. Quranın nazil olunduğu dövrdə dinin yayılmasında peyğəmbərlə yanaşı, onun tərəfdarları, davamçıları da fəal iştirak etmiş, peyğəmbərdən sonra onun işini müsəlmanlar davam etdirmişlər.

Quran kitab şəklində bütün dünyada yayılır və şəriət qanunları təbliğ olunur. Quranın qorunması şəriətin təhrifinə yol vermir. Allah dini prinsipin və yeganə ilahi mənbənin - Quranın təhrifinə yol vermir.

"Şübhəsiz, Quranı Biz nazil etdik və sözsüz ki, Biz də onu (hər cür təhrifdən) qoruyub saxlayacağıq!" (15:9)

Quran Allah tərəfindən nazil edilən kitablar içində yeganə dəyişdirilməyən və təhrif olunmayanıdır. O öz orijinallığını qoruyub saxlayıb və heç

bir təhrifə duçar olmayıb. Birincisi, Allah Özü buyurub ki, Quran Allah tərəfindən qorunur, ikincisi isə cəmiyyət artıq onu müdafiə etmək halında idi. Bu, bəşəriyyətin təkamülündən xəbər verir. Qurana qədər nazil olan ilahi kitablara xalqın münasibəti tarixin bu dönmündəki münasibət kimi deyildi. Bu mərhələdə ilahi vəhylər təhrifdən müdafiə olunduğu və təbliğ edildiyi üçün, başqa peyğəmbərlər göndərmək zərurəti yaranmır. Çünki, bu dövrdə dini təbliğ edən peyğəmbərlərin yerini artıq ilahi buyruqlar bilən üləmalar, mübəlləğlər, vaizlər (ilahi dini yayan din alimləri) tuturlar. Onlar peyğəmbər olmasalar da, dini və ilahi Kitabı təbliğ etməklə peyğəmbərlik missiyasını yerinə yetirirlər. Peyğəmbərimizin şəriətini təbliğ etmək üçün yeni peyğəmbər göndərilməsinə də məhz bu səbəbdən ehtiyac yoxdur. Yəni, hər nə ilahi vəhy ilə nazil olunmalı

idisə, tam olaraq nazil olundu və tamamlandı. Allah bütün təhriflərdən qorunan Quranı nazil etdi və insana haqq yoluna yönəlmək və bununla da səadətə qovuşmaq üçün İslama iman gətirməyi buyurdu.

Digər peyğəmbərlərdən fərqli olaraq Məhəmməd Allah tərəfindən ayrılıqda hər hansı bir tayfa üçün, xalq üçün deyil, bütün bəşəriyyət üçün göndərilən peyğəmbərdir. Allah-Təala Məhəmməd peyğəmbərə buyurur:

"De ki, "Ey insanlar! Mən Allahın sizin hamunuza göndərilmiş peyğəmbəriyəm!.." (7;158)

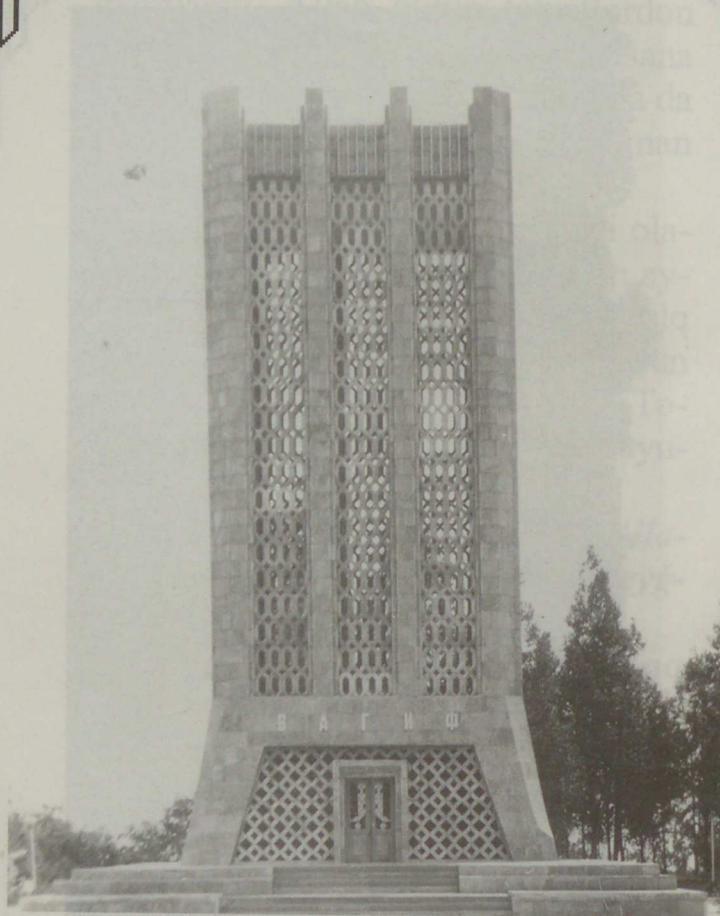
Yəni Allah insanlar üçün haqq yolunu göstərir:

"Allah yanında (haqq olan) din, əlbəttə, İslamdır!.." (3;19)

İslam birinci və sonuncu dindir. Başqa sözlə, o, bəşəriyyətə Adəmdən Məhəmmədə qədər göndərilən, və peyğəmbərlər vasitəsilə insanı sə-

Alışıb yanan vətən

Şuşa: M.P. Vaqifin məqbərəsi

adətə və qurtuluşa aparən haqq yolunu göstərən dinlərin sonuncusudur.

"Kim İslamdan başqa bir din arındınca gedərsə, (o din) heç vaxt ondan qəbul olunmaz və o şəxs axirətdə zərər çəkənlərdən olar!" (3;85)

Allah bizə haqq yolunu göstərmiş, düşünmək üçün bizə ağıl vermişdir. Allah Onun vəhyələrini qəbul edib-etməmək qərarını bizim öz ixtiyarımıza buraxmışdır.

"Və de ki: "Haqq Rəbbimizdəndir! Kim istəyir inansın, kim də istəyir inanmasın?" (18;29)

"Dində məcburiyyət yoxdur. Artıq doğruluq (iman) azgınlıqdan ayırd edildi. Kim Tağutu (Şeytanı və bütləri) inkar edib Allaha iman gətirərsə, o, artıq Allahın ən möhkəm bir ipindən bərk yapışmış olur. Allah (hər şeyi olduğu kimi) eşidəndir, biləndir! Allah (Ona) iman gətirənlərin dostudur, onları qaranlıqdan aydınlığa çıxarar. Kafirlərin dostu isə Tağutdur

(şeytanlardır). Onları (kafirləri) nurdan ayırıb zülmətə salarlar. Onlar cəhənnəmlikdirlər və orada həmişəlik qalacaqlar!" (2; 256-257)

Allah hidayət qapılarını üzümüzə açsın və bizi İslamda - ilk və sonuncu ilahi dində sabitqədəm etsin. Amin!!!

Bu yazını yazmaqla Kərbəlayı Behbud olğlu Hacı Yusifin, sözün həqiqi mənasında Allah Adamı olan pirani ağsaqqalın yazdığı və ərşəyə gətirdiyi "Qarabağ sindromu-reallıq və həqiqət" kitabını oxuyandan sonra yazdım. Və inanıram ki bu kitabın ayağı millətimiz üçün sayalı olacaq.

Böyük hörmətlə,

*Oqtay Hüseyinov,
Moskva Xalqlar Dostluğu
Universitetinin dossenti, hüquq
elmələri namizədi,
Moskva- "Azərbaycan"
Cəmiyyətinin sədri*

TARİXİ YANAŞMA BEYNƏLXALQ HÜQUQİ YANAŞMADIR

HACI YUSİFİN "QARABAĞ SİNDROMU" HƏQİQƏT VƏ REALLIQ KİTABINI OXUYANDAN SONRA

Ötən əsrin sonundan tarixi proseslərin gedişi nəticəsində yenidən müstəqillik əldə etmiş Azərbaycan Respublikası dünya birliyi ölkələri sırasına qoşulmuşdur. Dünya dövlətlərinin mövcud olduğu bu mühitdə tarixən hər kəsin öz maraqları, qarşılıqlı münasibətlərinin tənzimlənməsinin özünəməxsus qayda-qanunları və istiqamətləri formalaşır. Beynəlxalq, dövlətlərarası münasibətlərin istiqamətləri də məhz bu mühitdə müəyyənləşir, bəşəriyyət bu variantlar əsasında idarə olunur. Bu baxımdan suveren, müstəqil

Azərbaycan Respublikasının xarici və daxili siyasətdə tutacağı xətt, öz müstəqilliyi, ərazi bütövlüyü və vətəndaşlarının təhlükəsizliyinə verəcəyi təminatdan onun beynəlxalq münasibətlər sistemində tutmağa çalışdığı mövqe bir başa asilliq təşkil edir. Lakin təəssüflə qeyd etməliyik ki, neçə yüzillər boyunca, daimi problem kimi Azərbaycanı izləyən qonşu Ermənistanın əsassız ərazi iddiaları müstəqillik əldə etdikdən sonra da dövlətimizin irəliyə inkişaf yolunda mühüm maneə olaraq qalır. Nəticədə, dövlətimizin ərazi bütövlüyü pozulub, 20 faizdən artıq ərazimizdə dövlət suverenliyi itirilib, yüz minlərlə vətəndaşımız öz doğma yurdundan didərgin düşüb. Bu baxımdan günümüz üçün müstəqil Azərbaycanın bir nömrəli problemi və vəzifəsi bu münaqişəni beynəlxalq hüquq normalarına, BMT, ATƏT nizamnamələrinə,

Helsenki Yekun və Azərbaycan Konstitusiyasına və ən əsası insanlıq mənafeyinə uyğun həll edilməsidir. Bunun üçün əsas aparacağımız işlərdən biri bu problemin Ermənistanın Azərbaycana qarşı irəli sürdüyü əsassız ərazi iddiasının tarixi köklərini araşdırıb düzgün nəticəyə gəlinməsidir.

Tarixi mənbələrə əsasən söyləmək olar ki, eramızın əvvəllərində müasir Qarabağ ərazisi Albaniyanın tərkibində olmuş, əhalisinin əsas hissəsini isə Alban tayfaları təşkil etmişdir.

Ərəb istilasası ilə əlaqədar olaraq Albaniyanın xristian əhalisinin əksəriyyəti islam dinini qəbul etməklə müsəlmanlaşmış, Albaniyanın vilayətlərindən biri olan Dağlıq Qarabağın alban əhalisinin bir hissəsi, xüsusilə ucqar dağlıq ərazilərdə, məskunlaşmış, xristian dinlərini saxlamış və nəticə etibararı ilə tədri-

cən erməni kilsəsinin təsiri altında qriqoryalanmış, erməni dinini qəbul etmiş və erməniləşmişdir.

Dağlıq Qarabağ erməni əsilli hissəsinin böyük əksəriyyəti isə, sonradan bu ərazilərə gəlmə, daha doğrusu köçürülmədir. Erməniləri müsəlman ölkələrinə köçürmək I Pyotrun və ondan sonra gələn digər rus çarlarının da strateji xətti olub. Bir çox rus çarları ermənilərə xüsusi mövqe nümayiş etdirmiş, hətta onların digər yerlərdən köçürülərək bir ərazidə kompakt yerləşdirməsinə çalışmışdılar.

I Plyotr Dağlıq Qarabağ ermənilərinə hətta Dərbənd rayonunda yer ayırmaq haqqında rəsmi fərmanda vermişdir. Lakin erməni məlikləri bu imkandan istifadə etmədilər. 1725-ci il iyulun 25-də onlar Peterburqa məktub göndərərək, "Xəzər dənizi sahilində yaşamağa köçmək haqqında" fərman aldıklarını təsdiq

etdilər. Bununla yanaşı Dağlıq Qarabağdan köçmək imtina olundu. Buna anlara belə bəhanə gətirmişdilər: "İndi yaşadıkları yerlər- Gəncə, Qarabağ və digər möhkəm və böyük əyalətlərdir. Əgər onlar öz möhkəm yerlərindən çıxsalar ətrafdakı düşmən, türklər və digər xalqlar onları tamamilə məhv edə bilərlər".

Maraqlıdır, elədirsə onda erməni məliklərinin I Pyotra öz ərazilərində Qarabağdan köçmələrinə kömək etməsi ilə bağlı müraciyyətə səbəb nə idi? Erməni məlikləri köçmək məsələsini qaldırmaqla əslində köçmək niyyətində olmamışdılar. Onların əsas məqsədi Rusyanın diqqətini özlərinə cəlb etmək, Rusiyanı Azərbaycan işğalını sürətləndirməyə təhrik etmək və beləliklə regionda siyasi və iqtisadi imtiyazlar qazanmaq idi.

Bu məqsədlərinin həmin dövrdə

reallaşa bilməyəcəyini görərməniler istənilən vasitədən yaralana-raq Qarabağ xanlığının zəifləməsinə və bununla da müəyyən imkanlar əldə etməyə çalışırdılar.

Belə ki, sonralar Quba hakimi Fətəli xan Qarabağa hücum edərək erməni mülüklərindən ikisi (Hatəm və Usub) Qarabağ xanlığına xain çıxmış və Pənah Əli xana qarşı Fətəli xanla birlikdə vuruşmuşdular.

Fətəli xanın uğursuzluğundan və edam edilməsindən sonra erməni mülükləri dərhal başqa istiqamət götürdülər. Yenə də Rusiyaya üz tutdular. Rusiya, Şimali Qafqazda möhkəmləndikcə mülüklər Qarabağ xanlığı ələhinə gizli işlərini gücləndirdilər. Bu dəfə onlar Rusyo çarı II Yekatrınaya üst tutdular və onu öz tərəflərinə çəkməyə nail oldular.

V.L.Veliçkonun yazdığı kimi, II Yekatrına ermənilərə lutfkarlıqda ifrat həttə çatmışdır.

1870-ci il yanvarın 10-da ermənilər A.Suvorova xüsusi məktubla bildirdilər ki, Ermənistan artıq bir neçə əsirdir öz hökumdarını və idarətçiliyini itirmişdir və öz millətindən hansısa bir başçı olarsa, Ermənistan çox asanlıqla yenidən bərpa oluna bilər. Bu işləri həyata keçirməkdə məqsəd olduqca sadə və aydın idi: Rusiyanı Zaqafkaziya hücumu təhrik etmək, Rusiyanın əli ilə Şamaxı, Gəncə, Qarabağ və İrəvanı tutmaq və xəyallardakı Ermənistan dövlətini yaratmaq. 1790-cı ilin yanvarında ermənilər hərbi kömək üçün bir başa II Yekatrınaya müraciət etdilər. Müraciətdə deyilirdi: "barbarları devirmək üçün az miqdarda olsa da qoşunla kömək edilsin. Çünki rus qoşunları nə qədər az olsalar da zəhmli adları ilə yerli qüvvələrə üstün gələr, nəticədə Qarabağ xanlığının hökumdarlığına son qoyulmuş

olar".

1801-ci ildə Rusiya şərqİ Gürcüstanı nəhayət ki, özünə birləşdirə bildi. Bunun ardınca Quba, Lənkaran xanlıqları (1802) Bakı xanlığı (1803) Rusiya tərkibinə daxil olduqlarını təsdiq etməyə məcbur oldular. Növbə Gəncə, Qarabağ və İrəvan xanlıqların çatdı. Rusiyanın Qafqazda möhkəmlənmək siyasəti və bu istiqamətdə atdığı addımlar tədricən parçalanmış xanlıqların Rusiyanın təbəçiliyini qəbul etmələri ilə nəticələndi. Belə bir şəraitdə 1805-ci ildə İbrahim xan Sisiyanovla Qarabağ xanlığının Rusiya hakimiyyəti altına keçməsi haqqında müqavilə imzalamaya məcbur oldu. Müqaviləyə əsasən İbrahim xanın bütün ailəsi, nəslİ, əyaləti və təbələri Rusiya imperiyasının təbəçiliyinə keçdi. Rusiya isə əvəzində Qarabağ əyalətinin bütövlüyünün saxlanılmasına imperator zəmanəti

verdi. Tarixi faktları saxtalaşdırmağa çalışan bir çox erməni millətləri nədənsə yuxarıda sadalanan faktları nəzərə almamağa çalışırlar. İndiyə qədər onların bir çoxlarının əsərlərində Qarabağ əhalisinin müxtəlif və həqiqətə uyğun olmayan yalanlar öz əksini tapmışdır. Belə ki, Z.Balayan yazır ki, guya XIX əsrin əvvəllərində ermənilər Qarabağ əhalisinin 98% təşkil etmişdir. Əslində isə bu deyilənlər həqiqətə tam ziddir və heç bir tarixi faktlara söykənmir. Qarabağ əhalisini etnik haqqında ilk qismən etibarlı mənbə kimi 1923-cü ildə tərtib olunmuş "Qarabağ əyalətinin təsviri" kitabı qəbul edilə bilər. XIX əsrin əvvəllərində Qarabağda yaşayan əhalinin sayı, Milli tərkibi haqqında müəyyən qədər olsa da həqiqətə uyğun məlumatlar öz əksini tapmışdır. Həmin materiallar əsasında hesablanıb ki, 1823-cü ildə

Qarabağ əyalətində 20095 ailə məskunlaşmışdır ki, onlarında 78,3% azərbaycanlı 21,7% isə erməni etnik tipli ailələrdir. Qeyd etmək lazımdır ki, 1805-1823-cü illər ərzində Qafqaz əhalisinin xristianlaşdırılması siyasəti nəticəsində Azərbaycanın bir sox vilayətlərinə, xüsusi ilə də Qarabağ xanlığı ərazisinə İran və Türkiyədən lkütləvi sürətdə erməni ailələri köçürülürdü. Dona görə də yuxarıda qeyd olunan əhalinin 21,7% hissəsinin erməni əsilli olması şübhəli olmaqla yanaşı həm də onların nə qədərini 1805-1823-cü illər ərzində Qarabağa köçürülmüş ermənilər olduğu hələ ki dəqiqləşdirilməyib.

1828-ci ildən İran ərazisində yaşayan erməni ailələrinin Qarabağda və Azərbaycanın digər vilayətlərinə köçürülməsi daha kütləvi və mütəşəkkil xarakter aldı. Bu artıq çarizmin Qafqaza istiqamətlənmiş döv-

lət siyasəti idi. 1823-ci ildə general Paskeviçin göstərişinə əsasən Qarabağda bir sıra müsəlman kəndləri boşaldılmalı, əhali digər ərazilərə köçürülməli, bu kəndlərdə isə İrandan köçürülmüş ermənilər məskunlaşdırılmalı idi. Onun fikrincə ermənilərin heç də hamısı burada yaşamağa razı olmayacaqdılar, ona görə də mümkün qədər daha çox erməni bu ərazilərə, xüsusi ilə də Qarabağa köçürülməlidir ki, burada tyaşamağa razı olmayanlarla yanaşı qalanlarında sayı çox olsun. Paşkeviç hesab edir di ki, müsəlmanların məskunlaşdığı ərazilərdə nə qədər çox xristian, xüsusi ilə də erməni yerləşdirilsə Rusiya bu regionda öz mənafeyinə uyğun siyasəti daha sərbəst şəkildə həyata keçirə biləcəkdir.

Hələ 1911-ci ildə N.İ.Şavrov yazırdı ki, 1828-1830-cu illər ərzində rus çarizminin siyasəti nəticəsində

Zaqafkaziya 40 min İran 84600 Türkiyə ermənisi köçürülmüşdür ki, çar məmurlarının tapşırığı əsasında onların da çoxu Yelizavetpol quberniyasının dağlıq hissəsində (Dağlıq Qarabağ) məskunlaşdırılmışdır. Şavrovun iddiasına görə XX əsrin əvvəllərində bütövlükdə Zaqafkaziya yaşayan bir milyondan artığı qısa müddətdə İran və Türkiyədən bu əraziyə köçürülmüş ermənilərdir.

Maraqlıdır ki, Rusiya Qafqazda əhalinin xristianlaşması, xüsusilə də erməniləşməsi siyasətini yeritsə də Qarabağ vilayəti heç bir vaxt erməni ərazisi kimi nə təqdim olunmuş, nə də qəbul edilmişdir. 1840-cı ildə Rusiya Qafqazda ilk vilayət təşkil etdi. Bu vilayətlərdən biri mərkəz Tiflis şəhəri olmaqla Gürcüstan-İmeretiya quberniyası diyəri isə mərkəz Şamaxı şəhəri olmaqla Xanlıqəzər vilayəti idi. Naxçıvan və

İrəvan xanlıqlarının ərazisi Gürcüstan quberniyasının tabeçiliyinə verilsə də Qarabağ Xanlıqəzər vilayətinin tərkibində idi. Sonralar Qarabağ, Şamaxı ardınca Bakı quberniyasının, 1867-ci ildən 1919-cu ilə kimi isə Gəncə quberniyasının tərkibində olmuşdur. Bütün bunlar bir daha göstərir ki, rus çarizmi Qarabağı Azərbaycanın tərkib hissəsi hesab etmiş və bir vilayət olaraq. Daim Azərbaycanın quberniyalarının tərkibində olmuşdur.

Qafqazda əhalinin etnik tərkibi və etnik qruplar arasında baş verən münaqişələr haqqında tədqiqat aparmış bir çox müəlliflər haqlı olaraq hesab edirlər ki, problemlərin kökü rus imperiyasının Qafqaz siyasəti ilə bağlı olsa da, əsas daşnaqsütyun partiyasının meydana gəlməsi ilə bağlıdır. Gürcüstan tədqiqatçısı Qaribi yazırdır ki, Zaqafkaziya daşnaq partiyası meydana çı-

xana qədər sülh, əminamanlıq və dinc yanaşı yaşamağın beşiyi olmuşdur. Ermənilər, tatarlar, gürcülər əsrlər boyu bir yerdə yaşamış, dinc əhali heç bir zaman milli, dini, etnik zəminli heç bir münaqişədə olmamışlar... Dəşnaqlar gələcəkdə böyük Ermənistan yaratmaq üçün reallığa uyğun olmayan, yəqiqəti ödzündə əks etdirməyən iddialarla çıxış etdilər, bunula da Zaqafkaziya milli ədavət və nifrət hisslərinin beşiyinə çevrildi. 1905-ci ilin fevralında erməni daşnaqları Bakı da milli münaqişə törətdilər ki, bu da bütün Qafqaza, o cümlədən Qarabağa da yayıldı. 1918-ci ildə Azərbaycan, Gürcüstan və Ermənistan özlərinin dövlət müstəqilliyini elan etsələr də, ilk mərhələdə Ermənistan hökuməti Dağlıq Qarabağda münasibətdə açıq-aşkar iddiya ilə çıxış etmir, müəyyən diplomatik addımlarla kifayətlənirdi. Məsələn, 1918-ci ilin

avqust ayında Ermənistanın Tiflisdəki diplomatik nümayəndəsi Azərbaycanın oradakı nümayəndəsindən Şuşaya Ermənistanın "Xüsusi nümayəndə heyəti" göndərməsinə razılıq verməyi xahiş etmişdir. Bu fakt göstərir ki, müstəqilliyin ilk dövrlərində Ermənistan Qarabağla bağlı iddialarını açıq-aşkar nümayiş etdirmirdi. Ermənistan hökuməti Azərbaycan hökumətindən Şuşaya "xüsusi nümayəndə heyəti" döndərməyə icazə istəməklə, faktiki olaraq Dağlıq Qarabağın Azərbaycana mənsubiyyətini etiraf edirdi.

Bütün bunlarla yanaşı Ermənistanın Azərbaycana qarşı ərazi iddialara səngimir, əksinə daha kəskin xarakter alırdı. Məhs Ermənistanın Azərbaycana qarşı sürdüüyü ərazi iddiaları o qədər əsassız və həqiqətə uyğun olmamağı o qədər açıq aydın idi ki, bunu SSRİ məkanında əksər müəlliflər, o cümlədən bəzi er-

məni müəllifləri də etiraf edirdilər. Məsələn, rus tarixçisi V. Qurko-Kryajin 1926-cı ildə nəşr olunmuş "Böyük Sovet Ensiklopediyası"nda yazırdı: "Daşnaqlar Cürcüstanın tərkibinə daxil olan Əhəlkələk və Borçalı ərazilərinə, Azərbaycanın tərkibinə daxil olan Qarabağ və Naxçıvan vilayətlərinə yiyələnmək iddialarını aydın şəkildə bildirir və bu istiqamətdə fəaliyyət göstərirdilər". 1921-ci ilin iyulunda Qafqaz büromu Qarabağ problemi ilə bağlı müzakirələr keçirir və müzakirələr nəticəsində problemlə bağlı qərar qəbul edilir. Qərar qəbul olunur ki, "yuxarı və aşağı Qarabağın iqtisadi əlaqələrini, yuxarı Qarabağın Azərbaycanla mövcud olmuş daimi əlaqələrini və müsəlmanlarla ermənilər arasında Milli sülhün cibliyini nəzərə alaraq, Dağlıq Qarabağ Azərbaycan SSR hüdudlarında saxlanılsın, Dağlıq Qarabağa Şuşa şə-

həri inzibati mərkəz olmaqla geniş müxtariyyət verilsin". 1921-ci ilin iyulun 5-də qəbul edilmiş bu qərarla Ermənistan hökumətinin Dağlıq Qarabağı Azərbaycan tərkibindən çıxarıb Ermənistana birləşdirmək cəhdi rədd edilmiş, Dağlıq Qarabağın Azərbaycan ərazisi olması bir daha təsdiqlənmiş, Qarabağı Azərbaycan tərkibində saxlamaq və Dağlıq Qarabağı Azərbaycan tərkibində müxtariyyət vermək məsələsi həll edilmişdir.

Bu qərarın qəbul edilməsi ilə bağlı Dağlıq Qarabağ məsələsi deyilən problem müvəqqəti olsa da, aradan götürülmüş, məsələ ətrafında səs-küy yatmışdır. Bu vəziyyət 1945-ci ilin axrlarına qədər davam etdi. Həmin ilin noyabr ayında Ermənistan rəhbərliyi Dağlıq Qarabağ məsələsini yenidən qaldırdı. Belə ki, 1945-ci ilin noyabrında Ermənistan rəhbərliyi məktubla Stalinə müraciət etdi.

Lakin SSRİ mərkəzi komitəsi Ermənistanın məktubunu baxılmaq üçün Azərbaycan MK-nın birinci katibi Mir Cəfər Bağirova göndərir. Bağirovun göstərişi ilə Azərbaycanın 1918-ci il xəritəsi hazırlanır və Bağirovun müvafiq məktubu ilə Stalinə göndərilir. Bu məktubda Bağirov Dağlıq Qarabağın Şuşa rayonu istisna olmaqla, Ermənistanə verməsinə etiraz etmir. Lakin bunun əvəzində Azərbaycanlıların qədimdən məskunlaşdığı və kompakt yaşadıkları bir neçə Ermənistan rayonunun Azərbaycana birləşdirməsini tələb edir. Bağirovun məktubunu müzakirə edən SSRİ rəhbərliyi Ermənistanın iddiasını qəbul etmir. Nəticədə Ermənistan rəhbərliyinin Dağlıq Qarabağın Ermənistan tərkibinə daxil etmək haqqında təklirfi qəti rədd edilmiş olur.

1985-ci ilin dekabrında ABŞ-dakı Daşnak partiyası və Erməni milli

komitəsi böyük Ermənistan yaratmaq və Qarabağla Naxçıvanı, habelə Gürcüstanın Axalkalaki bölgəsini Ermənistanə birləşdirməyi strateji məqsəd elan etdilər. O vaxtdan Dağlıq Qarabağ məsələsi ilə bağlı Ermənistanın iddiaları daha xarakter almışdır. Ermənistan beynəlxalq hüquq normalarını və BMT nizamnaməsini kobutcasına pozaraq yuxarı Qarabağ üstündə respublikamıza qarşı elan olunmuş müharibəyə başladı, sərhədlərimizdə, hətta vətənimizin daxili ərazilərində günahsız qocaların, qadınların və məsum körpələrin qanı töküldü. "Böyük Ermənistan" yaratmaq məqsədini qarşıya qoyan təcavüskar Yerevan Azərbaycanın xeyli hissəsini işğal etdi. 330 min nəfərdən çox əhalisi olan Naxçıvanı blokadaya aldı. Ermənistan parlamenti isə daha irəli gedərək 1989-cu il dekabr ayının 1-də Dağlıq qara-

bağın əzərbaycan tərkibindən çıxarılaraq Ermənistanla birləşdirilməsi barədə qərar qəbul etdi. 1990-cı ildə isə Dağlıq Qarabağdan Ermənistan parlamentinə 12 nəfər deputat seçildi. Yuxarıda sadalananları qeyd etməkdə məqsədimiz Ermənistanın təcavüskarlığının gedişini açmaqla yanaşı onun beynəlxalq tərəflərini şərh etməkdir. Azərbaycana qarşı təcavüskarlığını rəpərədələmək üçün Ermənistan münaqişənin kökləri barədə yanlış təsəvvür yaratmağa çalışırdı. Münaqişənin kökləri isə əslində əsasən aşağıdakılardan ibarətdir və onların deyilməsi vacibdir:

Birincisi, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin kökləri dini, milli və etnik amillərdən ibarət deyildir, onu Azərbaycan cəmiyyətinin inkişafı narahat edirdi. Bu münaqişənin əsas səbəbi Ermənistanın Azərbaycana qarşı əsassız ərazi iddiaları idi. Azərbaycana qarşı Ermənistanın

ərazi iddiaları isə 1980-ci ilin ortalarından başlanmışdır. Çar Rusiyasının Azərbaycana işğal etdiyi dövrdə, bütün sovet hakimiyyəti illərində, əvvəlcə iyirminci illərdə, sonra 1950-1980-ci illərdə Azərbaycanın ərazisi keçmiş mərkəzi orqanlar tərəfindən düşünülmüş şəkildə hissə-hissə parçalandı və zəngin təbii sərvətləri ilə birlikdə Ermənistanla verildi. Nəticədə, 1918-1920-ci illərdə 114 min kv.km ərazisi dolan Azərbaycanın torpaqları ədalətsizcəsinə parçalanıb, paylanaraq 86,6 min kv.km endirildi;

İkincisi, antitürk, eləcə də, anti-azərbaycan siyasəti Ermənistanın xarici siyasətinin rəsmi baş xəttinə və dövlət ideologiyasına çevrildi. Sovet hakimiyyəti illərində Ermənistanda yaşayan azərbaycanlıların məskunlaşdığı şəhər, qəsəbə və kəndlərin tarixi adları dəyişdirildi, məscidlər, qəbristanlıqlar yerlə-yeksan edildi

və xəritədən silindi. Əsrin əvvəllərində əhalisinin yarıdan çoxu azərbaycanlılar olan Ermənistanda bir nəfər də olsun azərbaycanlı qalmadı. Bir hissəsi 1918-1920-ci illərdə, ikinci hissəsi 1948-1952-ci illərdə qovulan azərbaycanlıların sonuncu 360 min nəfəri 1988-ci ildə bir neçə gün ərzində Ermənistandan vəhşicəsinə qovuldu. Nəticədə Ermənistan vətəndaşlarının 99% ermənilərdən ibarət olan vahid millətli respublikaya çevrildi. Buna görə də Ermənistanın hərəkətlərinə regional hadisə kimi baxıla bilməz. Belə hərəkətlər bütün dünya birliyini düşündürməlidir;

Üçüncüsü, Ermənistanın öz təcavüzkarlığını "erməni xalqının öz müqəddaratını təyin etməsi hüququ" kimi qələmə verməklə ört-bastır etəmsini heç bir əsası yoxdur. Çünki erməni xalqı artıq müqəddaratını təyin edərək və hətta qonşu xalqla-

Xocalı: Bu cocuqların günahı nə?

Xocalı: Bir ailənin faciəsi

rın torpaqlarını zorla tutaraq Ermənistan adlı dövlət yaradıb. Beynəlxalq birliyin qəbul etdiyi sənədlər də artıq Ermənistanın əsassız iddialarının ələhinedir. ATƏT sənədlərində göstərilir ki, öz müqəddaratını təyin etmək məqsəd deyil, vasitə olmalıdır, xalqların kollektiv, dinc və demokratik yolla inkişafına xidmət etməlidir. Bu qarşıya qoyulmuş məqsədlə, xüsusən ayrılma ilə eyniləşdirilə bilməz. Öz müqəddaratı təyin etmək ayrılmaq demək deyildir. Öz müqəddaratını təyin etmək mütləq hüquqi olmayıb, başqa xalqlarında hüquqlarının tarazlaşdırılmasını nəzərdə tutmalıdır. Nəticədə öz müqəddaratını təyin etmək başqa xalqların hüquqlarının pozulmasına gətirib çıxarmamalıdır. Zorakılıq millətin öz müqəddaratını təyin etməsində yol veriləməzdir. Xarici dövlətlər bu məsələdə bitərəf olmalıdırlar. Öz müqəddaratını təyin et-

mək istənilən dövlətin ərazi bütövlüyünün pozulmasına və separatçılığa gətirməməlidir.

Dördüncü, Ermənistanın Qarabağının Dağlıq hissəsindəki ermənilərin hüquqlarının pozulması barədə böhtanlarının da əsası yoxdur. Çünki Azərbaycan xalqı daimi erməni xalqına böyük xeyirxahlıq göstərərək ona ən yaxşı şərait yaratdı, sonuncu tikə çörəyini onlarla böldü, onlara sığınacaq verdi. Onlar üçün erməni dilində radio, televiziya verisləri, ali və orta məktəblər, mədəni-maarif müəssisləri açdı, qəzet və jurnallar yaratdı. Ən nəhayət respublikada ən müxtəlif vəzifələrdə erməni xalqının nümayəndələri işləyirdilər və onlar Azərbaycanın tam bərabər hüquqlu vətəndaşları idi;

Beşinci, Dağlıq Qarabağın sosial-iqtisadi inkişafının geriliyi barədə mülahizələr də əsassızdır. Çünki bu

regionun inkişafı nəinki Azərbaycanın və keçmiş SSRİ-nin digər respublikalarının, hətta Ermənistanın özünün inkişafındanda yüksək idi. Münaqişə yeni başlayarkən hətta erməni mütəxəssisləri də bunu etiraf edirdilər.

Göründüyü kimi münaqişə heç də ermənilərin iddia etdiyi kimi milli, dini etnik zəminli deyil, Dağlıq Qarabağ ermənilərinin Ermənistanın və millətçi şovinst ermənilərin təhriki ilə Azərbaycan dövlətini parçalamağa yönəlmiş addımların məntiqi nəticəsidir. Eyni zamanda erməni millətçilərinin qeyd etdiklərinin əksinə münaqişənin tarixi kökləri heç də bir neçə 10 il, 100 il əvvələ yox, daha qədimlərə gedib çatır.

Səbuhi Məmmədli
Jurnalist-politoloq

**Kərbəlayi Behdur oğlu Hacı
Yusifin "Qarabağ sindromu"
həqiqət və reallıq kitabının
əlyazmasını oxuyub,
gəldiyim qənaət**

Hacı Yusifin dərin zəhmət və yuxusuz gecələr sayəsində ərəfəyə gətirdiyi bu kitab, geniş oxucu kütləsinə təqdim olunmaq müəllifin ən qiymətli əsəri sayıla bilər. Müəllif, "Qarabağ" sindromu adlandırdığı fundamental əsərdə əsas erməni daşnakları tərəfindən düşünülmüş şəkildə qoyulmuş ilk milli zəmində hələ doğma vətənləri saydıqları müqəddəs vətənimizin Sumqayış şəhərində bu münaqişəyə özləri öz əlləri ilə zəmin yaratmışdır. Müəllif əsərdə bir neçə bölmələrdən istifadə edərək erməni hərbi birləşmələrini əbədi və əzəli topağımız olan Qara-

bağ torpaqlarında-Xoahıda, Kəlbəcərdə, Laçında, Zəngilanda, Şuşada, Qubadlıda, Cəbraildə, Ağdamda və digər Azərbaycanın ərazi bütövlüyünə daxil olan rayonlarda vəhşicəsinə törətmiş olduqları qanlı cinayətin soyqırımın əsil mahiyyətini çox ustalıqla qələminin süzgəcindən keçirmiş və bütün dünya xalqlarına bəyan etmək istəmişdir ki, bu hadisələrin əsas günahkarları bütöv bir erməni xalqı deyil, bu xalqı girovluqda saxlayan bir qrup erməni-faşist, erməni-daşnak qruplaşmaları olmuşdur. Müəllif ürək ağrısı ilə qələmə aldığı bu əsərdə erməni daşnak qruplaşmalarının əsas mahiyyətini onların iç üzünü bütün dünya dövlətlərinə çatdırmağa çalışmış və bütün dünya dövlətlərinin başçılarından tələb etmişdir ki, erməni adlı millətin tarix boyu nə öz əraziləri nə də fundamental tarixə söykənən tor-

paq sahələri olmamışdır. Onlar dünyanın müxtəlif ölkələrində ya qrup halında, ya da müəyyən birləşmələr şəkilində yaşamışdır. Necəki Azərbaycanın Dilbər guşəsi olan Qarabağ ərazisində biz onlara yaşamaq üçün yer vermişdik. Görün iş nə yerə çatıb ki, bu dığa daşnaklar indi bütün dünyaya bəyan etmək istəyirlər ki, bizi Azəri türkləri ilə türk xalqı birləşərək soyqırma məruz qoyublar. Bu yerdə ataların gözəl bir kəlamı xüsusilə pafosla səslənir.

"Özümə yer edim, gör sənə nələr edim!"

Siz, hörmətli oxucu, həyasızlığın dərəcəsinə baxın! Düşünün və nəticə çıxarın.

Hansı ki, Dağlıq Qarabağ torpaqlarına ermənilər çox yaxşı bir tarixdə (1828-ci il) irəşqi Marağa kəndindən toplum kimi köçürülmüşdür. Hələ bu qrup daş-

naklar İrandan Dağlıq Qarabağ torpağına köçmələrinin şərəfinə 1978-ci ildə 150 illik bir tarixə ərməğan olaraq abidə də ucaltmışdılar. Hələ üzərinə erməni hərifləri ilə "Marağa -150" sözlərini də yazıb özlərini bu torpağın qoşun varisi hesab edirlər. Lakin nankor vətəndaşlarımız saydığımız bu saqqallı tarixi saxtalaşdıraraq, müqəddəs tarixdən imtina edib, öz əlləri ilə tikmiş olduqları möhtəşəm abidəni 1991-ci ildə yerlə yeksan etmişdilər. Bax budun bunların iç üzü, tarixi təhrif etmələri.

Müəllif Hacı Yusif Ermənilərin dünya boyunca car etdirdiyi "soyqırım" məsələsində Fransanı xüsusi ilə məzəmmət edir. Fransa prezidenti Jak Şirak Fransa parlamentində "erməni soyqırımı" ilə bağlı məsələ müzakirə olunanda parlamentin yuxarı palatasından keçməsi üçün səy göstərəcəyini ifadə et-

mişdilər. Lakin bu bir az bizdə şübhə doğurdu. Çünki bunu Fransa prezidenti J.Şirak Türkiyənin baş naziri ilə telefon bağlantısı zamanı bir daha sübut etmiş oldu.

Hörmətli Fransa prezidenti J.Şirak nə tez unutqanlığa yol verdi.

Biz ona xatırlatmaq istəyirik ki, o tarixi yaxşı oxusun.

Tarix yazır ki, 1828-1832-ci illərdə başlayaraq cənubu Qafqaz və ön Asiyada çoxluq təşkil edən Azərbaycanlıların dəfələrlə öz tarixi torpaqlarından kütləvi şəkildə qovulmağa məruz qalıblar.

Hətta tarix sübut edir ki, 1828-1832, 1877-1878, 1905-1907, 1918-1920, 1948-1953 və 1988-ci illərdə də belə olmuşdur.

"1988-ci ilin fevral ayında "ayazlıq, şaxtalıq bir qış axşamı" Ermənistandan Azərbaycana 230 min nəfərdən ibarət, kütləvi olaraq Azəri soydaşlarımızın axını başladı

**Xocalı soyqırımını təsdiq
edən görüntü**

Xocalı: Bu soyqırımdır.

Bu vəhşilikdir.

Bu vandalizmdir.

Sizdə baxın hörmətli

BMT üzvləri

Deportasiya!

Bu axının içərisində qadınlar, uşaqlar, qocalar, əlillər, xəstələr, illərlə öz zəhməti, alın təri ilə qurduqları evləri, əmlakı saxladıqları mal-qaranı, iti-pişi, erməni qanıçənlərinə qoyub, dədə-baba torpaqlarını tərk etdilər.

O, zaman Erməni hərbi birləşmələri müdafiəsiz insanların amansızcasına qarət edir, döyür, söyür hətta vəhşicəsinə öldürür, diametri 1000 mk olan turbalara dolduraq ağızlarını qaynaq etmişdilər. Cənab Fransa hökuməti və Fransızlar sizin bu ... xəbəriniz yoxdur?

Keçək digər mərhələyə.

Müəllifin "Qarabağ sindromu" əsərində özünə məxsus yer almış "Dünya xalqlarına Azərbaycan xalqı adından həqiqət xəbərdarlığı və bölümündə müəllif dünya xalqlarına müraciət edir ki, "Hər hansı ölkədə soyqırım və məğlubiyyət baş

versə səbəbkar həmin ölkənin başçılarıdır ki, öz xalqına xəyanət edir". O cümlədən erməni dövlətinin başçıları erməni millətini qırmaq və yox etməkdə davam edir.

Odur ki, "soyqırım" Ermənistan-dan yox, Erməni daşnaqları tərəfindən Azərbaycanın mərkəzində və tərkib hissəsi olan "Dağlıq Qarabağda" törədilmişdir. Bir milyondan çox qaçqın və köçkünün olan, 20 %dən çox ərazisi işğala məruz qalmış Azərbaycan və onun çox milli əhalisidir. Ey haqqın səsinə qulaq asmağa məcbur olan dünya xalqları. Açıq tarixi, vərəqləyə-vərəqləyə oxuyub dərk edim ki, Xocalıda törədilən qanlı qəltan soyqırımıdır yoxsa nədir?!

Kərbalayi Behbud oğlu Hacı Yusifin ərsəyə gətirdiyi "Qarabağ sindromu" həqiqət və reallıq kitabında bu düynünlü məsələlərə gün kimi aydınlıq gətirilib.

Kitab geniş oxucu kütləsi üçün nərdə tutulduğundan duyğulu oxucuları bu kitabı düşünə-düşünə oxuyub real nəticəsini duyub, dərk etməyə səsləyirəm.

Son olaraq hörmətli Hacı Yusif yazara yaşının bu ahıl çağında uzun ömür, can sağlığı arzu edirəm ki, ürəyində gəzdirdiyi və beynində dolandırdığı bütün planlarını tam mənada həyatda reallaşdıra bilsin.

Yeni yaradıcılıq uğurları qazanmaq arzusu ilə...! Hacı Yusif dayı.
Hörmətlə: Vahid Əhməd oğlu
Şair -jurnalist.

**Kərbəlai Behbud oğlu Hacı
Yusifin "Qarabağ sindromu"
əsinə rəy**

Torpaq, yurd həsrətinə dözməyib, qələmini silah kimi itiləyən, uzaqgörən, müdrik insanlar içərisində Kərbəlayi Behbud oğlu Hacı Yusif də öz dəsti-xətti ilə seçilir.

Nurani baxışlı bu insanla həmsöhbət olanda, sanki səni narahat edən suallara, ağrı-acılara cavab tapırsan. Yüksək elmi savadı, islami-əxlaqi ilə hamıya nümunə olan Hacı Yusif tanrının ona bəxş etdiyi ömür payından səmərəli istifadə edərək, üzərinə düşən xeyriyyəçilik, ziyalılıq nümunəsi ilə savab işlərini də həmişə həvəslə yerinə yetirir. İllərlə qəlbinə haray salan fikir-

ləri, mirvari tək sapa düzən artıq 6 kitab müəllifi kimi də tanınmışdır.

2000-ci ildə "Lahic-114", 2001-ci ildə "Ədalətin qurbanları", "İlahiyyət, tövsiyə və ibrətnamələr", 2003-cü ildə "Hacı Yusifnamə" qələmindən çıxan əsərlərdir. Bu kitablarda irəli sürülən fikirlər yüksək əxlaqi tərbiyəyə, İslam dininə, vətən məhəbbətinə söykənərək yuxusuz gecələrin qiymətli yadigarları hesab olunmalıdır.

Bu yaxınlarda işıq üzü görən Kərbəlayi Behbud oğlu Hacı Yusifin "Qarabağ sindromu" əsəri, müəllifin oxucularla 6-cı görüşüdür.

İslam dinində 7 rəqəmi müqəddəs olduğu üçün, bu kitab da müqəddəs torpağımızdan, Qarabağ həqiqətlərindən söhbət açır. Əzəli Azərbaycan torpağı olan Qa-

rabağın ermənilər tərəfindən işğal, həqiqət və reallıq, soydaşlarımıza qarşı törədilən erməni vandalizmi "Qarabağ sindromu" kitabında əks olunmuşdur. Kitab "Uzaq, yaxın tarix", "Dünya xalqlarına Azərbaycan xalqı adından həqiqət xəbərdarlığı", "Erəməni məsələsi və ikili standartlar", "Fransa parlamenti niyə ermənlərin sözünü deyir?", "Böyük məktub: Yeni dünya" görüşü, 31 mart 1918-ci il, "Böyük məktub: Mədəniyyət" kimi bölmələrdən ibarətdir.

İndi Azərbaycanın ağırlı dərdi Qarabağ probleminin həlli yoludur. Bir milyondan çox el-obasından qaçqın düşən soydaşlarımız, torpağımızın işğaldan azad olduğu, Qarabağın, erməni separatçılarından geri alınacağı günü gözləyir.

Hacı Yusif "Qarabağ sindromu", əsərində dünya ölkələrinin rəhbərlərinə, xalqlarına bizim başımıza gətirilən müsübətlərdən, ermənilərin xalqımıza qarşı törətdikləri faciələrdən erməni soyqırımını arxasında gizlənən saxtakarlıqdan söhbət açır.

"Uzaq, yaxın tarixdə" 1965-ci ildə Uruqvay parlamentinin, 1982-2005-ci illərdə Kiprdə Yunan icmasının, Yunanıstanın, Belçikanın, İsveçin, Vatikanın, Livanın, İtalyanın, Fransanın, İsveçrənin, Kandanın, Slovakiyanın, Hollandiyanın, Rusiya, Almanya, Venesuela, Latviya kimi dövlətlərin yalançı "Erməni soyqırımını" anma günü kimi tanınması türklərə, azərbaycanlılara qarşı yönəldilən çirkin fakt kimi göstərmişdir. Müəllif Türkiyəli mütəxəssislərə istinad

edərək dünya ölkələrinin, soyqırım qərarlarını qəbul etməsində 50 milli-həmin ölkələrdəki, erməni azlığının təsirini, Türkiyəyə qarşı düşmən münasibəti, Türkiyəni Avropa birliyində görməmək istəyi, özünün törətdiyi soyqırımı suç ortağı axtarmaq cəhti kimi dini göstərmişdir.

Qeyd edim ki, bədnam qonşularımızın torpaq iddiasına düşməsi, əsasən "soyqırım" adı altında pərdələnərək buna tez bir zamanda nail olmaq məqsədini güdmüşdür. Bu məqsədlə dünya xalqlarına da ermənilər yalan məlumatları yağdırmaqdan utanmamışlar.

Dədə-baba torpaqlarımız hesabına dövlət quran Ermənistan dövlət başçılarının xaricdə apardığı "gərgin işlərdə" bir ovuc ermənipərəst qüvvələrin təsirindən də geniş

istifadə olunur.

Ermənilərin əlində "siyasi oyuncağa" çevrilən bəzi dövlət xadimləri müəyyən zaman kəsiyində ermənilərin iç simasını görüb geri də dönəcəklər. Erməni lobisinin apardığı siyasi oyunda ermənilər nə qədər "məzlum", "yazıq" olduqlarını nümayiş etdirsələr də, tarixi faktlar öz reallığını saxlayacaqdır.

Müəllif Azərbaycanda yaşayan həmin nəsləndən olan qadınlara da müraciyyət edərək ermənilərin Xocalıda, Sumqayıtda törətdikləri vəhşiliklərdən, qətləmlərdən danışır. Bildirir ki, vaxtı ilə İrəvanda, Qarabağda sığınacaq tapan ermənilər 1905-2005-ci illərdə xalqımıza minnətdarlıq əvəzinə böyük xəyanətlərə əl atıblar. Ermənistan rəhbərləri dünya dövlətləri arasında "yoluxucu xəstəliyə" də tutulublar.

"Dünya xalqlarına Azərbaycan xalqı adından həqiqət xəbərdarlığı" bölməsində Hacı Yusif erməni xalqına müraciyyət edərək deyir: Siz terrorçu başçılarınızdan imtina edin. Nə qədər gec deyil, ayılın, bir də ayılın. Sizi və başqa günahsızları qıran və qırdıran daxili düşmənləriniz, öz rəhbərlərinizdir. Qoy erməni rəhbərləri xam-xəyala düşməsinlər onlar görən ağaclar, artıq kəsilib, birdə göyərməz.

Bəli Azərbaycan prezidenti, ali baş komandan İlham Əliyevin böyük diqqəti sayəsində ölkəmizdə ordu quruculuğu inkişaf etmişdir. Azərbaycan ordusu Qafqazda cücülü orduya çevrilmişdir. Xalqımızın xarici dövlətlər arasında sülh, demokratiya siyasəti sübut edir ki, millətimiz yaxın zamanda tarixi torpaqlarımız olan Qarabağı

geri qaytaracaq. Müəllif əsərdə Ermənistan rəhbərlərinə çatdırır ki, bir vaxt faşistlərin lideri A.Hitlerin apardığı iyrenc islahatda iflasa uğrayaraq, xalqına baş ucalığı gətirmədi. Alman xalqını dünya müharibəsi dövründə ölümə sürükləyən Hitlerin aqibəti, də erməni terroristlərini də gözləyir.

Erməni lobbisinin türk milliyətinə ləkə vürməsində canfəşanlılığı, həm də Azərbaycan-Türkiyə dövlətlərinə qarşı da yönəlmişdir.

Azərbaycan da məskunlaşan erməni dığaları törətdikləri vəhşiliklərdən də yayına bilməzlər. 1905,1918,1988-ci illərdən bu günə qədər azərbaycanlılara qarşı ermənilər faciələr törətmişlər. Şuşada, Fizulidə, Laçında, Zəngilanda, Cəbrayıl, Xocalıda, Kəlbəcərdə vəhşicəsinə öldürülən insanların

günahı onların türk olmasında görmüşdür.

Hacı Yusif Fransa parlamentinin "erməni soyqırımını tanımasını xalqımıza qarşı qərəzli mövqe kimi qeyd etmişdir.

Fransada ermənipərəst deputatların qaldırdığı "soyqırım" məsələsi, söz, mətbuat azadlıqlarının pozulması kimi xarakterizə olunur. Fransa parlamentinin deputatları çox təəssüf ki, günahsız öldürülən məzarı bilinməyən, başları kəsilən, ana bətnində doğralınan körpədən, qurban kimi kəsilən başlardan, erməni əsirliyində vəhşiliklərə məruz qalan qız-gəlinlərdən hələ də xəbərsizdir.

Ermənilərin dünyaya meydan oxuması, terror dalğalarına rəvac verməsi onların ədalətsiz mövqeyini göstərir. Kitabda Qarabağ abi-

dələrinə, döyüşə hər an hazır olan igid soydaşlarımızın foto-şəkillərdə həyacansız baxmaq olmur.

Hacı Yusif 31 mart 1918-ci ildə Azərbaycanlılara qarşı törədilən soyqırım tarixini erməni faşizminin daha bir səhvi adlandırılmışdır. 1918-ci ildə Bakı, Şamaxı, Quba, Lənkəran və digər ərazilərdə ermənilərin 50min azərbaycanlıni qətlə yetirilməsi və 10 minlərlə insanı öz torpaqlarından qovması bütünlükcə xalqımıza qarşı törədilən qanlı cinayət hesab olunmalıdır. İnanırıq ki, Kərbəlayi Behbut oğlu Hacı Yusifin "Qarabağ sindromu" əsəri Qarabağda eləcə də Azərbaycanda ermənilər tərəfindən törədilən cinayətlərin açıqlanması yolunda, dünya ictimaiyyətinin diqqətindən yayınmayacaq.

Tarixi torpaqlarımıza, mədə-

niyyət abidələrimizə sahib çıxmaq istəyən ermənilərə tutarlı cavab verən, Kərbalayi Behbud oğlu Hacı Yusifin "Qarabağ sindromi" əsəri həqiqətlərin üzə çıxarılmasında dünya ictimaiyyətinə isə obyektiv məlumat verilməsində həlledici əhəmiyyətə malikdir. "Qarabağ sindromu" əsəri həqiqət və reallığın qovuşmasından bəhrələnərək oxucuları öz ətrafına toplayır. Bu işdə gərgin əmək, yüksək araşdırma aparən Hacı Yusifi "Qarabağ sindromu" əsərinin işıq üzü görməsi münasibəti ilə təbrik edirəm, ona yaradıcılıq uğurları arzulayıram.

Təranə Cəbiyeva
Tarixçi-jurnalist

Hacı Yusifin "Qarabağ Sindromu" həqiqət və reallıq kitabına oxucu münasibəti

Azərbaycan Respublikası müstəqillik qazandıqdan sonra tarixi keçmişini yazmaq üçün böyük imkanlar əldə etmişdir. Artıq uzun illər gizli saxlanılan tarixi keçmişimiz tarixi sübutlarla sübut olunub üzə çıxmaqdadır.

Odur ki, Azərbaycan xalqına qarşı tarix sübut etlmişdir ki, dəfələrlə təcavüz edilmiş, torpaqları xarici düşmənlər tərəfindən işğala məruz qalmış, əhalisi pərən-pərən salınaraq qaçqın və köçkün vəziyyətinə gətirilmişdir. Çox uzağa getməyək.

Əsas 1998-ci ildə Azərbaycanın Sumqayıt şəhərində qoyulmuş Erməni şovinistlərinin törətdikləri

qanlı hadisə Dağlıq Qarabağda "Xocalı soyqırımı" ilə nəticələnərək bir milyondan çox qaçqın və köçkünlərin öz doğma ev-əşiklərindən didərgin düşmələri ilə nəticələndi. Bunun da əsası hələ 1813 və 1878-ci illərdə imzalanmış Gülüstan və Türkmənçay müqavilələrində qoyulmuşdur.

Müqavilələrin əsas məqsədi Azərbaycan xalqını parçalamaq, tarixi torpaqlarımızı bölmək, sonrakı faciələrin əsasını qoymaq idi.

Müqavilələrin gerçəkləşməsi qısa bir zamanda ermənilərin Naxçıvanda, Qarabağda, İrəvanda yerləşdirib, sayda çoxluq təşkil edən Azərbaycan xalqını yavaş-yavaş öz dədə-baba yurd-yuvalarından qovmaq məqsədi güdüdü.

Bu siyasətin içində Həyasız ermənlərin "Böyük Ermənistan"

dövləti yaratmaq kimi siyasətin bünövrəsi qoyulurdu.

Odur ki, "Böyük Ermənistan" dövləti yaratmaq xülyasına düşən erməni qəspkarları 1905-1907-ci illərdə açıq şəkildə geniş miqyaslı qətləmlər törədib, Azərbaycan vətəndaşlarını qanına qəltan etdilər. Bu qətləmlər zamanı 100 minlərlə yaşayış məntəqəsi, tarixi abidələr, dövlət əhəmiyyətli binalar qəspkarlar tərəfindən darmadağın edildi.

Azərbaycanda soyqırım Bakıda, Şamaxıda, Qubada, Zəngəzurda, Lənkəranda, Naxçıvanda xüsusi qəddarlıqla həyata keçirildi. Bütün mədəniyyət abidələri yandırıldı, kəndlər viran edildi.

Bir müddət fasilə verən Erməni daşnakları 1992-ci ildə Xocalı şəhərində vəhşicəsinə hücum edərək,

tarixdə görünməmiş "soyqırım" ideyalarını həyata keçirdib, şəhərə və əhalisinə amansızcasına divan tutdular. Tarixə soyqırım kimi düşmüş bu qanlı faciə yüzlərlə, minlərlə insanların məhv edilməsi və şəhərlərin xarabalığa çevrilməsi ilə sonlandı.

Budur bu mundar daşnaqların vicdanı, niyyəti və xisləti!

Qarşıma qoyub oxuduğum elə bu kitab da məhs ermənilərin Qarabağda törətdikləri bu insani keyfiyyətlərlə uzlaşmayan vəhşiliklərdən bəhs edir.

Kitabı həyacansız oxumaq mümkün deyil.

Kitabın adı, heçdə təsədüfdən belə seçilməyib, "Qarabağ Sindromu" həqiqət və relallıq."

Müəllifi Kərbəlayi Behbud oğlu Hacı Yusif olan bu nurani kişi bu

kitabı bir neçə bölmələrə ayırır; "Uzaq yaxın tarix", "Dünya xalqlarına Azərbaycan xalqı adından həqiqət və xəbərdarlığı", "Erməni məsələsi və ikili standart", "Fransa parlamenti niyə ermənilərin sözünü deyir", "Böyük məktub" yeni dünya görüşü, "Böyük məktub: mədəniyyət", və "Böyük məktub: son" kimi bölmələrdən ibarətdir.

Müəllif kitabda yaşının ahıl çağında qarşıya qoyduğu Qarabağla bağlı bütün mətləblərin açılmasına çatıb desək, yanılmazıq. "Soyqırım"la bağlı Ermənilərin dünyaya bəyan etdikləri hay-həşirləri demək olar ki, büsbütün alt-üst edib. Kitab sif vicdan ağrısı, vətən sevgisi, torpağa, millətə, bağlılıq notları üzərində qurulub.

Müəllifin "Erməni məsələləri və ikili standart bölümündən sitat:

O, qeyd edir: "1988-ci ildən bəri Azərbaycan xalqı erməni terrorizmi ilə üzbəüz qalıb. Erməni terror təşkilatları tərəfindən Azərbaycana qarşı 30-dan çox terror əməliyyatı həyata keçirilmiş, Bakı metropolitenində iki dəfə partlayış törədilmiş, 3 dəfə sərnişin vertalyotu vurulub, qatarlar, avtobuslar partladılıb, yüzlərlə insan həlak olub və yaralanıb. Terrorla mübarizəni 1№-li məqsəd kimi qarşıya qoymuş. qərb dövlətləri - ABŞ, Fransa və Avropa birliyi nəyə görə terrorçu erməniləri və terroru dəstəkləyən erməni dövlətinə "gözün üstə qaşın var" demir?

Niyə 40 ildən çoxdur ki, Türkiyə dövlətini Əsir-yesir edən PKK terrorçularına "dur" deyən tapılmır, əksinə, gizlin şəkildə onlara pul, silah və siyasi dəstək verilir. Bax

budur müəllifin ortaya qoyduğu məqsəd və məramı!

Hacı öz kitabında erməni və erməni rəhbərliyinə çox müdrik məsləhətlər verir. "Ay erməni xalqı sizi qırdıran və yox edən sizin öz başsız rəhbərlərinizdir. Onların fitvalarına siz uymayın".

Odur ki, müəllifin oxucu kütləsi üçün ərsəyə gətirdiyi "Qarabağ sindromu" kitabı nəyinki Azərbaycanın hüdudları daxilində, həm də bütün şərq və qərb dövlətlərində, səfirliklərdə, diasporalarda geniş müzakirə mövzusu olacağına mən şübhə etmirəm.

Sara Quliyeva
Əmircan kənd-qəsəbə nümayəndəsi

**Hacı Yusif əminin "Qarabağ
sindromu" həqiqət və reallıq
döyüşü sözü.**

Xüsusi ilə Qarabağ uğrunda gedən döyüşlərdə iştirak etmiş bir vətəndaş, döyüşü kimi qarşımda əlyazmasını oxuduğum "Qarabağ sindromu" həqiqət və reallıq kitabı Hacı Yusifin bir neçə əsərlər müəllifi kimi ortaya qoyduğu ən samballı əsərdir. Bu əsər bir başa "Qarabağ uğrunda döyüşlərdə qəhrəmancasına şəhid olmuş qardaş və bacılarımızın ruhu qarşısında bir el ağsaqqalının mübarək tövhəsidir. Müəllif bu əsəri yaratmaqda məqsədi Qarabağ uğrunda gedən qanlı döyüşlər zamanı Ulu Yaradanın dərgahına qovuşmuş, ölməzlik prizmasında dayanan, həmişəlik olaraq bizlərin qəlbimizdə əbədi

yer salan şəhidlərimizin ulu xatirəsini əziz tutmaq, öz müqəddəs borcunu bir ağsaqqal, bir Hacı kimi vətən qarşısında yerinə yetirmiş olur. Bir neçə fəsildən ibarət olan bu kitab mən diyərdim ki, bizi, Qarabağ sevrələri həтта damarlarında müsəlman qanı axan bütün oxucu kütləsinin stolüstü kitabı olacaqdır.

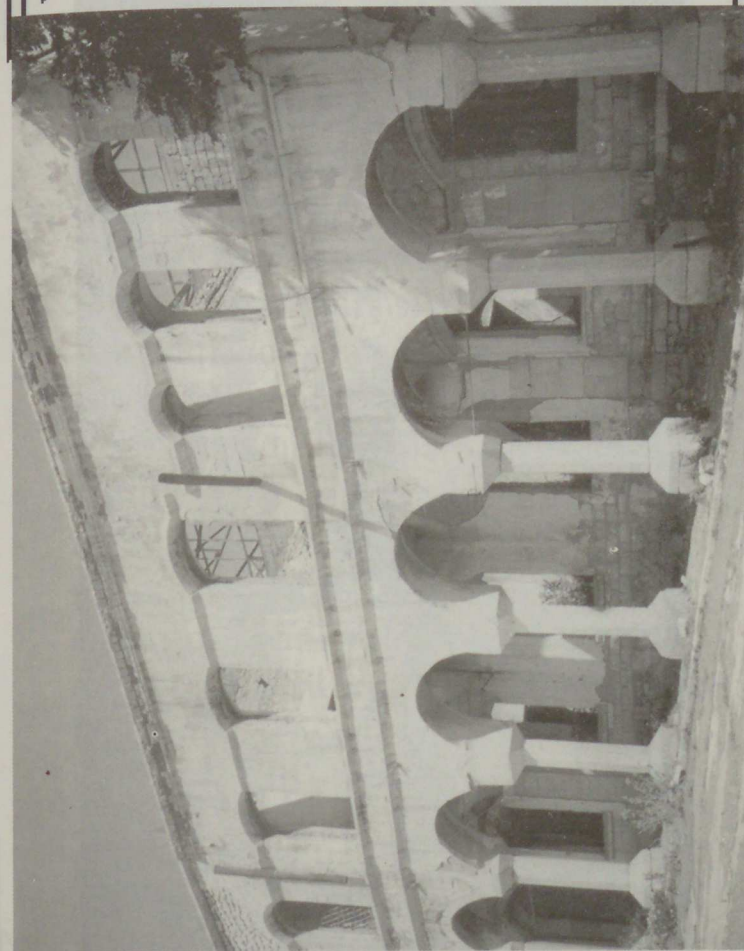
Kitabın nəfis bir tərtibatla ərsəyə gəlməsi, müəllifin vətənə, torpağa bağlılığını, xalqını dərin məhəddətlə sevdiyini bir daha sübut edir. Bu yolda Kərbalayı Behbud oğlu Hacı Yusifə uzun ömür, can sağlığı və yeni yaradıcılıq uğurları arzulayıram! Hacı yolunuz aydın, gözünüz nurlu, diziniz taqətli, canınız həmişə hərarətli olsun!!! Mən fürsətdən istifadə edib, bu müqəddəs kitabda Qarabağ uğrunda gedən döyüşlər-

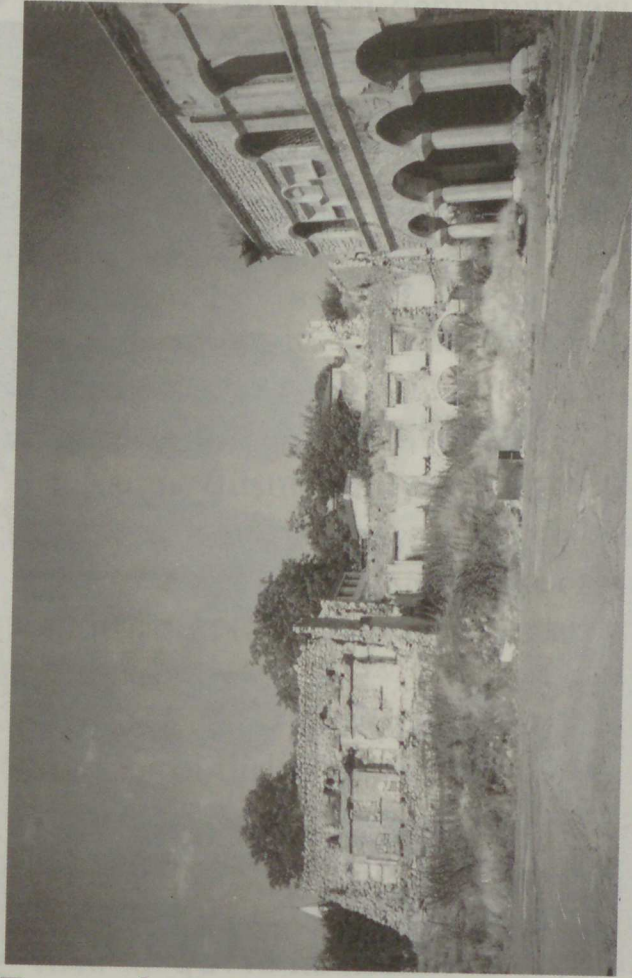
də mənimlə çiyin-çiyinə erməni saqqallılarına qarşı qəhramancasına şəhid olmuş Xaliq Mustafayev barəsində danışmaq istəyərdim. 1988-ci ildən ermənilərin havadarları hesabına torpaqlarımıza yönəldilən təcavüzə qarşı silaha sarılan Xaliq, Zəngilan rayon mərkəzi xəstəxanası təcili yardım maşının sürücüsü olduğuna baxmayaraq həmişə ön cəbhədə idi.

Azğın düşmənin qarşısını kəsmək üçün dəfələrlə qanlı döyüslərə girib, düşməne sarsıdıcı zərbələr endirirdi. Nə ermənidən qorxurdu, nə də ölümdən.

1992-ci ildə Ermənistan ordusunun hərbi birləşmələri Qafan rayonunun Aqaraq kəndi istiqamətində geniş miqyaslı güclü hücum keçmişdilər. Düşmənin qarşısını kəsmək az qüvvə ilə mümkün deyildi.

**Şuşa: Əsirlikdə qalmış
Şuşa karvansarası**

**Erməni daşnakları tərəfindən
xarabalıqlara çevrilmiş
yurd yeri**

Təcili kömək gəlməli idi. Düşmən isə aman-iman vermirdi. Vaxt itirmək olmazdı. Xaliq üç nəfər silahdaşı ilə düşmən tərəfə irəlilədi. Bir qəərdən sonra erməni hərbi birləşmələri pərən-pərən oldu. Hücüm əməliyyatı baş tutmadı. Əsrin daha bir faciəsinin qarşısı alındı.

Xaliqlə çoxdan tanış olsaq da, çətin məqamlarda dostlaşmışdıq. Dəfələrlə ağır bölgələrə birlikdə gedərdik. Hiss edirdim ki, qorxunun nə olduğunu bilmir. Heç vaxt inanmırdım ki, nə vaxtsa düşmən gülləsinin qurbanı ola bilər. Çoxlu döyüş təcrübəsi qazanmışdı. Müxtəlif növ silahları asanlıqla idarə edirdi. Düşmənin böyük atəşlərinə cavab verməyə həmişə hazır idi. Təmkinli, ayıq və məğrur idi.

Bir çox rayonlarımızın süqutu

kimi Zəngilanın süqutu da çoxları kimi Xaliqi də narahat edirdi.

O, heç vaxt özünü cəbhədən ayrı hesab etmirdi.

Təcili yardım maşının sürücüsü işləməyə razılaşmayıb, düşmənlə üz-üzə gəlmək və azqınlara türk qeyrətini nümayiş etdirmək idi. Ancaq bu arzusu 6 illik fasiləsiz mübarizədən sonra əbədi ürəyində qaldı. 1965-ci ilin dekabr ayında Zəngilan rayonunun Yuxarı Yeməzli kəndindən başlanan ömür yolu 1994-cü ilin yanvar ayının 31-də əbədiyyətə qovuşdu. Fizuli bölgəsində gedən ağır döyüşlərdə ağır yaralanan Xaliq Beylaqan qospitalında qəhrəmancasına həlak oldu.

Allah rəhmət eləsin sənə Xaliq!

Bəli, Hacı Yusif Əmi, bizim Qarabağ uğrunda gedən döyüşlərdə belə qəhrəman oğullarımız 100-lər-

lə 1000-lərlə olub. Siz haqlı olaraq müəllifi olduğunuz kitabın adını "Qarabağ sindromu" həqiqət və realıq kimi seçmişiniz.

Elə hesab edirəm ki, siz bu kitabı döyüşçülər üçün yazmışınız. Sizin yazmış olduğunuz bu kitab biz sabiq döyüşçülər və əsgərlər tərəfindən də sevilə-sevilə oxunacaq. Sizə bu yolda uğurlar arzulayıram Hacı Yusif Əmi!

*Sabiq Qarabağ döyüşçüsü:
Azər Hüseynov*

UZAQ. YAXIN TARİX

Onda hələ çox balacaydıq - nə ermənilərin soyqırım iddialarından xəbərimiz vardı, nə bizi düşmən gözündə görməsinin səbəblərindən, nə bizi "türk", "müsəlman" adlandırmalarından ağımız bir şey kəsirdi, nə də erməni nənələrinin erməni uşaqlarına "vəhşi, qaniçən türklər" haqqında nağıllar danışdığını bilirdik. Yaşlı ermənilərdən, "hayes, türkes"-sualını eşidəndə üzümüzü nənəmizə tutub gözümüzü döyürdük: "Bu nə deyir, ay nənə"? Nənəmiz, babamız da dünyadan xəbərsiz, "Cırtan"la, "Məlikməmməd"lə böyüdüdü bizi... Sonralar tək öyrənə bildiyim, ermənilərin 24 apreli niyə qara bayram eləmələriydi, onu da alayarımcıq öyrənmişdim. Rəhmətlik anam çox zəhləsini tökdüyümü görüb, yavaşca: "O gün türklər Andranikin qulağını kəsif-

lər"-demişdi... Niyə ki, ay ana? Andranik kimdi ki? Bə türklər kimdi? Türklər Andranikin qulağını harda kəsiflər? O, nağayırılmış ki?

Uşaq ağına gələ bilən bütün sualları vermişdim. Heç birinə düzəməlli cavab verə bilməmişdi anam. Bircə onu deyə bilməmişdi ki, Andranikin adamları türklərin çağalarını öldürürmüş, gəlinlərinin döşlərini kəsirmiş, ona görə türklər də onun qulağını kəsiflər. Sonra isə yavaşca: "Ermənilərin yanında demə ha, bunu..."-deyərək, bizi də bunları bir-birimizə deməkdən qorxudurdu.

Sonralar biz böyüdük, tarix dərsi-filan keçməyə başladıq. Amma yenə xəbərimiz olmadı erməninin türk düşmənçiliyinin səbəbindən, ta erməni gəlib qapımıza dayanana kimi. Erməni dindarları, alimləri, siyasətçiləri dünyanın dörd bir yanında "soyqırım" deyib, dövlətlər səviyyəsində qərarlar çıxarılmasına nail

olanda, bizimkilər anamın yavaş səslə dediklərini belə demədilər bizə. Bizi yalançı qəhrəmanlıq nağıllarıyla uyutdular. Bir də başımızı qaldırdıq ki, erməni evimizdə oturub bizimlə bazarlıq eləyir...

***

Bütün bu dünyadan xəbərsizliyin, dost-düşmən tanımazlığın yaşadığımız quruluşa-filana da heç bir dəxli yoxdu əslində. Biz, türklər başqaları iş görəndə sadəcə oturub baxmağın, özümüzdən qəhrəmanlıq hekayələri uydurub öyünməyin, qarşımıza problem çıxanda onun üzərinə gedib həll eləmək əvəzinə yanından ötüb dağa dönənədək gözləməyin ustasıyıq. Dəxli yoxdu, istər sovet ölkəsində yaşayaq, istər müstəqil Azərbaycanda, istərsə də qosqoca Türkiyədə. Biz yalnız problem dağa dönüb üstümüzə gələndə ayılıriq,

onda da gec olur. "Soyqırım"da olduğu kimi...

***

"Erməni soyqırımı" iddiaları 1950-ci illərdən - yəni, "soyqırım" ifadəsi rəsmən beynəlxalq hüquqi status alandan cəmi iki il sonra gündəmə gəlib. Kilsənin irəli sürdüyü iddialar Amerika və Avropada erməni lobbisinin dəstəyilə böyük bir kampaniyaya çevrilib. Ermənilər ilk "soyqırım" qərarının qəbuluna Uruqvayda nail olublar. 1965-cü il aprelin 20-də, 41 il əvvəl Uruqvay parlamenti 24 apreli "Erməni soyqırımını anma günü" kimi, tanıyıb (Uruqvay parlamenti 2004 və 2005-ci illərdə daha iki bəyanatla qərarını yeniləyib). Bundan 17 il sonra - 1982-ci il aprelin 29-da Kiprin yunan icması analoji qərar qəbul edib. Karvana üçüncü qoşulan Yuna-

nıstan olub. Afina 1996-cı ilin 25 ap-
relində "erməni soyqırımı"nı tanıyıb.

Sonrakı sıralama isə belədi:

Belçika - 26 mart 1998,

İsveç - 29 mart 2000,

Vatikan - 2000,

Livan - 11 may 2000,

İtaliya - 17 noyabr 2000,

Fransa - 18 yanvar,

2001 İsveçrə - 16 dekabr 2003,

**Kanada - 1996, 2000 və ən son
olaraq 21 aprel 2004,**

Slovakiya - 30 noyabr 2004,

Hollandiya - 21 dekabr 2004,

Polşa - 19 aprel 2005 ,

**Argentina-1993, 2003, 2004,
2005,**

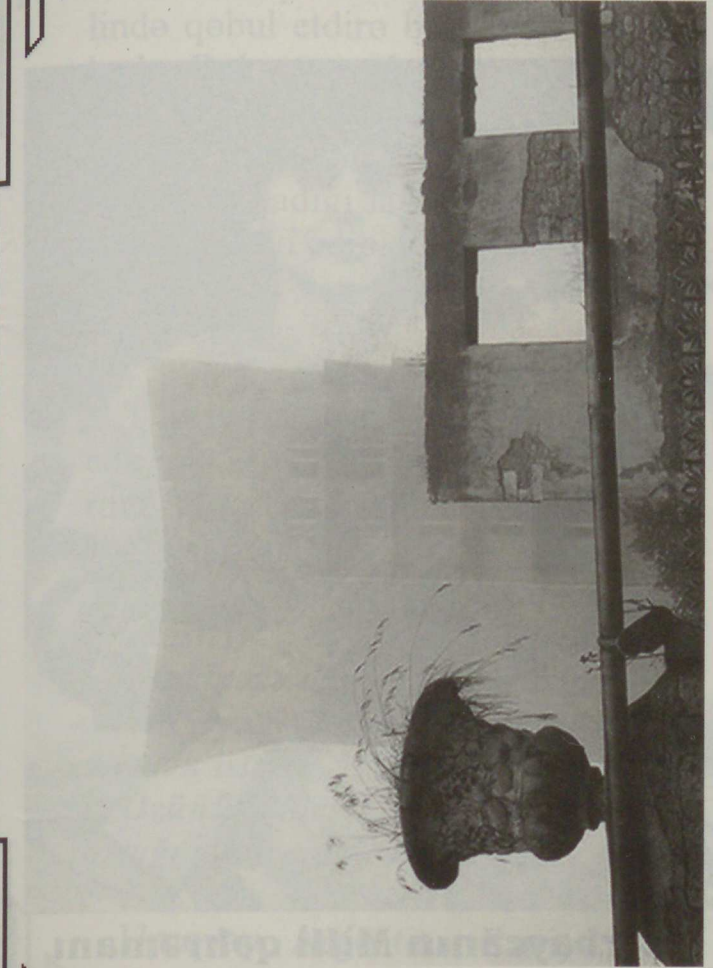
Rusiya - 1995, 22 aprel 2005,

Almaniya - 16 iyun 2005,

Venesuela - 14 iyul 2005,

Latviya - 15 dekabr 2005.

Beləliklə, 1950-ci illərdən kampa-
niya başlandı, 1965-ci ildə ilk rəsmi
qərarın qəbuluna nail olan ermənilər

**Soyuq pəncərədən
boylanın yurd yeri**

Azərbaycanın Milli qəhrəmanı

Gültəkin Əsgərova

41 il ərzində əsli olmayan iddialarını 19 ölkədə qərar və ya bəyanat şəklində qəbul etdirə biliblər. 20-ci ölkədə, Bolqarıstanda isə, qərar parlamentin qapısından dönüb. Belə ki, radikal milliyyətçi **ATAKA** Partiyasının hazırladığı layihəni ötən il deputatlar rədd ediblər.

***

Türkiyəli mütəxəssislər hesab edirlər ki, dünya ölkələrinin "soyqırım" qərarlarını qəbul etməsində 5 amil rol oynayır:

Həmin ölkələrdəki erməni azlığının təsiri;

Türkiyəyə düşmən münasibət;

Türkiyəni Avropa Birliyində görməmək istəyi;

Özünün törətdiyi soyqırımı suç ortağı axtarmaq cəhdi;

Din.

Uruqvay, Argentina, Rusiya, Ka-

nada, Livan, Fransa, İsveçrə, İtaliya və Venesuelanın qərarları birinci səbəblə, yəni bu ölkələrdəki erməni azlığının təsiri ilə, Yunanıstan və Yunan Kiprinin qərarları Türkiyəyə qarşı düşmən münasibətlə, Vatikanın qərarı din faktoruyla izah edilir. Fransa və İtaliyanın qərarlarının arxasında Türkiyənin Avropa Birliyinə üzv olmasının qarşısını almaq niyyətinin dayandığı bəllidir. Hollandiya, Belçika, Almaniya, İsveçrə və Polşanın qərarları da oxşar motivdən qaynaqlanır. Eyni zamanda Almaniya, Slovakiya və Latviya tarixən qətliamlar törətmiş ölkələr kimi özlərinə ortaq axtarırlar. Yəni, "soyqırım törədən tək biz deyilik..."! Amma bunun mətləbə nə dəxli var? Fakt bundan ibarətdi ki, nə səbəbdən olur-olsun, dünyanın 19 ölkəsinin qanunverici orqanı erməni iddialarını qəbul edib. Təkcə 2000-2005-ci illər arasında 15 ölkənin parlamenti qərar çıxarıb.

***

"Erməni soyqırımı" iddialarının yayıldığı areal da maraqlıdı: Avropa və Amerika. Avropada qərar qəbul edən ölkələrin çoxu Türkiyənin qapısını döydüyü Avropa Birliyinin üzvüdü. Amerikada isə "soyqırım"ı tanıyan yalnız Kanada və üç Latin Amerikasına ölkəsi deyil. Türkiyənin "strateji müttəfiqi" ABŞ-da da "soyqırım"ı tanıyan ştatların sayı 30-a çatıb. ABŞ Konqresinin gündəliyində "soyqırım"la bağlı iki layihə durur. ABŞ prezidentləri isə hər il aprelin 24-də "soyqırım" sözünün yarım addımlığından keçirlər. Buş bu ilki çıxışında məsafəni daha da azaltdı.

Amerika və Avropadan kənarında "soyqırım"ı tanıyan cəmi iki ölkə var: biri Rusiyadı, onun məsələsi aydındı. Müsəlman təəssübkeşlərinin nəzərinə, **ikinci ölkə Livandı.** Livan

qondarma soyqırımı tanıyan yeganə müsəlman ölkəsidir.

***

Ermənilər sadəcə tanınmayla kifayətlənməyiblər, adı çəkilən ölkələrin əksəriyyətində "soyqırım" abidələrinin qoyulmasına nail olublar, bədnam iddialarını təbliğ edən 45.000 sayt yaradıblar, filmlər çəkdiriblər, bəzi ölkələrdə (*Almaniya-da*) mövzunu dərsliklərə salıblar, kitablar yazdırıblar və indi də "demokratik" Avropa dövlətlərində "soyqırım yoxdu" deyənin cəzalandırılmasını qanuniləşdirirlər.

Fransadan əvvəl Belçikada və İsveçrədə bənzər qanunlar vardı. Yəqin xatırlayırsınız, ötən il Türkiyə Tarix Qurumunun başqanı Yusif Xələcoğlu Sürixdəki bir toplantıda "erməni soyqırımı" iddialarının yalan olduğuna dair çıxış etdiyinə görə,

barəsində istintaq başadılmış, hətta İnterpolə müraciət edilmişdi. Türkiyə hökumətiylə bir neçə həftə davam edən ciddi gərginlikdən sonra İsveçrə tərəfi araşdırmanı dayandırmışdı. Daha sonra Fransada Türkiyənin Parisdəki konsulu Aydın Sezgin haqqında iddia qaldırılmışdı, amma o zaman hələ qanun olmadığından cinayət işi başadılmamışdı. İndi isə Hollandiya analoji qanunun qəbuluna hazırlaşır. Xristian Birlik Partiyası tərəfindən irəli sürülən layihə "soyqırımı" inkar edənlərə bir il həbs və ya iri məbləğdə pul cəzasının verilməsini nəzərdə tutur.

Üstəlik, Hollandiya Türkiyəyə qarşı qatı açılmamış yeni bir ittiham da irəli sürür: ölkənin ən böyük televiziolarında Türkiyənin süryanilərə qarşı soyqırım törətdiyini iddia edən filmlər yayınlanır. Bu, Avropa ölkəsinin demokratiyaya zidd başqa bir davranışından isə, yəqin ki, qəzet

oxuyan, televizora baxan hər kəsin xəbəri oldu. Hollandiyada noyabrın 22-də keçiriləcək növbədənkənar parlament seçkilərində iştirak etmək istəyən üç türk namizədin adı siyahılardan çıxarıldı. Səbəb buydu ki, Sosial-Demokrat İşçi Partiyasından seçkiyə qatılmaq istəyən Erdinç Saçan, Xristian Demokrat Partiyasından namizədliyini verən Ayhan Tonca və Osman Elmaçı ermənilərin "soyqırım" iddialarını qəbul etməyiblər. Erməni lobbisi adı çəkilən partiyalara məktub göndərərək bu şəxslərin Türkiyənin siyasətini dəstəklədiklərini bildirib, partiyalar isə bu namizədlərin adlarını siyahılardan çıxarmaqdan başqa yollarının qalmadığını bəyan ediblər. Beş türk namizədin adı isə partiyalarının qərarlarını dəstəklədikləri üçün siyahıda saxlanıb...

***

Yenə bitmədi. "Erməni soyqırımı"

mı"nı tanıyan beynəlxalq təşkilat da var - Avropa Parlamenti. Avropa Birliyi ölkələrinin parlamenti yəni. Bu qurum "erməni soyqırımı"nı hələ 1987-ci ildə tanıyıb. Həm də Fransanın söyləriylə. 1981-ci ildə fransalı parlamentar Gage "Erməni xalqının durumu" adlı layihə hazırlayaraq Avropa Parlamentinə təqdim edib. Sonra bu parlamentdəki sosialistlər qrupu adından fransalı parlamentari Duport və belçikalı deputat Qlinn qərar layihəsi hazırlayıblar. Layihədə ilk dəfə "erməni soyqırımı" iddiaları Avropa Parlamentinin gündəliyinə çıxarılıb. 1984-cü il seçkilərindən sonra Avropa Parlamentində sosialist qrupunu təmsil edən fransalı deputat Sabi həmin layihəni yeniləyib. Elə həmin il başqa bir fransalı parlamentar yəhudi lobbisinin təsiriylə "erməni soyqırımı" ilə bağlı məruzəçi olmaqdan imtina edib. Bu zaman fransızlar məruzəçiliyi belçi-

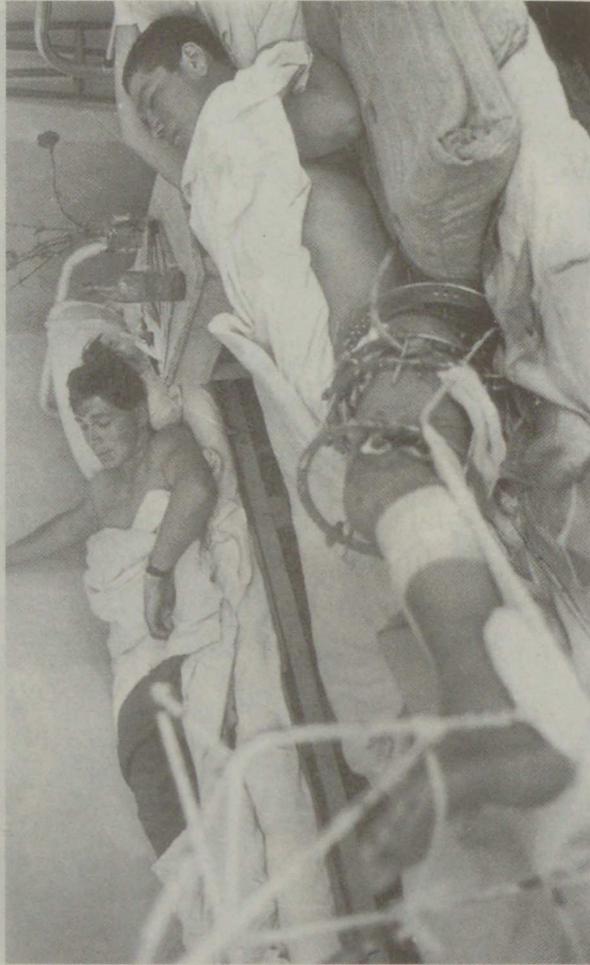
kalı deputat Vandemelebroka həvalə ediblər. Qatı sağçı və irqçi kimi tanınan məruzəçi bir dəfə belə Türkiyədə olmadan, bir türk rəsmisi ilə görüşmədən hesabat hazırlayıb. Avropa Parlamentinin Siyasi Komitəsi buranın tarix qurumu olmadığını əsas gətirərək hesabatı qəbul etməyib. Fransızlar komitənin italyalı başqanına yenidən səsvermə keçirməsi üçün təzyiqlər göstərirlər, amma o, rədd edib. Komitə sədrinin səlahiyyət müddəti bitdikdən sonra iş yenidən başlayıb və fransızlar istəklərinə nail olublar. 1987-ci il iyulun 18-də ermənilərin üzük qaş kimi dövrəyə aldığı Avropa Parlamenti "erməni soyqırımını" faktiki tanıyan qərar qəbul edib. Bu, təxminən o ərəfəyə təsadüf edirdi ki, Türkiyə Avropa Birliyinə üzvlük niyyətini açıq ifadə etməyə başlamışdı...

***

Avropa Parlamenti qərarı 2005

**Xocalı soyqır, əbədiyyətə
qovuşan məsum körpə**

**Xocalı: Azərbaycan əsəri
sağal, ayağa dur, Vətən
yolunu gözləyir**

Avropa Parlamenti qərarını 2005-ci ildə təzələdi. Bu işə Türkiyə Avropa Birliyinə üzvlüklə bağlı alayarımcıq müzakirə tarixi almazdan bir ay əvvələ təsədyf edirdi. Həmin qərarıda Türkiyənin 1915-ci ildə baş verənləri "soyqırım" kimi tanıması Avropa Birliyinə üzvlüyün əsas şərtlərindən biri olaraq göstərilir. Doğrudur, Türkiyə üçün direktiv Kopenhagen meyarlarıdır. Çünki Avropa Parlamentinin qərarları direktiv yox, tövsiyə xarakteri daşıyır. Amma nəzərə almaq lazımdır ki, ən sonda Türkiyənin tam üzvlüyünə səs verəcək qurum Avropa Parlamentidir. Həmin səsvermədə, əgər Türkiyə bu səsverməyə qədər gedə biləcəksə, Avropa Parlamentinin qərarları gündəmə gələcək və Ankaranın bu şərtləri yerinə yetirməsi tələb ediləcək. Biz ha desək də ki, bu ədalətsizlikdir...

***

Ermənilərin və erməni lobbisinin hədəfi "4 T" adlanan tələblərinin yerinə yetirilməsidir:

- "Soyqırım"ın dünyada tanınması;
- Türkiyənin "soyqırım"ı tanıması;
- Türkiyənin "soyqırım"a uğramış adamların varislərinə təzminat ödəməsi;
- Türkiyənin Şərqiində ermənilərə torpaq verilməsi.

Birinci hədəfə faktiki olaraq yaxınlaşıblar. Artıq demək olar ki, bütün Qərb mətbuatı və ictimaiyyəti "soyqırım" iddialarını qəbul edir. Qalır məsələnin hüquqi və siyasi tərəfi. Bunun üçün ABŞ Konqresinin qərarı həlledici əhəmiyyət daşıyır. Bu qətnamə başqa ölkələrin qərarlarına bənzəməyəcək. Həmin layihə həyata keçsə, İngiltərə başda olmaqla Türkiyənin digər müttəfiqləri, beynəlxalq qurumlar da hərəkətə ke-

çəcək, üstəlik, erməni lobbisinin Türkiyədən təzminat tələbləri ciddi bir əsasla gündəmə gələcək. Ermənilər bu qərarı qəbul etdirməyə çox yaxındırlar. Nəzərə alsaq ki, ABŞ Nümayəndələr Palatasının 435 üzvündən 80-i ermənisevənlər qrupunun, 110-u yunansevənlər qrupunun üzvüdür. İnsan haqlarını müdafiə edən konqresmenlərdən 40-ı isə erməni probleminə insan haqları məsələsi kimi baxır. Deməli, ermənilərin hazır 230 səsi var. Yəni layihə bir də gündəliyə gəlsə keçəcək. Maraqlıdır, Türkiyə onda nə edəcək? Amerika başda olmaqla dünyanı baykota başlayacaq?

***

Nə qədər acınacaqlı olsa da, bu gerçəyi etiraf etməliyik: bizim "erməni soyqırımı"nı çürütməyə, bu iddiaların yalan olduğunu sübut elə-

məyə və ya ermənilərin törətdiyi soyqırımları dünya bir tərəfə, öz ölkələrimizdə tanıtmağa belə yönəlik strategiyamız yoxdu. Bu səbəbdən də istər Türkiyənin, istərsə də Azərbaycanın Fransa, Rusiya, Hollandiya və başqa ölkələrin qərarlarına təkisi günlük, uzaqbaşı mövsümi xarakter daşıyır. Ermənilərin "soyqırım" iddialarını siyasi kriteriya halına gətirərkən Türkiyə yetkililəri hələ də bir ağızdan, "nəyin doğru, nəyin yanlış olduğuna tarixçilər qərar verməlidir", deyib dururlar. Ermənilər 19 ölkədə "soyqırımı" tanıdıb, bircə "soyqırım" kəlməsi üçün Buşun qapısında yatanda Ərdoğan Köçeryana - Konstitusiyasının 12-ci maddəsinə "soyqırım" bəndi salmış Ermənistanın prezidentinə bu iddiaların araşdırılması üçün orta q komissiya yaratmaq təklifi göndərir. Dünya ölkələri bir-birinin ardınca "soyqırımı" tanıyıb sonrasını düşünür, Türkiyənin

Böyük Millət Məclisi isə bu dövlətlərin parlamentlərinə yalnız heç bir mənası olmayan qınama məktubu göndərir. Fransa, "soyqırım yoxdu", deyənə cəza verməyi nəzərdə tutan qanun qəbul edir, Türkiyə ayrı-ayrı qrupların təşkil etdiyi bir neçə aksiya və bəzi firmaların fransız mallarına qoyduğu müvəqqəti embarqoyla (*qərar hökumət səviyyəsində olmadığı üçün ayrı-ayrı iş adamlarının embarqosu daimi ola bilməz*) kifayətlənir. 2001-ci ildə Fransa "erməni soyqırımı"nı tanıyanda da belə olmuşdu: Türkiyənin Parisdəki səfiri geri çağırıldı, fransız malları boykot edildi, fransız şirkətləri hərbi tenderlərdən çıxarıldı? Sonra hər şey unuduldu. Səfir geri döndü, fransız mallarına qoyulan yasaqlar götürüldü, Fransa ilə "dostluq nəğmələri" oxunmağa başlandı. Nəticəsi göz qabağındadı. Şirak: -Türkiyə "soyqırım"ı tanımayınca Avropa Birliyinə üzv ola bil-

məz",-dedi. Fransa parlamentinin aşağı palatası da məlum qanun layihəsini qəbul etdi. Bu gedişlə bir beş ildən sonra türklərdən ermənilərə təzminatı da tələb edəcəklər... Türkiyə isə hələ düşünür. Fransanın Əlcəzairdə törətdiyi soyqırımı tanısaq, Avropa Birliyinə üzv olmaq işimizə xələl gəlməz ki? Türkiyədə "erməni soyqırımı var", deyənə cəza nəzərdə tutan qanunu qəbul eləsək, Avropa Birliyi bizi ifadə azadlığımı pozmaqda suçlamaz ki? Hərçənd heç düşünməyib. Bir gün də parlamentin gündəliyində olan üç layihəni səsverməyə çıxarsa, həm Əlcəzair soyqırımını tanısa, həm "erməni soyqırımı olub" deyəni cəzalandırmaq qanunu qəbul eləsə də, gecdi. Hətta yunanların, ermənilərin türklərə qarşı soyqırım törətdiyi tarixləri təqvimə salıb hər il qeyd eləsə də, yenə gecdi. Ən azı 41 il...

***

Biz həmişə gecikirik. "Soyqırım" tarixçilərin işidi deyirik, amma məsələ, siz "soyqırım" iddialarının yerlə-yeksan edildiyi və hamının ən azı oxuyan kəsimin xəbərdar olduğu tutarlı bir kitab adı bilirsinizmi? Türkiyədə bu baxımdan diqqətəlayiq olan yalnız son illərdə Dövlət Arxivlər İdarəsinin çıxardığı yeddicildlik kitab və ordu arxivlərinin sənədləri əsasında hazırlanmış kitab vardır ki, bunlar da hamının oxuya biləcəyi bədii əsərdən daha çox araşdırmaçıların işinə yarayacaq sənədlər toplusudu. Onlardan yararlananlarsa çox azdı... Bir hesabatə görə, 2005-ci ildə soyqırım iddialarının araşdırıla biləcəyi əsas yer olan Osmanlı arxivlərində 300 alman, 400 fransız araşdırma aparıb. Türk araşdırmaçılarının sayı bilirsiniz nə qədərdir? Cəmi 80 nəfər. Onlar da məsələ gündə-

liyə gələndən sonra arxivə gedib araşdırma aparmağa başlayıblar. Yə-nə həmin sənədə görə, 1980-ci ildə ABŞ kitabxanalarında ermənilərin "soyqırım" iddialarına aid 26 min ki-tabı olub. İndi bu rəqəmin 30-40 min arasında olduğu deyilir. Türkiyənin erməni məsələsiylə bağlı Cümhu-riyyət dönəmində yayınladığı kitab-ların sayı 30-u keçmir. Ermənilərin törətdiyi soyqırımlarla bağlı kitabla-rın sayı isə yox deyilə biləcək qədər azdı. Halbuki, Türkiyə Dövlət Arxi-vləri Baş İdarəsinin məlumatına gö-rə, ermənilər 1906-1922-ci illərdə 2 milyona yaxın türkü qətlə yetiriblər. O tarixlərdə yalnız Anadolu və Qaf-qazda öldürülən türklərin sayı 517 min 955 nəfərdir... Bu rəqəmə XX əsrin əvvəlində ermənilərin soyqırı-ma məruz qoyduğu Azərbaycan türklərinin sayı da daxildi. Biz həmin soyqırımın törədildiyi günü - 31 mar-tı təqvimə salıb, qara bayram elan

... Gəy... Mon hehə Türkiye

**Zəngilan: Soldan ikinci Azər
Hüseynov döyüş yoldaşları ilə
düşmənin canlı qüvvəsin
məhv edir**

Düşmən uzaqda deyil

eləmişik. Guya... Mən hələ Türkiyəni demirəm, öz Azərbaycanımızda küçəyə çıxıb 100 adamdan soruşun, görün, onların neçəsi azərbaycanlıların soyqırımını gününün hansı tarixdə qeyd olduğunu bilir? Deyək ki, nisbətən uzaq tarixdi, onu bilmədilər, Xocalı soyqırımının nə zaman törədildiyini soruşun. Elə bilirsiniz, onu bilənlərin sayı çox olacaq?

***

Biz bir də onda ayılacağıq ki, dünya "Xocalıda ermənilərə qarşı törədilən soyqırımını" tanımağa başlayıb. Onda da deyəcəyik ki, bu, ədalətsizlikdi. Heç ağılımıza da gəlməyəcək ki, biz özümüz Xocalı qətliamını soyqırım kimi tanımamışıq. Əl-ayağa düşüb Xocalı soyqırımını tanıyacağıq, onda da gec olacaq... "Müsəlmanın sonrakı ağılı"nı əbəs yerə deməyiblər ki...

DÜNYA XALQLARINA AZƏRBAYCAN XALQI ADINDAN HƏQİQƏT XƏBƏRDARLIĞI

Bildiyiniz kimi demokratiya elə bir güzgüdür ki, ona baxan özündə olan ləkəni tez görür və onu yox edir. Əlbəttə, elələri də olur ki, belə ləkələrlə fəxr edir, istəyir öz ləkəsini başqalarına da yaysın. Biz, Azərbaycan xalqı fəxrlə və cəsərlə deyə bilərik ki, demokratiya Azərbaycandan başlayıb. Ola bilər bəzi demokratiyadan uzaq olan, hətta xəbərsiz ölkə başçıları sübut istəyərlər. Sübut ondan ibarətdir ki, əsl demokratik ölkə başqa ölkə və xalqa qarşı amansız olmaz. Və daim terrorla məşğul olan terrorist ölkəni dəstəkləməz, əksinə dünya xalqlarına düşmən olan belə ölkələri tanımaz. Demokratiya Azərbaycanda ona görə yaranıb ki, bu ölkə heç bir ölkənin

sərvətinin talanmasının, xalqının qırılmasının tərəfdarı olmayıb, daima sülhsevər və dünyaya əmin-amanlıq carçısı olub. Bu hal-hazırda Azərbaycanı tanıyan bütün ölkələrə aydındır. Bir əsrdir ki, yəni 1905-ci ildən indiyə qədər erməni ölkəsinin bir neçə terrorist rəhbərləri, demək olar ki, Azərbaycan xalqına qarşı həqiqi terrorla məşğuldurlar. Biz Azərbaycan xalqı bütün dünya xalqlarına bildiririk ki, hər hansı ölkədə soyqırım və məğlubiyyət baş versə, səbəbkar həmin ölkənin başçılarıdır ki, öz xalqına xəyanət edir. O cümlədən, erməni dövlətinin başçıları erməni millətini qırdırmaq və yox etməkdə davam edirlər. Təkrar bir neçə nəfər öz xalqının düşməni olan millətlər xam xəyala düşüb böyük erməni imperiyası yaratmaq xülyəsindədirlər. Vaxt olar bütün dünya xalqlarına aydın olar ki, ermənilər böyük imperiya yox balaca və yığma

Ermənistanı da itirirlər. Biz, Azərbaycan xalqı dünya xalqlarına və erməni xalqına deyirik: "Ayılın, sizi türklər yox, öz xain rəhbərləriniz qırır və qıracaq. Əgər siz dostunuzu düşməninizdən ayırmaq istəyirsinizsə, onda özünüzə demokratiyanı tanıyan rəhbər seçin və terrorist başçılarıңызdan imtina edin. Nə qədər gec deyil, ayılın, bir də ayılın"! Sizin qatı siyasətçi düşmənləriniz özlərini çəkirlər qırağa, sizi elə başa salırlar ki, guya siz ermənilərin düşməni onlar yox, türklərdir. Sizlərdən çoxunuz uzun müddət Türkiyədə və Azərbaycanda yaşamısınız. Özünüzü sizinlə yaxşı rəftar olunduğuna görə, öz ölkənizdə hiss etmişiniz. Erməni xalqı, Azərbaycan xalqı sizə həqiqi bir sual verir, ona görə sizə verilir ki, sizin xalqın düşməni olan rəhbərləriniz bu suala öz xeyirlərinə cavab verirlər. Siz onsuz da yaxşı bilirsiniz, azərbaycanlılar sizə qarşı hansı

münasibətdə olublar, bu barədə aşağıda başqa sullar da olacaq. Sual bundan ibarətdir ki, öz düşməniniz olan rəhbərinizdən soruşmusunuzmu: "Sumqayıt şəhərində erməniləri qətlə yetirən hansı tərəf olub, türklər, yoxsa ermənilər"? Sizə tam aydındır ki, sizi qıran və qırdıran öz xain rəhbərləriniz olub və bundan sonra da yeri gəldikcə sizi özləri qıracaq və ya qırdıracaqlar. Bu terroristlər tək başqa xalqların yox, siz ermənilərin də düşmənidir. Siz ermənilər biz azərbaycanlıları türk hesab edirsiniz. Bax burada siz haqlısınız. Bəli, biz iki dövlət, bir millətlik, özü də sülhsevər, demokratik ölkə. Ancaq siz ermənilərin başçıları - bir neçə nəfər siyasətçiləriniz, başqa ölkələrə qarşı yox, sizin yaşadığınız ölkəyə qarşı xəyanət edən terroristlərdirlər. Azərbaycan xalqının erməni xalqına sualı: "siz ermənilər Sovet hakimiyyəti vaxtında Azərbaycanın

bütün şəhər və rayonlarında necə yaşayıb, necə işləmişiniz“? Mərkəzi Komitədə, rayonlarda raykom və rayispolkom, eləcə də başqa-başqa sahələrdə müxtəlif yüksək vəzifələr sizdə olub, ancaq müavinləriniz azərbaycanlılar, yəni türklər olub. Yaşadığınız yerlərdə ki, ən gözəl yerlər olub. Yaşayış yerlərinizdə azərbaycanlı ailələri kirayədə qalırdılar. Bizim deməyimiz ondan ibarətdir ki, nə başçılarımız, nə adi vətəndaşlarımız siz ermənilərə düşmənçilik siyasəti yeritmirik, yəni bizim rəhbərlər nə sizi, nə də özümüzü qırdırmaq fikrində deyil. Sizi və başqa günahsızları qıran və qırdıran daxili düşmənləriniz - öz rəhbərlərinizdir. Qoy, erməni rəhbərləri xam xəyala düşməsinlər, onlar görən ağaclar artıq kəsilib, bir də göyerməz. Azərbaycanın cəsarətli ordusu düşməyə cavab verməyə qadırdı, lakin bizim rəhbərlər mühari-

bə yox, sülh istəyir. Azərbaycan xalqı dünyanın bütün dövlət və xalqları ilə həmrəydir. Heç bir ölkə başçısı fikirləşməsin ki, Azərbaycan dövlətinin başçıları və xalqı İslam dövləti yaratmaq iddiasındadırlar. Bilənlər bilir, qoy bilməyənlər də bilsinlər ki, bu ölkə, yəni Azərbaycan ölkəsi yaranan gündən İslam ölkələri və bütün ölkələr arasında sülhsevər və həqiqi demokratik bir ölkə kimi tanınır. Bildiyiniz kimi, Hitler də bəzi erməni başçıları kimi imperiya xülyasında idi. Sonu nə oldu? Mənfur niyyəti ürəyində qaldı. Hər hansı ölkə məğlub olursa, həmin ölkənin xadimi yox, xaini olan başçıları olub və var. Biz azərbaycanlılar erməni xalqının düşməni olmamışıq. Yəni də bu xalqa qarşı düşmənçilik siyasəti yeritmirik. Bizim və ermənilərin qatı düşməni bir neçə nəfər erməni-dir. Odur ki, bizim ölkənin rəhbərləri və xalqı bu mənfur düşmənlərə

xəbərdarlıq edir: "Gələcəyi sizin kimi ağılsızlar görə bilməz, məsləhətdir, keçmişə baxın, sizin kimi özünü dünya hakimi görənlərin sonu necə olub? Siz onlardan daha dəhşətli belaya düşərsiniz. Sizi xalqınız özlərinə xadim seçib, xain yox. Əgər siz kimliyinizi başa düşmürsünüzsə, siz erməni başçılarının tabeçiliyində olan və sizi özlərinə rəhbər bilənlər artıq sizi başa düşürlər. Bu xalqı başqa millət yox, erməni xalqının xadimi qırır və qırdırır. Təkrar: Azərbaycanın Sumqayıt şəhərində erməni xalqını qətlə yetirən ermənilər oldu, sizin kimi xalqının düşməni olan xadim yox, xain rəhbərlərin əmr və göstərişləri ilə. Erməni rəhbərləri, fikirləşməyin daim yalan və böhtan deməklə özünü həqiqət qazandırırırsınız. Xam xəyaldır. Xalqınız sizi xadim kimi yox, xain kimi tanıyır. Vaxt gələr sizi dəstəkləyən ölkələr də sizi eləcə tanıyar. Ona görə ki, həmin

ölkələr də sizi xəyanət edən ölkə başçıları kimi tanıyır. Çünki bu sizin qanınızdan gəlir, başqa yolunuz yoxdur. Siz sədaqətə xəyanət, yaxşılığa qarşı pislik etməklə öz xalqınızın düşməni olan dövlət xadimi kimi, başqa xalqlara da sadıq yox, xain olacaqsınız. Sizi artıq Azərbaycan hökuməti və xalqı tanıyan kimi, özünüzü bir xain kimi dünyanın çox ölkələrinə tanıtmısınız. Ermənistan ölkəsinin rəhbərləri bildiyiniz kimi dünya, yəni bütün ölkələrin tribunasında dalğalanan bayraqlar arasında sizin bayrağınız da dalğalanır, ancaq sülh çarçısı kimi yox, dünyaya fəlakət gətirəcək olduğu artıq məlumdur. Hər dövlətin bayraqları, dövlətin başçısı və sülhsevər xalqı olar. Sizin bayraqlarınız dünya və öz xalqınıza sülh çarçısı yox, müharibə çarçısı kimi dalğalanır. Biz, həqiqi sülhsevər xalqlar əminik ki, belə bayrağı başqa ölkələrin dövlət başçı-

ları və öz xalqı endirər və özlərinə sadıq bayraqlar seçərlər. Dövlət başçısı öz vətən və xalqını düşünməlidir. Kim olursa-olsun xalqını düşünən qalib, özünü düşünən məğlub olub, olacaq da. Çox uzaq keçmişdə bütün dünyanı fəth etmək xülyasına düşən İskəndər adında bir şah olub. Demək olar ki, dünyanı əlinə alıb. Sonda dünya qalib, özü məhv olub. Ona görə ki, bir dövlətin bir başçısı olmalıdır, iki başçısı ola bilməz (bu barədə sonra). Bildiyiniz kimi, dünyada saysız-hesabsız müharibələr olub. Bu müharibələrdə məğlub olanlar da çox olub, qalib gələnlər də. Sonda isə dünyanı qalib kimi yox, məğlub kimi tərkd ediblər. Hal-hazırkı vaxtda daimi qələbə çalmaq istəyənlər demokratiya adı ilə dalğalanan bayrağın altında sədaqətlə birləşsələr, heç bir ölkə başçısı və xalqı məğlub olmaz, daima əmin-amanlıq içində yaşayar. Əfsuslar ol-

sun ki, belə yüksək adı özünə götürən bəzi dövlət başçıları bəzi terrorist dövlətin kim olduğunu bilərəkdən himayədarlıq edirlər. Biz Azərbaycan xalqı o fikirdə deyilik ki, bizə görə, hər hansı ölkə başçısı Ermənistan ölkə başçıları ilə dostluq etməsin. Sadəcə deyirik ki, 1905-ci ildən 2005-ci ilə qədər İrəvan və Azərbaycan dövləti arasında olan münasibəti dərinədən araşdırıb, özlərinə düzgün mövqə seçsinlər. Erməni xalqına Azərbaycan xalqından çox hörmət edən olmayıb (*Bu barədə hansı ölkə istəsə, maraqlana bilər*). İstər İrəvanda, istərsə də hal-hazırda Azərbaycanda yaşayan erməni millətindən olan minlərlə qadınlar həqiqəti deyərlər. Baxmayaraq ki, Azərbaycanda çoxsaylı ermənilər var, onlar özlərini artıq erməni yox, azərbaycanlı sayırlar. Ona görə ki, ad və soyadlarını dəyişib, erməni soyadlarından imtina ediblər. Azərbaycan

xalqı da onlarla necə əvvəldən xoş rəftarda olub, indi də həmin mövqedədir. Ona görə ki, erməni xalqının düşmənləri erməni rəhbərləri olub və bu xalqa, yəni öz xalqına düşmənçilikdən əl çəkmirlər. Vaxt olar belə başçını öz xalqı, yəni ermənilər başa salarlar. Ermənistan hökumətinin başçıları, Azərbaycan xalqının bəyanatı ancaq və ancaq sizin xeyirinizədir. Nə qədər sülhsevər yola tez qayıtsanız, bütün dünya ölkələri və xalqları arasında, o cümlədən öz doğma xalqınıza xoşbəxtlik gətirərsiniz, əks təqdirdə siz hərtərəfli məğlubiyyətə uğrayarsınız. Azərbaycan torpağı Azərbaycanındır və onun da olacaq. Həmin torpaqdan erməni xalqı sərbəst və öz torpağı kimi istifadə edirdi. Yenə də sizdən erməni xalqının müqəddəratı və sizin müqəddəratınız çox asılıdır. Belə yerdə deyilib: "El gücü, sel gücü". Siz onsuz da yaxşı başa

düşürsünüz ki, artıq erməni xalqı, o cümlədən, ana və atalar sizin mənfur siyasətinizə öz balalarını qurban vermək istəmirlər. Siz elə fikirləşməyin ki, hansısa ölkənin himayədarlığı ilə torpaq zəbt edib, böyük Ermənistan imperiyası yaradacaqsınız. Bilin və agah olun, siz nəinki böyük Ermənistan imperiyası ilə, hətta balaca erməni torpağı ilə də öz xalqınızı məğlub edib yoxa çıxardarsınız. Ona görə ki, hal-hazırda yaşadığımız torpağın çox hissəsi Azərbaycandan alınıb sizə verilib. Haqq-ədalət qalib gəlmiş ki, sizin vaxtilə havadarınız olan rus imperiyası özü-özünü məhv etdi. Vaxt gələr siz də elə olarsınız, sizdən nə dövlət başçısı, nə də dövlət deyilən bir şey qalmaz. Sizin belə davam etdiyiniz yolun sonu bəzi hitlerçilər və stalinçilər kimi məğlubiyyətə uğrayar. Bilin ki, ədalətsiz qaldırılan qılınc, ədalət qarşısında məğlub olub, öz qılıncı öz başını kə-

sib. Günahsız xalqını hər cürə bəla və fəlakətlə üzləşdirib qalib gələn ədalət, məğlub olan xəyanət olub və olacaq. Ermənistan hökumətinin başçıları, siz ikitərəfli məğlubdiyyətə uğrayırsınız. Birinci, artıq öz xalqınızın düşməni kimi ata-analar başa düşüblər ki, atanı balasız, balanı atasız, o cümlədən ananı balasız qoymaq olmaz. Ermənilərin artmasına yox, azalmasına, hətta yox olmasına yeganə səbəbkar siz rəhbərlərsiniz. Siz bilən haqq suala necə cavab verərsiniz? İkincisi, sizə himayədarlıq edib, sizin hansı sərvətinizə və torpağınıza göz dikirlər? Nə torpaq kimi torpağınız, nə də sərvət kimi sərvətiniz var. Sadəcə öyrənmisiniz, kimsə sizə himayədarlıq etsin, siz də torpağa və haram sərvətə yiyələnsiniz. Azərbaycanın torpağı yığma yox, Allah tərəfindən verilən paydır. Bu xalığın həm özü, həm də torpağı halaldır. Ona görə də bəzi ölkələrin

başçıları bu torpağa və sərvətə göz dikiblər. Düşmənlər bilməlidirlər ki, belə müqəddəs və sərvət dolu olan torpağı Azərbaycan xalqına verən, həmin torpağı qorumaq üçün qüdrətli və qüvvətli qoruyanlar da verib. İndi bu dövlət başçılarının və xalqının ordusu və düşməinə cavab verən silahları var. Bizim heç bir dövlətin torpağında gözümüz yoxdur ki, məğlub olaq. Bizim torpağımıza göz dikənlər məğlub olub və olacaq. Bu xalq elə də məzlum deyil ki, hər zalıma məğlub olub, tabe olsun. Və elə də zalım deyil ki, hər məzlum xalqa qarşı qəddarlığını göstərsin. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının sədr və üzvlərinə: Biz Azərbaycan xalqı çox sevinirik ki, dünyada belə bir qurum yaranıb. Həm də bütün xalqların bir qoruyucusu, o cümlədən, demokratik bir hökumətin öz tabeliyində olan məzlum xalqı zalım terrorçulardan xilas etməyə qadir və səlahiyyətə

malik bir başçısı var. Belə görünür ki, bütün millətlərin bir havadarı və qoruyucusu BMT-dir. Belə bir millət də demokratiyaya sadıq və tabe olan, yaranan gündən dövləti və xalqı demokratik ölkə kimi, bütün dünya ölkə və xalqına sadıq bir ölkə, Azərbaycan ölkəsi olub, var və olacaq. BMT-nin sədr və üzvlərindən tələb etməyə haqqımız var, ancaq bir demokratik dövlət kimi tələb yox, xahiş edirik. 1905-ci ildən 2005-ci ilə qədər hansı ildə, ayda və gündə Azərbaycan hökuməti və xalqı erməni dövləti və xalqına təcavüz edərək hücum edib. Və hansı ki, haqqımız var idi və indi də 20 faiz torpağımız, bir milyondan artıq qaçqınlarımız öz doğma torpağından qanunsuz qovulub, ağır gün-güzərandadırlar. Əlbəttə, ola bilər bizə sual olunsun ki, niyə sizə təcavüz edilir? Torpağımızı qəsb ediblər, siz isə düşməne cavab vermirsiniz? Bizim dövlətin

başçıları və xalqımız haqlı olaraq düşməne, yəni erməni xalqının və Azərbaycan xalqının, o cümlədən ümumdünya hökumət və xalqlarının qəddar düşməni və əsl terrorçu erməni hökuməti bir neçə nəfər yoluxucu xəstəlik kimi, başqa ölkələrə öz təsirini edənlər ifşa edilməlidir. Demokratiya elə bir şəffaf məvhumdur ki, terror və terrorçular belə bir şüaya baxıb kor olurlar və olublar. Əfsuslar olsun ki, yüksək tribunadan belələri çıxış edəndə demokratiyadan danışır, işinə və əməlinə baxanda isə qatı terrorçudur. Əlbəttə, müvəqqəti olsa da, bəzi ölkə başçılarını aldada bilirlər. Bildiyiniz kimi, xalqın düşməni yalançı və hiyləgər olur. Ancaq onlardan uzağa gedəni olmayıb. Tarix belələrinin cavabını ədavətlə yox, ədalətlə verib və bundan sonra da haqq-ədalət öz yerini tutacaq. Azərbaycan hökuməti bildiyiniz kimi, erməni hökumətini

sülhə, barışığa dəvət edir. Azərbaycanda müxtəlif ölkələrin vətəndaşları yaşayıb və yaşayır. Bu qonaqlar özlərini doğma ölkələrində hesab ediblər və edirlər. O cümlədən neçə illərdir erməni millətindən olanlar da qəti narahatçılıq hiss etmirlər. Ancaq Sumqayıt şəhərində ermənilərin başçıları tərəfindən verilən əmrə görə, erməni vətəndaşları öz ermənilərini qətlə yetirdilər ki, guya azərbaycanlılar erməni xalqına qarşı sui-qəsd etdilər. Əslində ermənilərə qəsd edən erməni rəhbərləri idi. Erməni dövlət başçılarına sual verilir: "Siz deyirsiniz ki, sizdə soyqırım olub, yəni başqa ölkədə, yoxsa Ermənistanda"? Əlbəttə, başqa ölkədə. Sizin paytaxt və ərazinizdə bir nəfər də olsa, qətlə yetirilməyib. Olubsa da yenə də öz xalqınızı özünüz öz nəfsinizə qurban vermişiniz. Əgər hər hansı ölkə sizə qarşı hücum etsəydi, sizi öz torpaqlarınızda qırdılar, on-

da haqqınız var ki, deyəsiniz ermənilər türklər tərəfindən soyqırma məruz qalıblar. Siz haqsız torpaq iddiasına düşməyinizə görə, məğlub olmusunuz. Rəhbərləri başqa ölkədən torpaq iddiasına düşüb, özləri yaşayıb, erməni xalqını qurban veriblər. Hal-hazırkı vaxt kimi, yəni Azərbaycandan torpaq iddiasına düşüblər. Bir dövlət başçısı ki, öz xalqını bilə-bilə qırğına verir, siz bilən, belə başçı xadimdir, yoxsa xain? Bildiyiniz kimi, dünyada vəhşi heyvanlar çoxdur. Onlardan ən vəhşisi - canavar və ayıdır. Canavarlar şikara (ova) çıxanda baxmırlar körpədir, yaşlıdır, babadır, nəvədir, qocadır, cavandır. Yaşdan, cinsdən, saydan asılı olmayaraq, bir dənəyə kimi məhv edib yeməzlər, qoyub gedərlər. Ancaq aylar öldürməzlər, istər bir dənə, ya min dənə olsun, qabaqlarına töküblər aparırlar qıraq yerə, orada neçə istəyirlər elə rəftar edirlər. Siz Xocalı-

da olan vəhşiliklərin şahidi olmusunuz. Yəni canavar kimi günahsız insanları, yaşından asılı olmayaraq vəhşicəsinə qətlə yetirdiniz. Sağ qalanları isə yenə də yaşından və cinsindən asılı olmayaraq ayılar kimi maşınlarla, vertalyotlarla müxtəlif sahələrə aparıb, olmanın işgəncələr, əzab-əziyyət vermisiniz. Demokratik ölkələrin rəhbərlərinə sual olunur: Belə terrorçu ölkə rəhbərləri demokrat adına layiqdirmi? O cümlədən belə caniləri ki, həm xalqına, həm də dünya xalqına, o cümlədən, demokratiya adına ləkə gətirən terrorçulara dəstək olan, onları demokratiyadan üstün tutan dövlət başçısını dəstəkləmək olarmı? Nə qədər belə ölkə və bu cür mənfur başçılar varsa, sonda o ölkə belə başçıya tabe olacaqdır. Ölkə dünyadır, başçı Allah. Nur zülmətə qalib gələn kimi, ədalət ədavətə, sədaqət xəyanətə, həqiqət haqsızlığa qalib gələc-

ək. Azərbaycan xalqı bütün dünya xalqlarına ürəkağrısı ilə xəbərdarlıq edir. Əlbəttə, bizdən öz xalqına sadıq olan rəhbərlər inciməzlər. Ona görə ki, onlarda öz xalqını və torpağını qoruyan sərkərdə var. Əksinə olduqda isə, o, həm özünü məhv edəcək, yenə də savadsız, səriştəsiz olacaq, bir sözlə öz vətəninin və xalqının xaini olacaq. Belələri olub, hal-hazırda var, bundan sonra da olacaq. Bildiyiniz kimi, 1941-1945-ci illərdə bir nəfər (*belə də demək olar, acgöz, bu barədə qeyd olunub*) canavar xislətli bir dövlət başçısı dünyada nə faciələr törətmədi? O, Hitler idi. Sonu nə oldu? Əlbəttə, tarixdə özünə görə ad qoydu. Dünya ölkələri arasında, o cümlədən, öz xalqı qarşısında Hitler xadim kimi ad qazanmışdırsa, xain kimi məhv oldu və öz xalqını da məhv etdi. Baxmayaraq ki, SSRİ də dünyada qüdrətli dövlət sayılırdı, ancaq başqa ölkələrə və

xalqlarına təcavüz etmirdi. Ona görə də məğlub olmadı, qalib gəldi. Dünyanın və xalqın bir hakimi var, Allah. Odur ki, bir ölkə də hakim ola bilməz. Belə hakimlər çox olub və hal-hazırda da var. Məsləhətdir özündən əvvəl və həqiqi hakimə müraciət etsin. Bir ölkədə, yəni dünyada iki hakim olarmı? Ondan sonra başqaları kimə "hə" deyil, "yox" cavabını alar. Çünki belələri də "yox" cavabına əhəmiyyət vermədilər, məğlub oldular. Bidiyiniz kimi, SSRİ on beş Respublikadan ibarət idi. Onlardan biri də Azərbaycan Respublikası idi. Bu xalq hansı vaxt və rəhbər olursa, öz xalqına və vətəninə sadıq olaraq sülhsevər, bütün dünya ölkələri və xalqlarına sadıqdır. Onda SSRİ vətən sayılırdı, bütün Respublikalarla bərabər Azərbaycan xalqının da vətəni sayılırdı. Hamıya məlumdur ki, müharibələr torpaq və sərvət qarət etmək-

dən ötrü olub və hal-hazırda da belədir. Azərbaycanın o zaman ordusu, silahı yox idi, bununla belə vətəni qorumağa bütün xalq qalxdı, arxa və ön cəbhələrdə hər cür çətinliyə dözər Azərbaycan xalqı, öndə ordumuz, arxada yaşlılar və yeniyetmələr hamı vətən naminə nələri var idi, qanları, canları ilə bərabər vətəni mənfur düşməndən xilas etdilər. Əlbəttə, 15 Respublikanın birləşməyi və doğma vətənə sədaqəti bu xalqı məğlubiyyətə yox, qələbəyə səslədi və xalq qalib gəldi. Çünki Hitlerin zalımlığı, ədalətsizliyi, tamahı onu və onu müdafiə edənləri qələbəyə yox, məğlubiyyətə apardı. Bütün dünya hakimləri və xalqı bilməlidirlər, qələbə sədaqətdə, məğlubiyyət xəyanətdədir. Hitler öz xalqına və günahsız xalqa qarşı etdiyi xəyanətin qurbanı oldu və saysız-hesabsız dağıntılar, nahaq qanlar onun əl-qolunu bağlamaqla aqlını da itirdi, gözlərini

də. Belə deyilir: "Hər kimin başına öz tərəfindən bəla gələrsə, əvvəl ağlını itirər, sonra gözdən kor olar". İndi də belə. Bəli, dünyaya fəlakət qarçısı erməni qondarma rəhbərləridir. Azərbaycan xalqı başqa xalqlarla ədalətsiz müharibəyə ədalətlə qalib gəlib, düşmənin zümlə yaratdığı yuvanı dağıdıb, tarimar edib. Mənfur xalq düşməni özü-özünü adam kimi yox, həşərat kimi məhv etdi Hitler. Deməyimiz ondan ibarətdir ki, bu xalq öz vətəni uğrunda şəhid olmağa və qəhrəman kimi öz doğma torpağını hər cür təcavüzdən qorumağa qadirdir. Ona görə ki, daha vətənin qoruyanları var. Başqa xalqa məsləhət görülür ki, ən əsası erməni xalqına, rəhbərinizə baxın, hərəkət edin, sizi hara aparırlar, yaxşı götür-qoy edin. Erməni xalqı, siz yaxşı bilirsiniz ki, Dağlıq Qarabağ Azərbaycanın ayrılmaz hissəsidir və Azərbaycanın da olacaq. Azərbayc-

an dövləti tərəfindən sizə ona görə bu dilbər guşə verilib ki, sizin torpağınız yox idi. Tarixə nəzər salsanız yenə də yoxdur. Sizi vaxtilə qonaq kimi dəvət ediblər, torpaq verilib ki, müvəqqəti yaşayasınız. O cümlədən Azərbaycan hökuməti tərəfindən Qarabağda sizə muxtariyyət verildi. Bildiyiniz kimi, nəinki Dağlıq Qarabağda, hətta Azərbaycanın müxtəlif sahələrində istədiyiniz kimi yaşayıb işlədiniz, hər cür şəraitiniz var idi. (Bu barədə yuxarıda qeyd olunub.) Belə firavan və xoşbəxt yaşamağınızın səbəbkarı Azərbaycan rəhbərləri olub. Dərindən fikirləşsəniz, həqiqət sualınıza düzgün cavab verər. Biz, Azərbaycan xalqı sülhsevər və demokratik ölkələrin başçılarına və bütün dünya xalqlarına əmin-amanlıq, bütün sahələrdə uğurlar arzulayıb hamılıqla bir bayraq - demokratiya bayrağı altında birləşib, ümumdünya xalqları-

nın sülhün, əmin-amanlığın əleyhinə olan terrorçu ölkə başçılarına qarşı ayıq-sayıq və haqq-ədalətin nə olduğunu onlara da başa salmaqla, belələrini qarşı sadəcə olaraq öz xalqlarının amansız olmalarını istəmişik. Xalqı uçruma aparan ölkə və ölkələrin düşməni olan terrorçu ölkə başçısı olub və olur. Bunlardan biri də tək Azərbaycan ölkə və xalqlarına yox, öz doğma xalqına qatı düşmən olan rəhbərlər dünyada hər hansı bir ölkəyə qarşı ədalətsiz mövqeyin nə olduğunu başa düşüb, doğmalarını, yəni balalarını analarını və atalarını qurban vermək istəməzlər. Belə bir ölkə rəhbərləri erməni dövlətinin əleyhinə gedənlərdir, yəni erməni xalqının rəhbərləridir. Ən əsası, öz dövlətini və xalqını sevməyən “demokratik” dövlət başçısını, yəni terrorist ölkə başçısını dəstəkləməyib, dünya ölkələri və xalqları. Ən əsası öz doğma xalqının gözündən düşüb.

Yəni terroristi dəstəkləyən ölkə zıyandan başqa heç nə əldə edə bilməz. Var olsun sülh və demokratiya tərəfdarları! Xocalıda tökülən günahsız qanlara görə nəinki həmin faciəli mənzərəni sadəcə seyr edən dünya xalqları, həm də erməni xalqının iştirakçıları, biz əminik ki, belə vəhşiliyə görə, onlar öz qəddar rəhbərlərinə qarşı atəşin nifrət yağdırlar. Xocalıda törədilən vəhşiliklər nə yerə, nə göyə sığışmır. Üç yaşlı körpədən 90 yaşlı ağsaqqal və ağbirçəklərə qədər günahsız insanlar qətlə yetiriliblər. Uşaq analar körpəsi qucağında qışın çilləsində, qarın içində əyni və ayağı yalın didərgin olublar. Həmin səhnə 1941-ci ildən 1945-ci ilə qədər Hitlerin amansız və faşist göstərişi ilə olmuşdur. Sonu nə olduğu hamıya və Hitlerin özünə aydın oldu ki, başqalarına edilən zülmün sonu Allah tərəfindən daha dəhşətli zümlər özlərinə düşər olur. Xocalı

və belə faciələr törədən hər kəsin sonu Allahın əmri ilə zülmə məruz olur. Erməni rəhbərinin törətdiyi günahı görənlər nəinki özünün, hətta günahsız xalqının da qatı düşməni olub. Fakt Sumqayıtda olan ermənilərin erməni tərəfindən olan qətl faciəsidir. Törədən yaxşı bilir kimdir, nəyə görə. Bu barədə bezi ermənilərin də xəbəri var idi. Dünyada belə qaniçən zülmkarlar olub, sonları tərki-dünya olanda hörmətlə yox, nifrətlə yada salınıbdır. Fakt - Hitler, Stalin və Ermənistan rəhbərləri.

Zülmün topu var, gülləsi var, qəlpəsi varsa, Haqqın da bükülməz qolu, dönməz üzü vardır!

Bütün dünya bilir ki, Azərbaycan zəngin sərvətə malikdir. Bu tükənməz sərvəti qorumağa cürətli rəhbər və qüvvətli ordu da var və olacaq. Azərbaycan torpağı və torpağında olan sərvət Azərbaycan xalqındır, belə də olacaq. Bu sərvəti zorla mə-

nimsəmək istəyənlərin arzusu ürəyində qalacaq. Ölkə müqəddəs olduğuna görə sərvəti və xalqı da müqəddəsdir. Biz heç bir dövlətin sərvətinə, torpağına göz dikməmişik və ehtiyacımız da yoxdu. Bu ölkəyə verilən halal sərvət o qədər zəngindir ki, harama ehtiyac yoxdur, olmayıb və bundan sonra da olmayacaq. Dünyada haqsız və amansızcasına başlanan müharibələrin sonu eləcə də qurtarıb. Tarixdə belə hallar çox olub, başlayan qalib yox, məğlub olub. Dünya xalqları bir-birlərinə sədaqət üçün yaranıb, xəyanət üçün yox. Hər hansı dövlət başçısı əhalinin inkişafında maraqlı olsa, onda öz xalqına sədaqətli olmalıdır. Əksi xəyanətə aparır.

ERMƏNİ MƏSƏLƏSİ VƏ İKİLİ STANDARTLAR

Bəşəriyyətin tarixi münaqişələr, mübarizələrlə doludur. Prometeyin şəxsində insanların allahlarla mübarizəsi yaşamaq uğrunda mübarizə idisə, qulların quldarlara, təhkimçi kəndlilərin feodallara, fəhlələrin kapitalistlərə qarşı mübarizəsi isə artıq daha yaxşı yaşamaq uğrunda mübarizə idi. Cəmiyyət inkişaf etdikcə insanların əks qruplara bölünməsi, müxtəlif əlamətlərə (ırqi, dini, milli, ideoloji və s.) görə diferensasiyası getdikcə dərinləşib və əksliklərin ziddiyyəti dünyanın idarə olunmasına ciddi təsir göstərməyə başlayıb. Dinlər arasında, siniflər və ideologiyalar arasında mübarizələr zaman-zaman bir-birini əvəz edib, çoxlu insan qırğınlarına, dünya müharibələrinə səbəb olub. SSRİ-nin dağılması və sosializmin bir ictimai-iqtisadi formasiya ki-

mi iflasa uğraması kapitalist və sosialist düşərgələri arasında uzun müddətdən bəri davam edən mübarizənin sona çatması ilə nəticələndi. Dünyanın yeni düzəndə idarə olunmasını asanlaşdırmaq üçün daha çox insan kütlələrini əhatə edən fərqli bir münaqişə formasına ehtiyac yarandı. Səksəninci illərin sonlarında dünyanın iki fəvqəldövlətin - SSRİ-nin və ABŞ-ın dövlət başçıları Mixail Qorbaçovun və Ronald Reyqanın Roma Papası II İohan Pavellə gəmidəki əsl mahiyyəti indiyə qədər gizli saxlanılan görüşündən sonra artıq unudulmaqda olan dinlərarası münaqişə yənidən gündəmə gəldi, zaman-zaman güclənərək sivilizasiyalar arası münaqişəyə çevrildi. Qərb dünyasının ciddi-cəhdlə ört-basdır etməsinə baxmayaraq, hazırda dünyada xristian-müsəlman qarşıdurması mövcuddur və bu münaqişə dünya gücləri tərəfindən məharətlə idarə olunur.

Müsəlman dünyasının ən sivil, demokratik və sürətlə inkişaf edən qüdrətli dövləti olan Türkiyəyə təsir vasitəsi kimi "erməni məsələsi"nin ötən əsrin səksəninci illərində daha geniş formatda yenidən meydana gətirilməsi və uzun müddət davam etdirilməsi məhz dinlər arası münaqişənin dərinləşməsinə yönəlik, ikili standartların ən bariz nümunəsidir. Bu sırada Türkiyə tək deyil. Acı da olsa həqiqətdir ki, bu gün dünyadakı bütün müharibələr müsəlman ölkələrində gedir (*Əfqanıstan, İraq, Fələstin, Livan, Çeçenistan, Azərbaycan və s.*) və bu müharibələrdə qarşı və yaxud maraqlı tərəf kimi qeyri-müsəlmanlar çıxış edir. Acı da olsa həqiqətdir ki, bütün bu müharibələrdə işlədilən silahlar xristian silahları, həlak olanlar isə müsəlmanlardır. 2001-ci il sentyabrın 11-də ABŞ-da törədilən dəhşətli terror hadisəsini dünyanın bütün müsəlman ölkələri pislədilər. Bu ha-

disəni bin Laden və onun terrorçu təşkilatı "Əl-Qaidə" törətməsinə baxmayaraq, nədənsə Qərbdə 11 sentyabrdan sonra "terror" sözü az qala "müsəlman" sözünün sinonimi kimi başa düşülür. Ancaq heç kəs özünə sual vermək istəmir ki, bu bin Laden nə üçün və necə terrorçu olub, harada və nə zaman təlimlər keçib? Terrorizmin qurbanı yalnız xristianlardırmı? Dünyanın xəbəri vardımı ki, 1988-ci ildən bəri Azərbaycan xalqı erməni terrorizmi ilə üzbəüz qalıb. Erməni terror təşkilatları tərəfindən Azərbaycana qarşı 30-dan çox terror əməliyyatı keçirilib, Bakı metropolitenində iki dəfə partlayış törədilib, 3 dəfə sənişin vertolyotu vurulub, qatarlar, avtobuslar partladılıb, yüzlərlə insan həlak olub və yaralanıb. Terrorla mübarizəni bir nömrəli vəzifə kimi qarşıya qoymuş Qərb dövlətləri - ABŞ və Avropa Birliyi nəyə görə terrorçu ermənilərə və terroru dəstək-

ləyən Ermənistan dövlətinə, "gözün üstdə qaşın var" demir? Niyə 40 ildən çoxdur ki, Türkiyə dövlətini əsir-ye-sir edən PKK terrorçularına "dur" deyən tapılmır, əksinə, gizlin şəkildə onlara pul, silah, siyasi və mənəvi dəstək verilir? Osmanlı Türkiyəsində "qeyri-müsəlmanlar", Cümhuriyyət Türkiyəsində isə "qeyri-türklər" problemi nədən yarandı və necə oldu ki, qanlı olaylarla nəticələndi? Necə olur ki, BMT-nin Təhlükəsizlik Şurasının qərarına məhəl qoymayaraq İraqa hücum edən ABŞ-a qarşı heç bir sanksiya tətbiq edilmir? Nəyə görə Ermənistan hərbi qüvvələrinin Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərindən çıxarılması barədə BMT-nin 1992-93-cü illərdə qəbul etdiyi 4 qətnaməsi indiyədək icra olunmamış qalır?

Danimarka qəzetlərində Məhəmməd Peyğəmbərin karikaturasının dərc edilməsi təsadüf idimi? Bu hadisəyə qərbli hüquq müdafiəçilərinin

reaksiyası niyə "Da Vinçi kodu" filminə olan münasibətlə üst-üstə düşmədi? Yoxsa qərbdə doğrudan da elə hesab edirlər ki, yalnız İsa peyğəmbər və onu ruhdan doğan Məryəm ana müqəddəsdir? Bəs Papa XVI Benediktin Məhəmməd Peyğəmbər və İslam dini haqqında aşağılayıcı fikirlər söyləməsinə səbəb nədir? Unutmaq lazım deyil ki, Qərb cəmiyyəti üçün müqəddəs olan Vətən, Ana, Din, Millət kimi anlayışlar Şərq insanı üçün də müqəddəsdir və hər toplumun milli-mənəvi dəyərlərinə hörmətlə yanaşılmalıdır. 1992-93-cü illərdə Ermənistan hərbi qüvvələri Azərbaycan ərazisinin 25 faizini işğal edib. İndi də həmin ərazilər işğal altındadır. O ərazilərdə yaşayan bir milyona yaxın insan məcburi köçkün vəziyyətində qalmaqdadır. Dünyanın ən demokratik ölkəsi sayılan ABŞ-ın Senatı isə 1992-ci ildə Azərbaycana Amerika dövlətinin humanitar yardı-

mını qadağan edən Azadlığı müdafiə aktına 907-ci düzəlişi qəbul edir. Təsvür edirsinizmi, torpaqları işğal olunan da, əhalisi humanitar fəlakətlə üzləşən də Azərbaycandır, humanitar yardımdan məhrum olan da! Niyə Türkiyədə Orxan Pamukun timsalında bir nəfərin haqlarının müdafiəsinə qalxan, Azərbaycanda az qala zərrəbinlə siyasi məhbus axtaran qərbli hüquq müdafiəçiləri neçə illərdir ki, məcburi köçkün vəziyyətində yaşayan bir milyona yaxın azərbaycanlının ən fundamental insan haqqını - yaşamaq hüququnu müdafiə etmirlər? "Türkiyədə 1,5 milyon erməni və 30 min kürd qətlə yetirilib" - bəyanatı müqabilində türkiyəli yazıçı Orxan Pamuka "Nobel" mükafatı verilməsi Avropada siyasi əxlaqın pornoqrafik səviyyədə düşkünlüyünün göstəricisi deyilmi? Hollandiyalı millət vəkili türkəsilli Nebahat Albayrağın yalnız "erməni soyqırımını" tanıyıram de-

məsindən sonra bu ölkənin Sosial Demokratik Fəhlə Partiyasının namizədi siyahısında parlamentə seçilməsi, soyqırım iddialarını qəbul etməyən 3 türkün namizədlər siyahısından çıxarılması və onların siyasətlə məşğul olmasına qadağa qoyulması qərb demokratiyasının ikili sifətindən xəbər vermirmi? Nəyə görə az qala yüz il bundan qabaq Osmanlı Türkiyəsində olduqca qarışıq hərbi-siyasi bir vəziyyətdə milli zəmində baş vermiş qarşılıqlı qırğını "erməni soyqırımını" kimi tanımağı Türkiyədən tələb edən Avropa Birliyi ölkələri Azərbaycan torpaqlarını işğal altında saxlayan Ermənistanı işğalçı dövlət kimi tanımır? *(Mən sizi inandırırım ki, əgər ermənilər bir müsəlman toplumu, Türkiyə isə bir xristian dövləti olsa idi, indi dünyada "erməni məsələsi" deyilən bir sual olmazdı, Türkiyə isə çoxdan Avropa Birliyinə qəbul edilmişdi).* Bu sualların bir ümumi cavabı

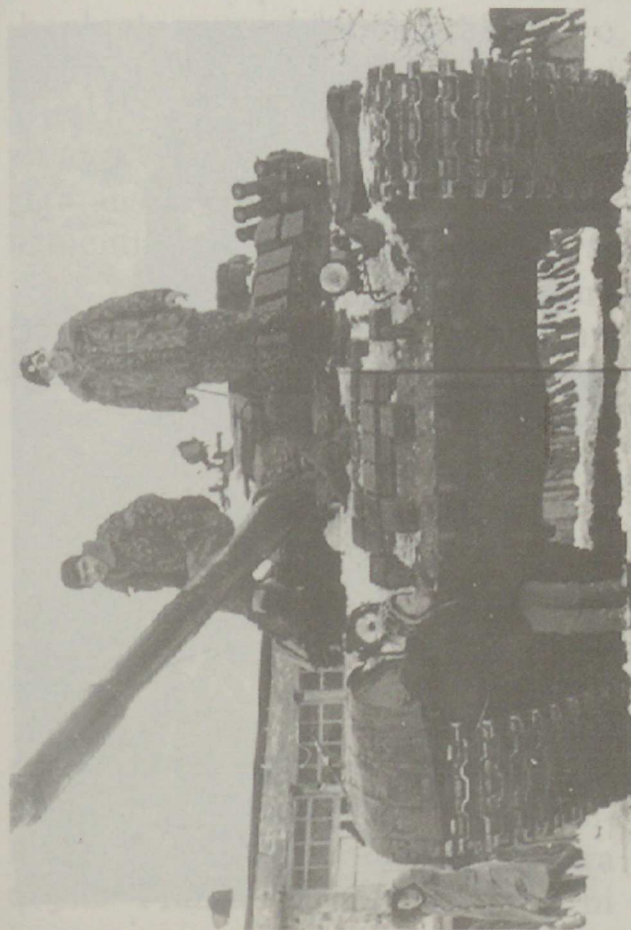
var: Dünyada müsəlmanlara və xristianlara münasibətdə ikili standartlar mövcuddur. Dünyanı idarə etmək iddiasında olan ABŞ-ın və Avropa Birliyi ölkələrinin ikili standartlara əsaslanan siyasəti sivilizasiyalar arası dialoqa deyil, uçurumun dərinləşməsinə xidmət edir. Artıq bu uçurumun konturları getdikcə aydın bir şəkildə görünməkdədir. Fransa parlamentinin Milli Assambleyasının bu günlərdə qəbul etdiyi "erməni soyqırımını tanımayanlara cəza verilməsi" haqqında qərarı isə demokratik Avropanın qarışalvarına ağ sapla tikilmiş yamaq kimi diqqəti cəlb etməkdədir. Söz və fikir azadlığından, əqidə və inam sərbəstliyindən dəm vuran, bu fikirləri öz konstitusiyasında, qanunlarında əks etdirən, bu barədə bütün beynəlxalq sənədləri ratifikasiya edən Fransa bu gün feodalcasına, orta əsr təfəkkürü ilə insan haqlarını tapdalayan qərar qəbul edir, bu ölkədə yaşayan

bütün insanları qondarma soyqırım şousunu tanımamağa görə məsuliyyətə cəlb edirsə, allahı tanımamaq belə cinayət sayılmayan bir ölkədə "erməni soyqırımını" tanımamaq cinayət sayılırsa, bu dünyanın axırı deyil, bəs nədir? Dünyanı insanlar yaratmayıblar və insanlar da idarə etmirlər. İnsanların düşünülməmiş hərəkətləri yalnız dünyanın harmoniyasını poza bilər ki, bu da dəhşətli fəlakətlərə, üçüncü dünya müharibəsinə gətirib çıxara bilər. Mənim söylədiklərim sadə həqiqətlər olsa da, yeni bir şey deyildir və "evrika" qışqırmağa da ehtiyac yoxdur. Ancaq 2300 il öncə "Evrika" qışqıran Arximed yenə də haqlıdır: "Mayeyə batırılmış cismə həmin cismin sıxışdırıb çıxardığı mayenin çəkisinə bərabər itələyici qüvvə təsir edir"... Bu maye su da ola bilər, neft də, qan da!!!

FRANSA PARLAMENTİ NİYƏ ERMƏNİLƏRİN SÖZÜNÜ DEYİR?

Bu suala səmimi və qərəzsiz olub gerçək cavab tapa bilsək, onda bir çox məqamlar da özlüyündə aydınlaşar.

Fransa parlamentində "erməni soyqırımı"nın inkarına görə cinayət məsuliyyəti nəzərdə tutan qanun layihəsinin qəbul edilməsi istər Türkiyədə, istərsə də Azərbaycanda geniş narazılıq dalğasına rəvac verməklə yanaşı, özlüyündə bir çox sualları da gündəmə gətirib. Əslində zaman-zaman türklərə qarşı düşmənlik ruhunda yoğrulmuş "erməni oyunları"na ev sahibliyi edən Fransanın parlamentində bir qanun layihəsinin ortaya çıxması prinsipcə gözlənilməz deyildi. İndiyədək "erməni soyqırımı" bir sıra ölkələrin parlamentində tanınsa da, ilk dəfə

Haydı düşmən üstünə

**Vətənin igid oğulları düşmən
səngərini diqqətlə izləyir**

məhz Fransa parlamenti bu barədə konkret qanun qəbul edib və o, 2001-ci ilin yanvarında prezident Jak Şirak tərəfindən imzalanaraq qüvvəyə minib.

Fransalı deputatların Avropa Parlamentində mütəmadi olaraq Türkiyə əleyhinə təşəbbüsləri, Parisin Türkiyə-Avropa Birliyi dialoqunda birinciyə qarşı həddən ziyadə qərəzli mövqe nümayiş etdirməsi də məlum faktlardır. Fransanın Türkiyə və türklərə qarşı belə davranışının arxasında tarixi yaddaşdan qaynaqlanan qərəzin dayandığı, uzun illər Avropada sözünü və gücünü yeritmiş Osmanlıdan sonra müasir Türkiyənin də "köhnə qitə"də söz sahibi olmaq istəyinin Fransada qısqançlıq və əndişə doğurduğu da bəllidir. Odur ki, bu məqamları kənara qoyub Fransa parlamentində yeni "erməni qanunu"nun ortaya çıxmasının digər xüsuslarına nəzər yetirək.

Birincisi, söhbət nədən gedir? Söhbət hər şeydən öncə ondan gedir ki, Fransa parlamentinin qərarı "erməni soyqırımı"nı tanıma müstəvisindən yeni müstəviyə keçirərək onu cinayət-prosessual hüququn predmetinə çevirir. Əgər 2001-ci ildə Fransa parlamentinin "erməni soyqırımı"nı tanıması daha çox siyasi mahiyyət kəsb edirdisə, indiki qanun layihəsi bu "soyqırımı"nı tanımayanlara qarşı konkret cinayət məsuliyyəti nəzərdə tutur. Sənədə görə, Fransada hər hansı yerli və ya xarici vətəndaşın "erməni soyqırımı"nı inkar edən fikir söyləməsi (yaxud bu fikri mətbuatda yayması) cinayət məsuliyyəti doğurur və həmin şəxs 1 ilədək həbs, yaxud 45 min avro cərimə ilə cəzalandırıla bilər. Yəqin ki, bu layihəyə səs verən Fransa parlamentarları onun Türkiyədə, həmçinin Azərbaycanda, eləcə də Avropadakı türk (azərbaycanlı) diasporunda hiddət

doğuracağını nəzərə almamış deyildilər. Eyni zamanda, onlar bu qərarın Fransanın Avropadakı demokratik, insan haqlarına sayqı göstərən dövlət imicinə müəyyən kölgə salacağını da düşünməmiş deyillər. Lakin buna rəğmən konyuktur siyasi maraqları, qarşıdan gələn (2007-ci ilin yazında) parlament seçkilərində yarım milyon erməninin səsini göz önünə alan parlamentarlar bu qanun layihəsinin qəbuluna səs verdilər. Fransa Sosialist Partiyasından olan deputatlar (qanun layihəsinin təşəbbüskarları), onları dəstəkləyən kommunistlər, habelə hakim partiya olan Fransa Milli Hərəkət Birliyinin deputat fraksiyasının bir qrupu (başda daxili işlər naziri Nikola Sarkozi olmaqla) bu addımla əslində öz ölkələrinin beynəlxalq imicinə "ayı xidməti" göstərmiş olublar. Fransa parlamentinin qərarına Avropa Birliyi və ATƏT rəsmilərindən, Avropanın

(elə Fransanın özünün də) mediasından gələn təkilər də bunu təsdiqləyir. Çünki sözügedən qanun layihəsi təməl insan haqlarının parçası olan söz və ifadə azadlığını məhdudlaşdırmağı hədəfləyir. "Fransa parlamentində erməni genosidinin kriminallaşdırılması barədə qanun layihəsinin qəbulu bu ölkəni söz azadlığına düşmən edir. Üstəlik fransız deputatlar ermənilərlə bağlı uzaq tarixə dair belə qanun qəbul edərkən bir qədər yaxın tarixə də nəzər salmağa və İkinci Dünya Müharibəsində nasistlərə kömək edərək yəhudilərə qarşı soyqırımında iştirakçı olmuş soydaşlarını da xatırlamalılardırlar. Digər yandan, Fransa erməni məsələsini Türkiyənin Avropa Birliyinə qəbulunu önləmək üçün bir maneə kimi görür və ondan istifadə edir" - Britaniyanın "The Observer" qəzetinin bu qənaəti Avropa mediasının Fransa parlamentinə bəlkə də ən sərrast re-

aksiyası sayıla bilər. Digər yandan, Fransada söz və fikir azadlığını yasaqlayan belə bir qanunun qüvvəyə minməsi nəticə etibarilə Avropanın digər ölkələri üçün də təhlükəli precedent yarada bilər və təsadüfi deyil ki, AB və ATƏT təmsilçiləri bəyannatlarında bu məqamı önə çəkirlər. Hərçənd gerçəkdə belə bir precedent Avropada artıq mövcuddur. Çünki Fransa parlamentindən keçən qanun layihəsinin eynisi üç il öncə İsveçrə qanunvericiliyində təsbit edilib. Bu ölkədə qüvvədə olan "İrqi ililiklə mübarizə haqqında" qanunun müddəalarına görə, soyqırım faktının inkar edilməsi soyqırım təbliğatına bərabər tutulur və bunu etmiş şəxs 6 aydan 3 ilədək həbs və ya 5 min İsveçrə frankı məbləğində cərimə ilə cəzalandırıla bilər. Sözügedən qanun yəhudi soyqırımını (Xolokost) ilə bağlı qəbul edilib. Lakin 2003-cü ilin dekabrında İsveçrə Fe-

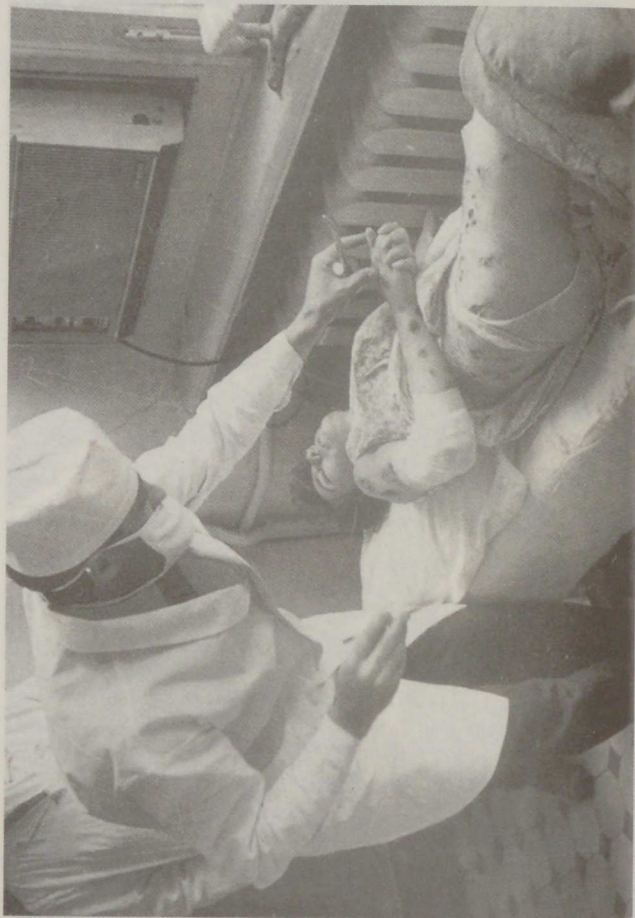
deral Məclisinin "erməni soyqırımı"nın tanınmasına dair akt qəbul etməsi ilə bu məsələ də həmin qanunun təsir dairəsinə düşüb. Üstəlik 2005-ci ildə İsveçrə məhkəmələri həmin qanuna əsas götürərək Türk Tarix Qurumunun başçısı professor Yusif Qalaçoğlu və Türkiyə İşçi Partiyasının başkanı Doğu Perincək barəsində cinayət işləri açıb. Bənzər qanun layihəsi ötən il Belçika parlamentində (o da "erməni soyqırımı"nı tanıyıb) də gündəmə gəlmişdi. Lakin sonradan ölkədə yaşayan türklərin etiraz aksiyalarından, həmçinin rəsmi Ankaranın sərt mövqeyindən sonra belçikalı parlamentarlar onun qəbulundan vaz keçdilər. Amma yəqin söyləmək olar ki, "erməni qanunu" Fransa Senatından da keçib qüvvəyə minsə, bu fakt müxtəlif vaxtlarda "erməni soyqırımı" tanımış ayrı-ayrı Avropa ölkələrinin parlamentlərində analoji qanunvericilik

aktlarına rəvac verə bilər. Düzdür, Fransa hökumət rəsmiləri, prezident Şirak qanun layihəsinin parlamentin yuxarı palatasından keçməməsi üçün səy göstərəcəklərini ifadə ediblər. Amma bu daha çox hipotetik məsələdir, o cümlədən prezident Şirakın Türkiyə baş naziri ilə telefon söhbətində verdiyi sözün üstündə duracağı da şübhə doğurur. Bu yerdə biz Fransa parlamentində "erməni layihəsi"nin ortaya çıxmasının doğurduğu ikinci mühüm sualla üzləşirik: biz indiyədək bu cür təşəbbüsləri önləmək üçün praktik olaraq nə etmişik? Təəssüflə etiraf etməliyik ki, bu xüsusda olduqca az iş görmüşük. Özü də bu, Türkiyəyə də, bizə də eyni dərəcədə aiddir. Bu günlər Türkiyədə Fransa parlamentinin qərarına cavab olaraq çeşidli addımlar nəzərdən keçirilir. Fransa ilə iqtisadi əlaqələrin məhdudlaşdırılması, bu ölkənin mallarının boykot edilməsi,

Fransa şirkətlərinin Türkiyədə tenderlərə buraxılmaması kimi çağırışlar da bolluq təşkil edir. Hərçənd bu cür iqtisadi metodların effekt verəcəyi sual doğurur. Hazırda Türkiyə ilə Fransa arasında ticarət dövriyyəsi təxminən 10 milyard dollar təşkil edir ki, onun da üçdə ikisini Türkiyənin bu ölkədən idxalatı təşkil edir. Digər yandan, Fransa ilə əlaqələr Türkiyənin xarici ticarətinin 5-6 faizini təşkil edir. Türkiyənin Fransanın xarici ticarətində payı isə 1,3 faizdir. Başqa sözlə, ticari əlaqələrin kəsilməsi Fransadan çox Türkiyə üçün təsirli ötüşə bilər. Türkiyədəki Fransa şirkətlərinin fəaliyyətinin məhdudlaşdırılması da həmin şirkətlərin müəssisələrində (təkcə "Total" şirkətinin Türkiyədə 500-ə yaxın yanacaq doldurma məntəqəsi var) çalışan türk işçilərə zərər vurmuş olacaqdır. Xatırladaq ki, Türkiyədə Fransa ilə "iqtisadi dildə" danışmaq barədə

**Xocalı: Milli Ordumuzun
günahsız şəhidi**

**Xocalı: Soyqırımı təsdiq edən
erməni vandalizmi**

bənzər çağırışlar beş il öncə, bu ölkədə "erməni soyqırımı" tanınanda da gündəmə gəlmişdi və nəticədə elə çağırış olaraq qaldı. Bu bir daha deməyə əsas verir ki, belə situasiyalarda inzibati və xeyli dərəcə populist olan metodlarla real nəticə əldə etmək faktiki mümkünsüzdür. Türkiyədən fərqli olaraq, Azərbaycanda Fransa ilə iqtisadi əlaqələri kəsmək çağırışları səslənmir. Amma bizdə də səslənən əksər çağırışlar bənzər motivasiya üzərində köklənib. Məsələn, Fransanın Qarabağ danışıqları üzrə vasitəçilikdən kənarlaşdırılması barədə çağırışlar səslənir. Yenə xatırlamağa dəyər ki, bənzər çağırışlar 2001-ci ildə də səslənmişdi. Amma o vaxt da bəlli idi, indi də aydındır ki, Fransanın Minsk qrupu həmsədrliyindən kənarlaşdırılması Azərbaycanın təkbaşına imkanları xaricindədir. Əlbəttə, Azərbaycan Fransa parlamentinin məlum qə-

rarının bu ölkənin Qarabağ sülh prosesindəki vasitəçiliyini şübhə altına aldığını həm Parisin, həm də ümumilikdə beynəlxalq birliyin diqqətinə çatdırmalıdır. Amma bundan daha vacib olanı erməni lobbisinin Fransada (yaxud başqa ölkədə) ictimai rəyə təsir etməklə, siyasi və hüquqi müstəvidə imkanlarını işə salmaqla bizə qarşı açdıqları savaşa adekvat müstəvidə cavab vermək yollarını aramaqdır. Əgər bu gün Fransa ermənilərinin ölkənin siyasi dairələrində, o cümlədən parlamentdə geniş dayaqları varsa, əgər Fransanın ad çıxarmış vəkillərindən biri olan və prezident Şirakin ailəsinin də şəxsi vəkili olduğu bildirilən, 2001-2003-cü illərdə hətta Fransanın Ədliyyə Naziri işləmiş Patrik Dəvəçiyan bu gün bu ölkənin parlamentində meydan sulayaraq "erməni soyqırımını"nı inkar edənlərə həbsxana yolu göstərirsə, bu o demək deyil

ki, biz (Türkiyə və Azərbaycan olaraq) əlimizi yanımıza salıb bu vəziyyətlə barışmalıyıq. Bəli, ermənilərin Fransada geniş lobbisi var, amma onu da etiraf edək ki, bu ölkədə təxminən erməni əhalisinin sayı qəddər (400 minə yaxın) türk icması (o cümlədən azərbaycanlılar) yaşayır. Onda bu çoxsaylı icmanın niyə indiyədək Fransa siyasətində fəal mövqelərə gələ bilməməsi, sanballı lobbishopəkəsi yarada bilməməsi barədə düşünmək lazımdır. Əgər "erməni soyqırımını" ilə bağlı qanun layihəsinin lehinə 106 deputat səs veribsə, bu, ermənilərin Fransa parlamentindəki güclü dayaqlarından xəbər verir. Amma, eyni zamanda, nəzərə almalıyıq ki, Fransa parlamentində 577 deputat var, deməli, nəzəri olaraq, onların 471-i ermənilərin sözünü demir. Bəs onlardan neçəsi bizim sözümüzü deyir? Buna nail olmaq üçün indiyədək istər Türkiyə,

istərsə də Azərbaycan olaraq fransız parlamentarları arasında (eləcə də Amerika Konqresində, digər parlamentlərdə) nə dərəcədə fəal lobbiçilik işi apara bilmişik? Suallar çoxdur. Odur ki, bu və ya digər ölkədə ermənilərin səsi ucadan eşidilsə, bunun səbəbini həmin ölkənin ermənipərəst olmasında deyil, ermənilərin oralarda aktiv, bizim isə, əksinə, passiv olmağımızda axtarmaq lazımdır. Əgər ermənilər 90 il öncə dünya müharibəsi zamanı vermiş olayların saxta tarixini "erməni soyqırımını" kimi bir çox ölkələrdə qəbul etməyə nail olursa, nədən biz 14 il öncə, dünyanın unuda bilməyəcəyi lap yaxın tarixdə Xocalıda baş verən qətləmi beynəlxalq müstəvidə tanıtdırmaq üçün fəal olmayaq. Hər il Azərbaycanın Milli Məclisi bu yöndə bəyanat və müraciətlər qəbul edir, beynəlxalq təşkilatlardan, dünya ölkələrinin parlamentlərindən

erməni şovinizminin və onun havadarlarının azərbaycanlılara qarşı törətdikləri soyqırımını cinayətlərini tanımağı xahiş edir. Amma bu məsələ tək xahişlə həll olunan deyil. Bunun üçün ardıcıl, fasiləsiz və ən azı ermənilər qədər inadkar çalışıb mübarizə aparmaq, necə deyərlər, həqiqəti dünyanın "gözünə soxmaq" lazımdır ki, onu, nəhayət, görsünlər. Təbii ki, bu işdə Azərbaycan və Türkiyənin bütün səviyyələrdə qüvvələrini səfərbər etməsi vacib şərtdir. Eyni zamanda, prezident İlham Əliyevin də haqlı olaraq qeyd etdiyi kimi, "ermənilərin yaxşı münasibətdə olduğu ölkələrlə onlardan daha yaxşı münasibət qurmağa çalışmalıyıq ki, diplomatiyada ermənilərin meydanında oynamağı bacaraq". Sonuncu tezis erməni təbliğat maşınının geniş imkanları olan Fransaya xüsusilə aiddir. Əlbəttə, bu yerdə yenə ən asan yola əl atıb deyə bilərik ki, "Fransa

hər zaman Ermənistanə dəstək verib və onların sözünü deyəcək", yaxud "Şirakin əsli ermənidir" və s. Amma, gəlin, nəhayət, etiraf edək ki, bu cür taktika vəziyyətdən çıxış yolu deyil və bənzər situasiyalarda "filankəs onsuz da ermənidir" kimi məişət tezisindən uzağa gedə bilmədikcə erməni hiyləgərliyi ilə mübarizə aparmağımız da müşkül olacaq.

"BÖYÜK MƏKTUB" ... Yeni dünya görüşü

Axır ki, fikirlərim yekunlaşır və qətiyyətlə bu məktubu yazmaq qərarına gəlirəm. Neçə il idi ki, axtarışda idim. Məqsədim Azərbaycan xalqının xasiyyətinə, dünya görüşünə təsir etmək idi. Mən də bir çoxları kimi bu fikrə gəlmişdim ki, bu mütləq olmalıdır. Çünki, xalqımızın xasiyyəti nəinki döyüş üçün, hətta əminamanlıq dövrü üçün də çox yararsızdır və bizdə seviləsi, hörmət ediləsi, cəhət xüsusiyyət azdır, az qala yox dərəcəsidədir, və bu belə qalmalıdır. Bunun sonu fəlakətdir. Bu mənim gəldiyim qəti qərardır və bu məktubumla bütün xalqımıza müraciət etmək istəyirəm. Əgər mənim fikirlərim çıxardığım nəticələr ürəyinizə yatsa və onları qəbul etsəniz az bir zamanda, 2-3 il ərzində tarixin bizə vurduğu yaraları böyük məha-

rətlə sağaldıb, güclü bir cəngavər kimi yerimizdən qalxacağıq və öz mərdliyimizlə, ədalətimizlə bütün dünya ictimayətini heyran qoyacağıq. Bu fantaziya deyil, bu realdır, mümkündür. "Allahdan gizli deyil"-deyib atalar, biz azərilər elə bil birbirimizə qənim kəsilməmişik... Nə dostluğumuz lazımcına möhkəm deyil, nə verdiyimiz söz, nə sevgi məhəbbətimiz. Bu belədir, bunu gizlətmək lazım deyil, əksinə etiraf etmək lazımdır. Ona görə ki, etiraf olunan qüsurla aradan qalxır. Odur ki, mən heç nəyi ört-basdır eləmək fikrində deyiləm. Tənqidi mövqeyimə baxmayaraq mən söhbətə xalqımızın gözəl bir xüsusiyyəti, qabiliyyəti ilə başlamaq istəyirəm. Bu, insanın bütün əzələlərini yerindən oynadan Azərbaycan mahnılarıdır! Eşq olsun, min dəfə eşq olsun, bu mahnıları yazanlara da, oxuyanlara da! Göylərdən, cənnətdən gələn

səslərdir bu... heç inanmaq olmur ki, bu mahnıları bəni-adəmlər yazsa, oxuya. Ancaq... ancaq bəs deyilmi bu ağlamaqlar, sızlamaqlar, göz yaşlarını sel kimi axıtmaqlar... Əgər bilsəydiniz bu sözlər, bu ifadələr bizim ruhumuzu nə qədər zəiflədir, cılızlaşdırır?! Əlacım olsaydı bunları bizlərə qadağan edərdim, yəni sevgi məhəbbət yolunda ağlamağı, "Məcnuna dönməyi" və ümumiyyətlə yalvarmağı! Sevgi, məhəbbətə düşərən olan, mən biləni mərd, məğrur bir ruhi vəziyyətə düşməlidir, "Dünyanı dağıdaram" deməlidir, bütün Qafqazda olduğu kimi! Xəbəriniz varmı, bizdən başqa Qafqazda ikinci bir ağlayan xalq, millət yoxdur?! Əlbəttə, əgər bir fəlakət üz verməyibsə və yaxud əziz bir adamımız rəhmətə getməyibsə nə badə gözümlərinizin yaşına qüvvət verək. Bu xüsusiyyəti mənimlə razılaşmayıb deyə bilərsiniz

ki, bu sözlər qafiyə naminə yazılıb, əslində biz ağlamırıq, - bu düzgün olmaz. Bu gün ağlağan, yalvaran adam çoxdur və buna son qoyulmalıdır. Sevgi-məhəbbət yolunda ağlamağı deyəsən bizə rəhmətlik Məhəmməd Füzuli "öyrədib". Əgər o, bilsəydi ki, camaatı da Məcnunun gününə salacaq, yazmazdı bu şah əsərini. Necə yazıq və acizdir bu qəhrəman... Ümumiyyətlə bütün şərq dünyası ağlağandır. Heç şübhəsiz ki, bu, ağır tarixi hadisələrin, ağır həyat tərzinin nəticələridir. Bütün bunlara baxmayaraq mahnılarımızdan, şeərlərimizdən yazıq obrazını çıxarıb birdəfəlik atmaq lazımdır. SÖZ-də böyük qüdrət vardır və bir çoxlarımız bunu yaxşı bilirik. Elə Fizuli özü də "SÖZ" qəzəlində bunu açıqlayır. Sevindirici hal odur ki, bu təklifi başqa ictimai xadimlərimiz də məsləhət görürlər və bu mənim də ürəyimcədir. Mən indi bir qədər geriyyə,

mahnılarımıza qayıtmaq istəyirəm. Hamımız yaxşı bilirik ki, ermənilər mahnı qoşa bilmirlər, -qəribədir deyilmi? Nə qədər dəridən-qabıqdan çıxsalar da, zəhlətökən səs-küydən savayı heçnə alınmır ki, alınmır. Məcbur qalıb qonşu xalqların, birinci növbədə isə bizim mahnıları oxuyurlar və bunu özlərinki kimi qələmə verməyə çalışırlar. Qoy bu vəziyyət bizim bəstəkarlarımızı və müğənnilərimizi narahat etməsin. Yaxın gələcəkdə buna son qoyulacaq. Belə ki, artıq sərhədlər açılıb, get-gəl, inteqrasiya güclənib və kimin kim olduğu yavaş-yavaş olsa da aydın olur. Dünyada elə adamlar var ki, onlar ədaləti, düzgünlüyü heç nəyə dəyişməzlər. Mən bu mövzu üzərində bir qədər dayanmaq istəyirəm. Yaxşı, bu ermənilərin əlindən çox işlər gəlir, tikirlər, qururlar...bəs mahnı niyə qoşa bilmirlər? Səbəbi nədir? Nəyə görə Ulu Tanrı onları

bu gözəl nemətdən məhrum edib? Sizə bir neçə hadisəni söyləmək istəyirəm. Bir dəfə həmsöhbətim bələndə ki, mən azəriyəm, dedi ki, "Siz azərilər ermənilərdən yaxşı imişsiniz... Ermənilər özgə monastırına öz qanunlarını qoymaq istəyirlər". Bu rus atalar sözüdür. Azərbaycanda belə vaxtlarda deyirlər ki, "Gəmidə oturub gəmiçi ilə dava eyləyir". Başqa bir misal. Bir arvad var idi, heç növbələrdə durmağı xoşlamırdı, odur ki, satıcının yanında yığılıb özündən gedirdi... camaat da elə bilirdi ki, xəstədir, onu növbədən kənar buraxırdılar. Siz bu qadının milliyətcə kim olduğunu tanıdınız, bəli ermənidir. Bir var səhnədə artist olasan, bir də var həyatada. Bu tamam başqa-başqa ruhi vəziyyətlərdir. Belə ədalətsiz, hiyləgər ürəklərə mahnı gələ bilməz! Ədalətsiz ürək lazımsız bir daş parçasıdır. Danışanda da deyirlər ki, biz xristian dinini

301-ci ildə qəbul etmişik. Xeyri nə?! Kaş keçən il qəbul edəydilər, lakin necə var elə! Onlarda İsa həzrətlərindən əsər əlamət yoxdur! Çox da kə, o kişi deyib ki, insan günahkardır. Bu o demək deyil ki, kim isə günahı bir öhtəlik kimi qəbul etməlidir, belə hesab etməlidir ki, bunu mütləq törətməlidir... Daha bir şey qalmayıb. Tezliklə hamı başa düşəcəkdir ki, bunlar İsa peyğəmbərin adından sui istifadə edirlər. Əgər ədalət hissi onlara hakim kəsilməsə nə mahnı yaza biləcəklər, nə də qonşuları ilə yola gedəcəklər. Ədalət hissini isə deyərsən biz onlara anlatmalı olacağıq, Ulu Tanrının hökmü ilə! Növbəti mövzu bizim ən böyük problemimizi əhatə edəcəkdir. O problemimizi ki, vətənimizin bütün döyünən ürəkləri onu arzulayıb, gecə-gündüz onun axtarışında olub və bir çoxları bu yolda canlarını qurban veriblər. Bəli, bu birlik amilidir. Cəmiyyətə hava və

su kimi lazım olan bu nemət nədən-
sə bizdə az olub, zəif olub və biz bu-
nun həmişə acı nəticələrini dadmı-
şıq. Bu vəziyyətin tarixi səbəblərini
araşdırıb vaxtınızı almaq istəmirəm.
Həm də yəqin ki, alimlərimiz bunu
mənə qədər yüz dəfə ediblər. Mən
bu vəziyyəti necə aradan qaldırmaq
lazım gəldiyi haqda öz fikirlərimi Si-
zə söyləməyə çalışacağam. Nəinki,
biz azərilərə, hər bir insana həyatda
arxa, dayaq lazım olub. Bu gün də
belədir. İndi gəlin görək çoxlarımız
bu arxanı, bu dayağı harda axtarmı-
şığıq? Biz azərilər həyatda bir çətinlik,
bir münaqişə baş verən kimi dərhal
vəzifə adamlarına, polisə müraciət
etmişik, daha doğrusu onların
"üstünə qaçmışıq"! Ən çox da poli-
sin! Biz onların əli ilə öz sosial
düşmənimizdən qisas almağa,
müxtəlif zəmində zərər vurmağa ça-
lışmışıq. Bəlkə belə deyil? Belədir.
Bunu etiraf etmək lazımdır. İndi sual

edirəm,- Biz nə vaxta qədər qaçac-
ağıq polisin üstünə? Axı bu birinci
növbədə polisi qaldırır "ceyran at"ın
belinə?! İkinci növbədə isə bizləri
cılız bir məxluqa çevirir!! Yenə
özümüzü qonşularımız ilə müqayisə
edirəm,-Qafqazda ikinci belə bir
xalq yoxdur! Əgər hər hansı bir
münaqişə baş veribsə köməyə dost,
qardaş yaxın qohumlar çağrılmalıdır.
Dünyanın bir çox adlı-sanlı xalqla-
rında sosial durum bu yerdədir. On-
larda heç kəs bunu nə eyiblik nə də
qorxaqlıq saymır. Əksinə, utanıb kö-
mək istəməmək eyiblikdir,-hamı
yaxşı bilir ki, tək əldən hər zaman
səs çıxmır. Belələrini qınayırlar.
Qorxub köməyə getməyən isə cə-
zası çox böyük olur. Bunu deməyə
ehtiyac yoxdur. Cəsarətlə atıl hədəf
üstə, arxayın ol, dostun qardaşın sən-
dən tez yetişəcək ora. Simurq quşu-
na dönün, tükünüzü harda yandırsa-
lar orada olun! Münaqişə həll etmək

üçün dünyanın o başına gedin. Sosial düşməninizi polisin və digər hüquq-mühafizə orqanlarının vasitəsi ilə cəzalandırmayın. Mən bu qanunları sizlərə təklif edirəm. Biz klan-kollektiv şəklində yaşasaq həyatımız dəfələrlə güclənəcək, bütün qafqazda olduğu kimi. Əgər polis qarışarsa bizim problemlərimizə, ona qəti şəkildə bildirməliyik ki, şikayətçi deyilik. Əlbəttə bir neçə il polis keçən illəri, keçən azəriləri axtaracaqdır, ipə-sapa yatmayacaqdır, köhnə metodları işə salmaq istəyəcək. Lakin bu vəziyyət uzun sürməyəcəkdir. Sizin sərt baxışlarınız, soyuq münasibətiniz onları birdəfəlik olaraq atdan düşürəcəkdir. Doğrudur, Azərbaycanda bir çox nəsillər məhz bu prinsiplə yaşayırlar. Yəni ki, klan üzvləri bir-birinə arxa durur. Lakin bu kütləvi şəkildə deyildir. Bizim bu günki durumumuz korrupsiya üçün çox əlverişlidir:-həm birlik

pozulur, həm də polisə, məhkəməyə tökdüyümüz xərclər sel kimi axıb onların ciblərinə dolur. Bəli, biz şikayətçi deyiliksə polis bizə heç nə edən deyil. Qoy gedib oğrunu tutsun, banditləri tutsun, korrupsiya ilə mübarizə aparsın... Münaqişə, konflikt onun işi deyil. Dünyanın bir çox adlı sanlı şəxsiyyətləri həmişə dostlu, düşmənli olublar. Nə edə bilərək həyat belədir. Kim ki, bu həyatda döyüşür, mübarizə aparır, öz mənliyini, milli mənsubiyyətinin qayğısına qalır bəli, həmin adamların güclü arxası, yaxın dostları olur. Kimi işə necə-gəldi yaşayır,-belə adamların özləri etiraf etdiyi kimi, heç kəsi olmur. Onları həyat bir dağ seli kimi daşlara, qayalara çırpa-çırpa aparır və... belə adamlar çox təhlükəli olurlar. Tənha həyat tərzinə son qoymaq lazımdır! İnsan xasiyyətinin yaraşığı cəsarətdir, ədalətdir. Belə cəmiyyət çox şeyə nail olur. Cəsarət amili hə-

mişə, tarix yaranandan həlledici rol oynayır. İcazənizlə mən bu mövzu- nu bir qədər xırdalamaq istəyirəm. Kollektiv klan həyat təzi bizə nə verəcəkdir? Çox şey! Keçəl Həmzə- nin sözü olmasın, dünyanın bütün var dövləti öz-özünə axıb gəlib bi- zim ayaqlarımıza döşənəcəkdir! Cə- sarətli adamların şanı-şöhrəti dünya- larca olur, belə adamlar sözü bir də- fə deyir, bir dəfə də eşitmək istəyir. Onlarda bayağı zarafat, bambılı dav- ranış olmur. Onlar həyatda, siyasətdə baş verən hadisələrə dözmür, belə hallarda tərəddüd etmədən qəti qə- rara gəlirlər. Belə adamlar heç kəsi aldatmazlar, heç nəyi uydurmazlar. Vay o adamın halına ki, onları aldat- maq istəyələr,-belələrinin yüz canı olsa belə birini də qurtara bilməzlər. Adətən ailəcanlı olurlar və təbii ki, təkçə özlərini düşünmürlər. Həmişə sosial düşmənlərini bağışlamağa ha- zır olurlar, əlbəttə, əgər düşmənləri

də özləri kimi ədalətli olsalar. Heç şübhəsiz ki, həyatda məğlubiyyətlər, uğursuzluqlar da olur. Onda belələri- ni heç kəs ələ salmaz, onun bu məğ- lubiyyətini müvəqqəti sayarlar. Cə- sarət bizə boy-buxun, dik qamət də gətirəcəkdir. Bizim artıq qarnımız deyil, sinəmiz qabağa çıxacaq. Güclü orqanizmə hər saat xəstəlik- lər, şər qüvvələr də yaxın düşə bil- mirlər və təbii ki, cadu da təsir et- mir. Bu xasiyyəti mənimsəyə bilsək həyat tərzimiz də dəyişəcəkdir. Bir çoxlarımız artıq görüş yerini çayxa- nalarda deyil, iradəmizin tələbi ilə peyda olan saysız-hesabsız idman zallarında təyin edəcəkdir. Bəli, da- ha polisə hər saat müraciət etməyin. Polisin cəmiyyətdə rolu və əhə- miyyəti azaldılmalıdır. Onları ağsaq- qallar şurası ilə əvəz edin. Hər küçə- də, məhəllədə, kənddə yaşayırsınız- sa, kənddə müdrik, sağlam düşüncə- li qocalar üçün yer ayırın. Qoy hər

gün burda yığılıb otursunlar. Onları məhkəmə hesab edin. Yaxşı olardı ki, onlar öz küçələrinin, kəndlərinin münaqişəsinə qarışmayardılar. Əgər münaqişə baş veribsə, qoy, tərəflər başqa küçəyə, kəndə getsinlər. Ağsaqqallar nə desələr, ona da tabe olsunlar. Əlbəttə, ağsaqqallar hər münaqişəni həll edə bilməzlər, bu günki "hüquq normaları"nın sayı-hesabı yoxdur. Lakin müəyyən şeylər var ki, məsələn yazılmayan qanunlarımız, onları müdriklərə etibar edə bilərik. Gələcək ağsaqqallar isə daha çox münaqişələrin öhdəsindən gələ biləcəklər. Xasiyyətimiz dəyişdikdən sonra, ömrümüzü qəhrəmanlıq epizodları bürüyəcəkdir. Ədalət-sizliyə yol verməyin. Artıq heç kəs tək-tənha deyildir. Dediğiniz hər bir sözə, etdiyiniz hər bir hərəkətə, yerdə insanlara, göydə isə Ulu Tanrıya cavab verməli olacaqsınız. Doğrudur, bir çoxlarınız həbsxanalara da

düşəcəksiniz. Nə edək, həyat belədir, ancaq ədalət uğrunda, şərəf uğrunda insanlar hər şeyə hazır olmalıdır. Başlıcası isə daha heç kəsə nəhaq ittiham oxunmayacaqdır. Klan, kollektiv buna yol verməyəcəkdir. Əlindən ağır xəta çıxan adam isə özü polisə gedəcəkdir. Hökumət məhbuslarla da məcbur olub yaxşı rəftar edəcəkdir və bizim tələbimizlə cinayət məəcəlləsində islahatlar aparılmalı olacaqdır. Bu gün bir çox yerlərdə olduğu kimi Azərbaycanda da pulu, varı olan adam güclü hesab olunur. Biz keçmişdən qalma bu vəziyyəti də asanlıqla sındırıb ata biləcəyik. Kasıb qardaşlarımıza demək istərdim ki, pulu olanın yox, cəsarəti olanın hörməti olmalıdır. Məncə fikirlərimi sizə çatdırı bil dim, əziz həmvətənlərim. Mən sizə bu sosial durumu yaratmağı təklif edirəm. Bu mənim fikrimcə bizim xilas yolumuzdur. Bu qanunları qə-

bul etmək çətin deyildir və hökumətdən xüsusi icazə də almaq lazım deyildir. Əlbəttə siz bunları rədd edə də bilərsiniz. Mənə elə gəlir ki, on da necə var idisə elə də qalacağıq. "Oyan-oyan" deməklə cəmiyyət oynayan deyil. İndi isə bir qədər qorxu faktoru haqqında danışmaq istəyirəm. Bunun da mətləbə dəxli vardır. Bu hissiyat da insanı çox acınacaqlı vəziyyətə salır. Bir çox alimlər bu fikrə gəlirlər ki, bütün fəlakətlərin, o cümlədən də xəstəliklərin səbəbi odur. Biz onunla mübarizə aparırıyıq. Əlbəttə onu tamamilə yox etmək mümkün deyil, ancaq azaltmaq olar. İndi təklif edəcəyim metod qorxuya qarşı yönəlib. Bir çox xalqlar, o cümlədən biz azərilər də qəbristanlıqdan çox çəkinirik və gecələr ora gedə bilmirik. 3-4 nəfərdən ibarət qruplarla gecələr qəbristanlığa gedin. Çox güman ki, sizə elə gələcəkdir ki, bu orda yatan rəhmətlikləri

narahat edəcəkdir. Odur ki, qəbristanlığın kənarına çatanda dayanın və onlara baş əyin. Onlar sizi başa düşəcəklər, çünki onlar da özümüzünkülərdir. (Yəqin ki, çoxlarınız ruhların varlığına inanırsınız). Digər tərəfdən yadınızda saxlayın ki, əgər müqəddəs qüvvələr insanın gözüne görünərlərsə ancaq və ancaq xeyir vermək üçün görünürlər. Onlar insanı heç vaxt qorxutmaz, öz görünüşü ilə böyük yaxşılıq edər, əgər insana əlləri ilə toxunarlarsa və yaxud sığallayarlarsa həmin insan müqəddəsləşər. Şər qüvvələr isə eybəcər görünüşə malikdirlər. Onları tanımaq çətin deyil. Bu qüvvələrin əsas silahı qorxutmaqdır, vahimədir. Belə ki, onlar "havadan" ibarətdirlər. Əgər belə şeylər qabağınıza çıxarlarsa ona dərhal zərbə endirin, o dəqiqə rədd olub gedəcəklər. Qəbristanlığa gedəndə bu psixologiyanı özünüze hakim edin. Tez-tez ora getmək

məsləhət deyil. İldə 2-3 dəfə ora getsəniz kifayət edər. Bu "məşqi" gənc yaşlarınızda etsəniz daha yaxşı olar, 15-30 yaş dövründə. Qohumlarınızın və yaxınlarınızın qəbrini ziyarət etmək də məsləhət deyil. Unutmayın ki, siz bunu iradənizi möhkəmlətmək üçün edirsiniz. Qəbristanlıqda ağır söz, bayağı hərəkət etmək olmaz. Ayıq başla, aydın zəka ilə ora getmək lazımdır. Ola bilsin ki, bir gecədə bir neçə qrup ora getsin. Orda "basabas" da salmaq olmaz. Qəbirlərin arasında çox qalmaq da lazım deyil. Elə ki, gördünüz vəhiməyə üstün gəlirsiniz, onunla mübarizə apara bilərsiniz, bilin ki, siz artıq keyfiyyətə yüksəlmisiniz, güclənmişiniz və həyatda çox şeyə nail ola bilərsiniz. Olsun ki, qorxu ilə mübarizədə sizə bu metod çətin görünər. Onda başqa metodlardan istifadə edin. Ancaq sizi ürəkləndirmək məqsədi ilə deyərdim ki,

ölülərdən yox, dirilərdən ehtiyat etmək lazımdır. Başqa bir üsul. Bu üsul adət-ənənələrimizlə bağlıdır, daha doğrusu bir qədər islahat xarakteri daşıyır. Odur ki, bunu məcburi hesab etməyin, ürəyinizə yatarsa qəbul edin. Bu gün Azərbaycan xalqının tən yarısı məlum səbəblərdən xaricdə yaşayır. Bir çoxlarımız qoca ata-analarımızı, yaxın qohumlarımızı Azərbaycanda qoymuşuq. Şər deməsən xeyir gəlməz-bir də eşidirsən ki, kiminsə yaxın adamı rəhmətə gedib, təcili Azərbaycana getməlidir. Bu da bizim üçün problemə çevrilib. Belə ki, Şər q dünyasında, o cümlədən Azərbaycanda iqlim şəraiti istidüğü üçün mərhumu günbatana qədər dəfn etmək buyrulub. Bəs, mərhumun yaxın qohumları, oğlu, qızı uzaqdadırsa onda necə? Yəni ki, bir çoxları çətinliyə düşəndə özünə şər atır, özünü dəli adlandırır. Son qoymaq lazımdır belə davranışa. Əksinə

ikinci adam kimi özümüzə hörmət etməli, bununla da ölkəmizdə insan adının qiymətini ucaltmalıyıq. Bəzi adamlar "özünə hörməti", "özünə sevgi" kimi başa düşür. Bu belə deyil və bunlar tamamilə başqa anlayışlardır. Özünə hörmət yəni ki:-özünü söydürmə, özünü danlatma, çalış qüsursuz yaşa, şərəfin olsun. Əgər bunlar yoxdursa deməli, belə adam ömrünü göyə sovurur, yaşamır. İndi yazacağım xüsusiyyətlərimizə də diqqət yetirin. Bunlar bizim mənəviyyatımıza xələl gətirir. Biz azərilərdə (şərq aləmində) düşmənçilik çox kəskin olur. Bu da ki, milli düşmənlərimizin dəyirmanına su tökür. Buna da son qoymağa çalışmaq lazımdır. Təklif edərdim ki, əgər bizlərlə müharibə etsələr dərhal öz aramızdakı çəkişmələri dayandıraq və avtomatik olaraq sülh dövrü başladığını hesab edək. Yəni ki, gözləməyə ki, kimsə bunu elan et-

sin. Borc alıb borc vermək də bizdə çox vaxt xoşagəlməz hadisələrlə nəticələnir. Vaxtı ilə Məhəmməd Peyğəmbər çox gözəl bir məsləhət vermişdir borc haqqında. O, deyirdi ki, kim borcunu qaytara bilmirsə bunu ona bağışlayın. Bu gün onun bu insanpərvər məsləhətindən bəzilərimiz sui istifadə edirik, imkan ola-ola borcu qaytarmırıq, arxayınçılıq edib lazımınca çalışmırıq, bu da münafişəyə səbəb olur. Əvvəla yaxşı olardı ki, bizə lazım olan pul bizim öz evimizdən öz cibimizdən çıxaydı. İkincisi isə borc almaq qəbahət sayılmalıdır. Əlbəttə bu başına qəfil iş, fəlakət gələn adamlara aid deyil. Üçüncüsü isə borc alınanda dəqiq gününü, hətta saatını təyin edin. Və həmin vaxtda sözünüzü yerinə yetirin. Məhəmməd Peyğəmbər o vaxtki insanların zəifliyini nəzərə alıb bu məsləhəti vermişdir. Bu günki insanlar, güclü insanlar heç kəsin qa-

bağında əyilməyi özünə rəva bilməməlidir. Dialoq mədəniyyətimiz də acınacaqlı vəziyyətdədir. Onu bu günə salan sosializmdən qalma tənqid faktorudur. Bu "tərbiyə" metodu nəinki adi camaatı, hətta adlı-sanlı ziyalılarımızı belə bir-biri ilə üz-göz edir. Bu gün tənqid edən adam bunu tərbiyə etmək üçün deyil, sanki məhv etmək üçün edir. Təklif edərdim ki, tənqid etmək istədiyiniz hədəfi əvvəlcə mütləq tərifləyəsiz. Ola bilməz ki, həmin adam tərpedən-dırnağa kimi pis olsun. Belə adam yoxdur. Bu metodu özünü ziyalı, humanist sayan xalqlar çoxdan tətbiq ediblər. Biz də bundan faydalanmalıyıq. İmkan daxilində tənqiddən çox az istifadə etməliyik. Bundan başqa bizim bəzilərimiz xoşuna gəlməyən adamın, necə deyərlər toyuğuna daş atır, bostanını tapdalayır və s. bu kimi pislilər edir. Bu xasiyyəti də yerə qoymalıyıq. Əgər hər kimlə

münasibətimiz korlanıbsa onun özü ilə problemimizi həll etməliyik. Necə gəldi mübarizə aparmaq bizə şərəf gətirməz. Toylarda, şənliklərdə söylədiyimiz çalğılara da diqqət yetirməliyik. Biz həmişə bir-birimizə uzun ömr, can sağlığı arzulamışıq. Ancaq əslində çox vaxt bu belə olmur. Yaxşı olardı ki, şərəfli ömür arzulayardıq. Ömür olsun ki, uzun olması ancaq mütləq şərəfli olmalıdır. Mənim bəzi folklorumuzdan xoşum gəlmir. Məsələn, "Qarın qardaşdan irəlidir". Bilmirəm nə vaxt yaranıb bu atalar sözü,- Dədə Qorqudunmu, Nəsimininmi, yoxsa Sabirin, Səməd Vurğunun.... çox mənfi təsirli folklorudur və mən bunda düşmən əli görürəm. Belə məzmunlu janrları istifadə etməməliyik. Əgər yeni qanunlarla yaşasaq inandırırım ki, sizləri, qardaşı, dostu birinci edəcəyik, özümüzü axırıncı. Həyat belə də olmalıdır. Bir çox həmyerlilərimiz ad

çıxarmağı, cəmiyyətdə seçilməyi çox xoşlayırlar. Düzdür, ad çıxarmaq şirin şeydir. Lakin bunu da necə gəldi eləmək bizə şərəf gətirməz. Bəzilərimiz az qala ömrünü buna sərf edir, nəticədə isə bunun əksini tapır. Müştərək iş adamları arasında tez-tez bölgü üstə münaqişələr baş verir və xoşagəlməz hadisələr ilə nəticələnir. Elə bil qanuna dönüb bu vəziyyət:- kiminlə iş görürsən gör, bəri başdan bilməlisən ki, həmin adamla düşmən ola bilərsən. Az qala bütün dünyada vəziyyət belədir. Kimisi bunu sivil yolla həll edir, bəzilərində isə düşmənçiliklə nəticələnir. Allah heç kəsin dostunu düşməinə çevirməsin. Bu gün tanıdığım adamların əksəriyyəti yalnız gördükləri işə, biznesə müştərəkdirlər. Baş verən münaqişələri, problemləri isə hərə özü həll etməli olur. Odur ki, yaxşı olardı ki, belə adamları həm də mübarizə birləşdi-

rərdi. Yəni ki, dostumun dostu mənim də dostumdur və əksinə dostumun problemi mənim də problemimdir. Bununla da məktubumun birinci hissəsini tamamlayıram. Mənə elə gəlir ki, bu hissənin sonunda yazdığım hadisələri və məqamları artıq yerə yazıram. Əgər yeni qanunları qəbul etsək, xasiyyətimizin bəlkə də bütün neqativ halları yox olub gədcək, cəsarət və ədalət faktor öz həlledici rolunu oynayacaq.

"BÖYÜK MƏKTUB" ... Mədəniyyət

Məni də bir çoxları kimi, dünya mədəniyyətləri (dinləri) arasında olan müxtəliflik, ziddiyyətlər düşündürür. Ən çox da İslam və xristian dinləri arasında olan fərqlər mənə rahatlıq vermirdi. Hər iki müqəddəs din mənə yaxın idi, -mən həm müsəlmanları, həm də xristianları çox yaxşı tanıyırdım və zərrə qədər də şübhəm yox idi ki, bunlar biz insanlara göylərdən müqəddəs qüvvələr tərəfindən göndərilibdir. Amma nədənsə onlar müxtəlifdirlər, aralarında dərin uçurum var... bu müxtəliflik qəsdənmi göylər tərəfindən yaradılıb, yəni ki, biz insanlar daima münaqişəli olaq? Bu ola bilməz! İlahi böyükdür, müqəddəsdir və uzaqdır belə fikirlərdən!

Bəs, onda nə? Müxtəlif ilahi qüvvələrimi tərəfindən yaradılıb? Bu fikir də düz deyil, - müsəlmanlar da xristianlar

da Rəbbimizin tək olduğunu vurğulayırlar, özü də təkcə onlar yox! Dini zəmində törədilən teraktlar, siyasi toqquşmalar məni çox narahat edirdi. Qoy Tanrı da məni bağışlasın, elə bil dünyanın sahibi mən idim və bu vəziyyətə böyük ürək ağrısı ilə yanaşırdım. Əlbəttə, mən bilirdim ki, adlı-sanlı ictimai - siyasi xadimlər, yaxın, uzaq keçmişdə də elə indinin özündə də bu problem üzərində işləyiblər və arzu ediblər ki, dünya mədəniyyətlərinin "barışdırıb" yeni cəmiyyət yaratsınlar. Ancaq onların zəhməti lazımi nəticələr verməyib. Bu fikirlərin əleyhidarları da az deyildir. Onlar iddia edirlər ki, bu sintez mümkün olan iş deyil. Nədənsə mən belələrinə inanmaq istəmirdim, axtarışlarımı davam edirdim. Nəhayət belə bir nəticəyə gəldim ki, bu məsələ ancaq göylərdə həll oluna bilər, Ulu Tanrının işidir bu! Biz insanlar bu problemin həllində acizik. Eyni zamanda belə bir fikirə gəlirdim ki, Tanrı mütləq bu işə

qarışacaqdır. Yəni qoymaz ki, biz insanlar dini zəmində bir-birimizi məhv edək. Bu gün sabah mütləq möcüzə baş verməli, bütün münaqişələrə son qoyulmalı və insanlar birləşib onları gələcəkdə gözləyən problemləri həll etməlidirlər. Bu fikirlər bir müddət məndə arxayınçılıq yaratdı. Beləcə bir müddət keçdi. Günlərin bir günü Rusiyanın nüfuzlu NTV telekanalı yenə köhnə sualı təkrarladı: Əgər Allah birdirsə bəs niyə dinlər müxtəlifdirlər? Elə bil bu sualı birinci dəfə idi ki, eşidirdim. Yuxudan oyanan kimi oldum, -bir neçə saniyənin içində bilik dairəm genişləndi və dinlərin yaranma səbəbləri haqqında bir neçə ehtimal fikirlərim də peyda oldu. İstər-istəməz bir daha özümə sübut elədim ki, dinlər göylərdə müqəddəs qüvvələr tərəfindən yaradılıb, İlahi vardır və nəzərlərini biz bəndələrinin üstündən bir an belə olsun çəkmir! Həqiqətən biz insanları tamamilə qırğından qoruyan bu İlahi qüvvə

bizimlədir və bizim üçün çalışır! Qoy materialistlər və ateistlər məni bağışlasınlar, onların dünya görüşü yanlışdır. Dinlər cəmiyyəti əsarət altında saxlamaq üçün hakim siniflər tərəfindən uydurulmayıblar. Əksinə, dinlər biz insanları xilas etmək üçün yaradılıb. Əgər onlar olmasaydı sivilizasiya çoxdan məhv olardı. Başqa məsələdir ki, o vaxtlar da bu gün olduğu kimi dinlərdən siyasi məqsədlər üçün sui-istifadə olunub. İndi mən İslam və xristian dinlərinin yaranma səbəbləri haqqında öz fikirlərimi sizinlə bölüşdürmək istəyirəm. Bildiyimiz kimi Ərəbistanda və Şimali Afrikada sivilizasiya bir neçə dəfə meydana gəlib və bir müddətdən sonra məhv olub. Bəzi alimlər deyirlər ki, bu proses həтта 15 dəfə təkrarlanıb. Bunun səbəbi su qıtlığı və təbii şərait olub, - səhralıq şoranlıq və s. Cəmiyyətdə antisanitariya tüğyan edib, bir çox xəstəliklər, birinci növbədə isə dəri-zöhrəvi xəstəlikləri insanları kütləvi şəkildə

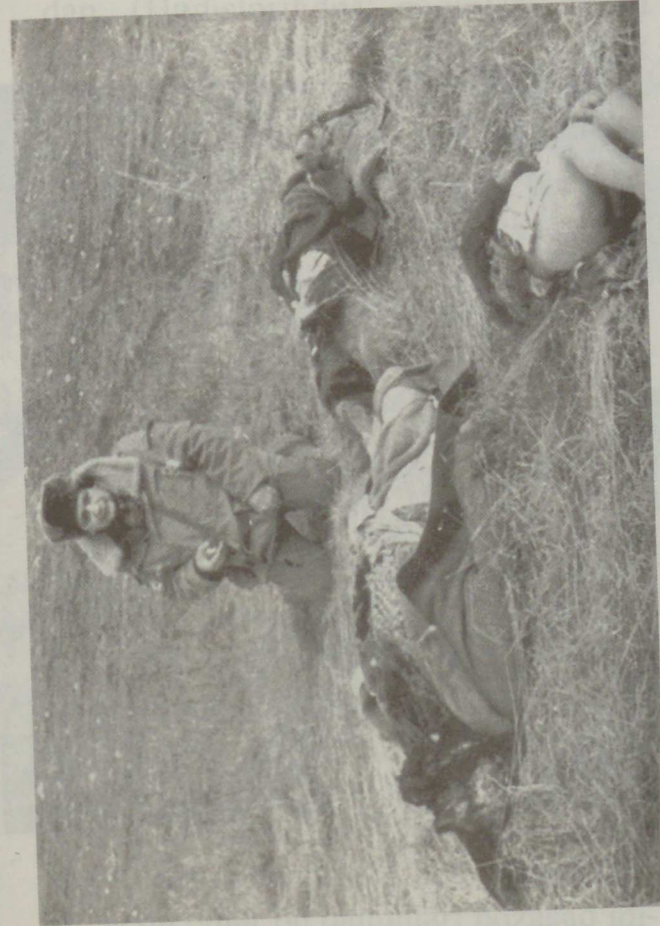
məhv edib. Sivilizasiyanın bu yerlərdə yox olmasının əsas səbəbi məhz bu olub. Belə olanda göylər insanların azadlıqlarını bir növ məhdudlaşdırıb və onlara müqəddəs İslamı göndərib. Məhz İslam dini bu yerlərin insanlarını məhv olmaqdan xilas edib. Başqa mədəniyyətlə belə bir təbii şərait olan regionda yaşamaq qeyri mümkündür. Bu, bir daha sübut edir ki, Ulu Tanrı biz insanları qoruyur. İkincisi isə Asiya dünyanın genofondudur,-ən qədim ən bilikli insanlar burda yaşayır. İnandırırım sizləri, əgər belə bir təbii şərait Avropada olsaydı və ya dünyanın başqa regionlarında müqəddəs islam ora göndəriləcəydi. Bu İslam dininin yaranması səbəbləri haqqında mənim öz fikrimdir. Xristian dini də göylərin iradəsi ilə yaranmışdır, burda da bir məntiq, qanuna uyğunluq vardır. İlahi onları sanki özünə bir köməkçi kimi yaratmışdır. Xristianlar sivilizasiyanı elm və texnikanın nəaliyyətləri ilə təmin etməli və

onun hərtərəfli inkişafında böyük rol oynamalıdırlar. İnsan şüurunun inkişafında böyük rolu olan bu mədəniyyət nəinki bizim həyatımızı yüngülləşdirir, həm də onun mənəvi cəhətdən daha da zəngin edir. Planetimizdə baş verən bir çox problemlərin təbii fəlakətlərin qarşısını almaqda, onları aradan qaldırmaqda, xristianların rolu əvəzsiz olub və olacaqdır. Onlar həmişə və hamıya kömək edəcəklər. hətta düşmənlərinə belə bunu əsirgəməyəcəklər. Bu müqəddəs yükü onların çiyinə İsa həzrətləri qoymuşdur. Bəli xristianlar azad həyat tərzi sürməlidirlər. Heç kəs şəkki-şübhə etməsin, bu Tanrının iradəsidir. Əgər belə olmasaydı onlara da başqa din göndərərdi. Bu Onun üçün çox asandır. Heç şübhəsiz ki, başqa dünya mədəniyyətləri də,-Buddizim, İudalizm də Allahın iradəsi ilə yaradılmışdır. Və onların da necə deyərlər, yerüstü səbəbləri vardır. Yəqin ki, bu səbəblər də tezliklə dünya ictimayətinə məlum olacaq.

Təəssüflər olsun ki, mənə bu cəmiyyətlərdə yaşamaq nəsb omamışdır. Yoxsa cürət edib onların da yaranma səbəbləri haqqında ehtimal irəli sürərik. İslam və xristian dinlərinin yaranma səbəbləri haqqında söylədiyim fikirlər bəli, ehtimal səviyyəsindədir. Olsun ki, gələcəkdə bu fikirlərimi sübuta yetirim. Ancaq onu da deyim ki, nədənsə mən bu fikirlərimə əminəm və bunların elə belə də olduğuna heç bir şübhəm yoxdur. İndi hər iki dinlərdə hökm sürən bəzi məqamları nəzərinizə çatdırmaq istəyirəm. Aşağıda söyləyəcəyim bu fikirlər hamınıza çoxdan məlumdur. Lakin onları bir daha təkrar etməklə diqqətinizi mövcud olan ziddiyyətlərin nə üçün belə formada cəmiyyətdə tətbiq olunduğuna yönəltməkdir. Bu gün bir çoxları, ən çoxda bəzi avropalılar İslam dünyasında qüvvədə olan qanunları qəribə sayır və bəzən də onlara çox mənfi yanaşırlar. Bu qanunlardan ən çox nəzərə çarpanı çoxarvatlılıq qanunudur. Yaxşı bilirsiz

niz ki, müharibələr insanları, birinci növbədə isə kişiləri kütləvi şəkildə məhv ediblər. Odur ki, qadınlar əziyyət çəkməsinlər deyə Məhəmməd Peyğəmbər kişilərə icazə verib ki, bir neçə arvad saxlasınlar. Təəssüflər olsun ki, bu məcburi qanunun feodallar və imkanlılar təhrif elədilər və öz aralarında açıq aşkar yarış yaratdılar,- yəni ki, gəlin görək kimin çox arvadı var? Hədiyyə ilə rüşvət bir-birilərinə çox oxşayır, lakin onların arasında dağlar qədər fərq var. Ehtiyacı olan da, olmayan da arvadları alıb yan-yana düzdülər və bununla da İslam şərəfinə böyük xələl gətirdilər. Məhz feodallar və imkanlılar tərəfindən təhrif olunan bu qanun cəmiyyəti çox acınacaqlı bir vəziyyətə saldı. Bu bir çox kişiləri də ailə qurmaqdan məhrum etdi. Belə ki, onları "zərərsizləşdirmək" üçün axtalayıb şikəst edən feodallar zərrə qədər də olsun nə Allahı yadlarına salırdılar, nə də Peyğəmbəri... odur ki, yaxşı olardı ki, İslam

əleyhidarları Məhəmməd Peyğəmbəri deyil, ondan sonra gələn onun davamçı-
larını tənqid edəydilər. Çoxarvadlılıq
qanunun başqa səbəbləri də vardır. İslam
dünyasında gənclər adətən nigah-
dan sonra normal seksual həyata başlay-
ırlar və bir çox ailələr dərhal uşaq göz-
ləyirlər. Bu zaman yenə müəyyən pro-
blemlər yaranır. Quran yalnız təbii yol-
la baş verən seksual əlaqələrə icazə ve-
rir. Görünür Məhəmməd Peyğəmbər
bunu da nəzərə alıb və yenə kişilərə gü-
zəştə gedib. Doğrudur, hətta 2-3 arvad
da saxlamaq cəmiyyətdə böyük sosial
problemlər yaradır, lakin belə olmasay-
dı daha da acınacaqlı vəziyyət yaradac-
aq idi. Çadra geymək qanunu da İslam
əleyhidarlarının tez-tez toxunduğu
mövzudur. Məhəmməd Peyğəmbər
Quranda Allahın adından qadınlara buy-
urur ki, açıq-saçıq geyinməsinlər, qolla-
rını, boyunlarını örtünlər. Yuxarıda
qeyd elədim ki, İslam dininin əsas vəzi-
fəsi insanların seksual azadlıqlarına

**And içirik bu qan yerdə
qalmayacaq**

**Xocalı: Bu qəddarcasına
soyqırımını ancaq erməni
vandalları edə bilər**

sədd çəkmək olub. Peyğəmbər öz adından, (Hədislərində), qadınlara çadra geymək qanununu buyurub. Cahillik dövründə insanlar müxtəlif yollarla birbirlərinin nəzərini cəlb etməyə çalışıblar. Məhəmməd Peyğəmbər bunların qarşısını həm də çadra geymək qanunu ilə ala bilib. Bu qanunu pozan qadınları ölümle cəzalandırıblar. Ərinə xəyanət edən qadınların da aqibəti eyni olub. Əlbəttə, bu cəza xristian nöqtəyi nəzərindən çox ağırdır. Belə ki, xristian dini ümumiyyətlə adam öldürməyi qadağan edir və ən ağır cinayəti belə bağışlamağı buyurur. Lakin, təəssüflər olsun ki, cəmiyyət krizislə üzleşəndə onu yalnız sərt qanunlar xilas edibdir. Əgər Məhəmməd Peyğəmbər bəzi qanunları ölüm hökmü ilə möhkəmlətməsəydi. çətin ki, sadıq ailə prinsipinə nail olardı. O vaxtkı insanları cəhənnəmlə deyil, beş cəhənnəmlə belə qorxudsaydı, yenə onlar bu qanunları pozacaq idilər. Lakin ölüm hökmü öz həlledici ro-

lunu oynadı. Bir məqamı da nəzərinizə çatdırmaq istərdim. Bildiyiniz kimi Ərəbistanda güclü külək əsəndə toz qum hava ilə bir olur və bu zaman üzgözünü örtməyən adam həyatına qəsd eləmiş olur. Bəzən həftələrlə havadan asılı qalan toz-dumanı dəvələri belə öldürməyə qadirdir. Görünür bu da Məhəmməd Peyğəmbər tərəfindən nəzərə alınıb. Bu gün İslam dininin əks-sədası Ərəbistandan xeyli uzaqlara yayılmışdır. Təbii şəraiti çox gözəl olan ölkələrdə də müsəlmanlar yaşayırlar. Mənə elə gəlir ki, bu yerlərin qadınları çadra örtməyə də bilirlər. Yaxşı olardı ki, bu qadınların ismətini quru ipək parçasına deyil, özlərinə etibar edərdik. Bu günkü insanlar keçmişdəkilərdən xeyli fərqlənirlər. Yəni ki, bu günkü insanlar daha "uşaq" deyillər, xeyli böyüyüblər. Odur ki, yaxşı nədir, pis nədir, özləri şüurlu surətdə dərk etməlidirlər. Məsələn, əgər kişilər mərifətli və qanacaqlıdırlarsa onalrdan gizlənməyə nə ehtiyac? Digər

tərəfdən çadra qadın gözəlliyinə bir qəder xələl gətirir. "Əşşi, hər şey altda qalır, görünür", prinsipi hökm sürür, nəticədə isə gənclik sürətlə məhv olub gədir. Ona görə də bir çox müsəlman kişiləri fürsət düşən kimi özlərinə xəyanət edir və yaxud yenidən evlənmək fikrinə düşürlər. Digər tərəfdən gələcəkdə Qərb ölkələri qadınları da çadra geyə bilirlər, əlbəttə kişilərdən gizlənmək üçün yox, əgər bu ölkələr də səhralığa çevrilsə. Allah eləməsin, bəli. Xristianlar heyvanalrı çox sevirilər. Yuxarıda qeyd elədiyim kimi, təbii fəlakətləri, bədbəxt hadisələri əvvəlcədən hiss edən bu canlıları xristianlar nəvazişlə "bizim kiçik qardaşlarımız",-deyə, çağırırlar. Bundan başqa, heyvanlar da xüsusi gözəlliyə malikdirlər və heç şübhəsiz ki, onların bəzilərini Ulu Tanrı bizə xidmət etmək üçün yaratmışdır. Bu gün qərb ölkələrinin bir çoxunda qida məhsulu kimi əsasən bitkilərdən istifadə edirlər və dünya ictimaiyyətinə də belə

etməyi məsləhət görürlər. Odur ki, müsəlmanların böyük hörmətlə qeyd elədiyi Qurban bayramını da birmənalı qarşılamırlar. Görünür xristian aləmində bu bayramın da mahiyyəti lazımınca şərh olunmur. İcazənizlə yenə bildiyiniz şeyləri təkrar etmək istəyirəm. Hələ bütperəstlik dövründə insanlar kəsdiqləri qurbanları, gətirdikləri payları bütələrin qarşısına qoyaraq onları razı saldıqlarını güman etmişdilər. (Bu gün insanlar abidələrin, heykəllərin önünə gül çiçək dəstələri qoyur, şam yandırır və s. bu kimi rituallar keçirir. Mənə elə gəlir ki, əgər fantaziyamıza güc versək burda keçmişlə bir əlaqə yarada bilərik). O vaxt bütələre insanları da qurban kəsirdilər. Hamımız yaxşı bilirik ki, İbrahim Peyğəmbər də öz oğlu İsmayılı qurban kəsmək istəyir. O, xəncəri onun boynuna yaxınlaşdıranda qaya parçalanır və ordan bir qoç peyda olunur. Rəbbimiz İbrahim Peyğəmbərə minnətdarlıq edərək buyurur ki, oğlunu deyil, bu

qoçu qurban kəssin. Bu rəvayətinmi, yoxsa əfsanəninmi cəmiyyət üçün çox böyük əhəmiyyəti olub. Belə ki, bununla da insanlar bütələre qurban kəsməyə son qoyub. Baxmayaraq ki, bütələr Məhəmməd Peyğəmbərin əmri ilə darıma dağın edildi, insanlar qurban verməyə davam elədilər və indi də bu ritualı tək Allahın adına həyata keçirirlər. Əlbəttə, Peyğəmbərin özü də qeyd etmişdir ki, Allahın bu kəsilən heyvanlara, tökülən qanlara heç bir ehtiyacı yoxdur. Siz bununla ona sadıq olduğunuzu bildirirsiniz. İnsanların bu ritualdan əl çəkmədiyini görəndə Peyğəmbər bunu cəmiyyətin xeyrinə yönəltməyə çalışdı. Mən hələ uşaq idim, yadıma gəlir Qurban bayramı və Məhərrəmlik günləri ərəfəsində məscidin önünə onlarca dilənçi yığılırdı və qurban payı istəyirdilər. Heç şübhəsiz ki, peyğəmbərin dövründə də bu dilənçilərin sayı daha çox olub və o, buna ürək ağrısı ilə baxıb. Ona görə də buyurub ki, kəsilən

qurbanları insanlara paylasınlar. Bu gün də Azərbaycanda belə bir qanun var, kəsilən qurban 7 evə paylanır. Yəqin ki, başqa müsəlman ölkələrində də belə edirlər. Günü bu gün də insanlar Allahdan nəyisə arzu edərək qurban vəd edirlər. "Oğlum səfərdən qayıtsın qurban kəsəcəyəm, nəvəm məktəbə gedən günü qurban kəsəcəm və s." Yəni ki, təkcə Qurban bayramı günü deyil adi günlərdə də qurban kəsilibdir. Bu zaman qurban payı imkanlı adamlara da verilibdir. Mən biləni bu düzgün deyil. Varlı adamın belə şeylərə ehtiyacı yoxdur. Odur ki, kimsəsiz, imkansız olan adamlara qurban payı göndərilə yaxşı olar. Digər tərəfdən, Allah heç kəsi bizim qəpik quruşumuza möhtac etməsin... İndi bir çox ölkələr varlanıb və bu bayramı acları doyurmaq üçün deyil, Allahı razı salmaq üçün edirlər. Ancaq mənə elə gəlir ki, Allahı razı salmaq üçün bu çox azdır. Daha doğrusu cəmiyyəti razı salmaq Allahı razı salmaq

deməkdir. Məhəmməd Peyğəmbər bu bayramı təkmilləşdirərək insanları rifahına yönəldə bildi, baxmayaraq ki, bir çoxları yenə bunu təhrif edə bildilər. Yəni ki, dilənçi peşəsi inkişaf etməyə başladı. Burda belə bir nəticə çıxarmaq olar ki, əsas ideya cəmiyyətə yaxşılıq etməkdən ibarətdir. Odur ki, müasir dövrdə Qurban bayramı günləri yaxşı olardı ki, imkanlı adamlar xeyriyyə tədbirləri göröydilər. Qiymətlərin aşağı salınması, cəmiyyət üçün müxtəlif binaların tikilməsi və s. bu kimi tədbirlər görülsə, heç şübhəsiz bu Allahı razı salar. Evinin qarşısını silib süpürən adam da göyləri razı salmış olar. Və yaxşı olardı ki, xristianlar da Qurban bayramını keçirəydilər, məhz bu formada, hərçənd onların bəziləri hər ay bunu keçirir. Həmrəylik və birlik naminə bunu Qurban bayramı günü xüsusi olaraq qeyd etmək yaxşı olardı. Yuxarıda qeyd elədim ki, cənubluların bir çoxu həyatda düşmənli, münaqişəlidirlər. Bunu

ört-basdır eləməyi ağılınıza belə gətirməyin. Nə edə bilərik, bu da bizim bəxtimizdir. Vəziyyətin belə olmasının əsas səbəbi Məhəmməd Peyğəmbərin qoyduğu qisas qanunudur. Bayaq dediyim kimi, əgər, İsa Peyğəmbər günahkarı bağışlamağı buyururdusa, Məhəmməd Peyğəmbər əksinə, cəza verməyi tələb etmişdir. Qoy İslam əleyhidarları burda da heç bir antihumanistlik axtarmasınlar. Məhəmməd Peyğəmbər bu qanunu verərkən belə hesab edib ki, cəmiyyəti pis əməllərdən çəkindirəcək, onu daha da mehriban, daha da sülhpərvər edəcəkdir. "Bəlkə bu qanun sizləri bəd əməllərdən çəkindirər",-deməklə, Peyğəmbərin müdrik bir cəmiyyət arzuladığı aydın olur. Ondan sonra gələn din xadimləri isə, bunu öz bildikləri kimi yozdular və intiqam, qisas almağı normaya çevirdilər. Peyğəmbərin dediyi, "Bəlkə" sözüne əhəmiyyət verilmədi, intiqam alana bir qəhrəman kimi baxdılar. Elə adamlar olub ki, bunu et-

**Daşnak! Dayan! Girmə
müqəddəs torpağıma**

**Xocalı: Sizin müqəddəs
qanınız yerdə qalmayacaq**

mək istəməyib. Onları gözdən salıb və beləliklə də zorla intqam almağa vadar ediblər. Bilirsiniz, məcəb intqam almaq, hayıf çıxmaq, cəmiyyəti mehriban edə bilməz, birlik yaratmaz. Biz intqam almayan adamları qorxaq hesab etməməliyik, əksinə bu müdriklikdir. Mən elə güclü, imkanlı adamlar tanıyıram ki, istəsələr haçansa onlara pislik edən adamı yerlə-yeksan edərlər. Lakin onlar bunu etmirlər, əksinə yeri də gələndə yaxşılıq edirlər. Belə cəmiyyətə heç kəs bata bilməz. Xristianlar müsəlmanlara irad tutaraq deyirlər ki, onlar öz evlərini və məscidləri təmiz saxlamaqla kifayətlənirlər, küçələri və meydanları isə natəmiz saxlayırlar. Bəs, bu necə olur axı, onlar deyirlər ki, Allah hər yerdədir, hər şeyi və hər kəsi görür. Bu sözləri söyləməkdə xristianlar haqlıdır. İslam qanunları cəmiyyəti iki yerə, kişilər və qadınlar cəmiyyətinə parçalayıb. Eyni zamanda təsərrüfat işləri də iki yerə ayrılıb. Kişilər ağır, fiziki işləri

görməli, qadınlar isə məişət işlərində çalışmalı olublar. Bu zaman əgər, qadın kişi işi görərsə ona hörmətlə yanaşıblar. Əksinə, əgər kişi qadın işlərini yerinə yetiribse bu çox böyük qəbahət sayılıb. Məsələn, əgər cəmiyyət bilsə ki, hər hansı bir kişi qab yuyur, ev süpürür və s. bu kimi işlər görür, ona hörmət etmirlər. Digər tərəfdən artıq qadınları namus hesab edən cəmiyyət onları "dörd divar" arasında saxlayır, ictimai işlərə buraxmayır, kişilər isə məlum səbəblərdən ictimai yerləri yığışdırmağı özlərinə eyiblik, qəbahət sayırlar. Bu vəziyyəti müsəlman dünyası mütləq aradan qaldırmalıdır. Yaxşı olardı ki, dövlət məmurları, tanınmış ictimai xadimlər, ildə bir dəfə süpürgə götürüb hər hansı bir küçəni, meydanı yığışdıraydılar. Yox, demirəm ki, ağac əksinlər, - bu tamam başqa bir işdir. Məhz süpürgə götürüb süpürsünlər. Bununla da, belə işlərin qəbahət olmadığını cəmiyyətə anlatsınlar. Bununla da süpürgə də san-

ki bir tibb alətidir, bir çox xəstəliklərin qənimidir, cəmiyyət onunla işləyən adamlara hörmətlə yanaşmalıdır. Bir də ki, həqiqətən Allah-təala hər yerdədir, hər yer təmiz və səliqəli olmalıdır. Xristianlar isə İsanın yalnız göydə olduğunu söyləyirlər. Yerdə baş verən möcüzələrin, hadisələrin səbəbkarı mələyəklər, müqəddəs ruhlar hesab olunur. Əgər müsəlmanlar baş verən hər hansı bir hadisəni Allahın iradəsi ilə bağlı olduğunu güman edirlərsə, xaçpərəstlər belə fikirləşirlər ki, bu müqəddəs varlıq hər saat biz insanların işinə qarışmır, baxmayaraq ki, hər şeyi görür və eşidir. O, hamının yolunu o dünyada gözləyir. Məhəmməd Peyğəmbər günahkarı cəhənnəmlə hədələyir, xristianlar isə hamıya cənnəti vəd edir, əlbəttə, əgər o, xaçpərədsə və günahlarını etiraf edirsə. Kimin doğru olduğunu ayırd etmək çox çətindir, demək olar ki, mümkün deyil. Belə ki, dünyanın quruluşu biz insanlardan çox məharətlə giz-

lədilib. "Fələyin vurduğu bu dünyən" yə-
qin ki, yad planetlilərin də başının ağrı-
sıdır, heç şübhəsiz ki, onlar da dünyanın
quruluşundan bixəbərdirlər. Lakin açıq-
aşkar hiss olunur ki, hər iki Peyğəmbər
o dünyanın varlığını hiss ediblər, görü-
blər. Yəni ki, bu uydurma deyil. Bu
haqda bir qədər sonra. Müsəlmanlar da
xristianlara irad tutmaqdan yorulmurlar
və belə bir həyat tərzi sürməyi ağılları-
na belə gətirmirlər. Odur ki, müsəlman-
lara hər hansı bir islahatı keçirib İslam
dinini modernləşdirmək təklif olunanda
dərhal fikirləşirlər ki, onlara da seksual
azlıq təklif olunur və bu onları dəhşətə
gətirir. Həqiqətən, müsəlmanların əsas
tənqid hədəfi məhz seksual azlıqdır,
daha doğrusu bəzi xristianların özünü
belə biabırçı kökə salmasıdır. Əgər be-
lələri, necə deyərlər, öz "çirkli mələfə-
lərini" bayraq kimi göydə yelləməsəy-
dilər, İslam dünyası artıq çoxdan bəzi
islahatları qəbul edərdi. Bəzi İslam öl-
kələrinin fundamentalizmə meyl etmə-

sinin əsas səbəbi də belə xristianların
"azadlığından" irəli gəlmişdir. İslam
dünyası ilə yaxınlıq etmək istəyənlər
varsa, qoy öz intim həyatını nümayiş et-
məsin. Əks təqdirdə heç nəyə nail ola
bilməzlər. Sözsüz ki, belə "azadlıqlar"
göyləri də qəzəbləndirir. İsa həzrətləri
özü buyurmuşdur ki, sevgi-məhəbbətlə
səliqəli olmaq lazımdır. Qərb ölkələrini
bürüyən demoqrafik krizisin əsas səbə-
bi də budur. Ürəkləri daşa, buza döndə-
rən də məhz bu azadlıqdır. ABŞ-ın eks-
prezidenti cənab Bill Klinton da qeyd
etmişdir ki, Amerika gənclərinin mənə-
viyyatı arzu edilməz vəziyyətdədir. Bu
sözləri başqa qərb ölkələri gənclərinə
də aid etmək olar. Bunlar hamısı "Super
demokratiyanın" nəticələridir. Sabah
belə gənclər yüksək vəzifələr tuta bi-
lərlər, onlara müasir hərbi texnika hə-
valə oluna bilər. Necə bilirsiniz, bu mə-
nəviyyatla dünyaya rəhbərlik etmək
olarmı? Hələ ki, gec deyil bu probleme
qərb ölkələri əməlli-başlı xərc qoyma-

lıdırlar. Vaxtı ilə 1917-ci il Oktyabr inqilabı qərb ölkələrini yamanca qorxutdu və bu ölkələrin rəhbərləri, ideoloqları, cəmiyyəti Marksizmdən uzaqlaşdırmaq üçün zorla onun boynuna qoydular ki, sən canavarsan, sən yoldaş ola bilməzsən və bütün siyasətlərini demək olar ki, bu ideya üzərində qurdular. Onları başa düşmək olar, -ilan vuran ala çatıdan da qorxur. Lakin bu gün Marksizm təhlükəsi yoxdur. Ancaq qərb ölkələri köhnə ideyalarından əl çəkmirlər. ABŞ-in əsas ideya mərkəzi Hollivud da öz işindədir. Düzdür, onların çəkdiqləri bəzi filmlərin misli bərabəri yoxdur. Yeri gəlmişkən deyim ki, əgər bu filmlər olmasaydı SSRİ hələ 50 il yaşayacaqdı. Bəzi filmlər isə, sanki insanları savadlı heyvanlara çevirmək üçün çəkilib. Onların qarşısına sədd çəkmək lazımdır. Bu filmlərin bir çoxunu heç şübhəsiz ki, sifarişlə çəkirlər və yalnız olaraq belə düşünürlər ki, bu filmlər qərb ölkələrinə, qərb həyat tərzinə böyük hör-

mət gətirəcəkdir. Əksinə bu filmlər bütövlükdə xristian dünyasına xələl gətirir və beynəlxalq siyasi və mədəni inteqrasiyaya mane olur. Xristianlarda qohumluq əlaqələri də şərqdə olduğundan xeyli fərqlənir. Validəylərə hörmət, yaşlılara qayğı İslam dünyasının əsas mənəvi dəyərlərindən biridir. Xristian dünyasında isə, adama elə gəlir ki, bu keyfiyyətlər yoxdur. Bu zahirən belə görünür. Əslində isə bir çox qərb ölkələrində qocalar heç kimə möhtac deyirlər. Dövlət böyük diqqətlə, hətta deyərdim ki, böyük vicdanla onların qayğısına qalır. Demək olar ki, hər bir yaşlı diqqət mərkəzindədir. Odur ki, valideynlərin övlad qayğısına bir o qədər də ehtiyacı yoxdur. Bundan başqa bir çox xristianlar İsa Həzrətlərinin nəsihətlərinə əməl etdiqləri üçün demək olar ki, düşmənləri də yoxdur. Münaqişə zamanı heç kəs öz yaxınını "gözüyumulu" olaraq müdafiə etmir. Təbii olaraq qisas, intiqam fikirləri də onların bir ço-

xundan uzaqdır. Gənclərin də valideyn yardımına bir o qədər ehtiyacı yoxdur. Kifayət qədər təhsil aldıkları üçün onlar tezliklə müstəqilləşir, bəziləri isə öz ağılları, bilikləri sayəsində sürətlə varlanırlar. Ümumiyyətlə, xristianların bir çoxu daim sülhə can atır və qurub yaratmağı, əylənməyi xoşlayırlar. Zehni işlə məşğul olanlar isə tez-tez tənhalığa meyl edirlər. Həqiqətən son zamanlar bəzi xristianlar gənclik illərini göyə sovrduqları üçün qocalanda kimsəsiz qalır və çox əziyyət çəkirlər. Bu isə yuxarıda dediyim kimi "super demokratiyanın" nəticələridir. Bir sözlə, xristianlarda qohumluq əlaqələrinin zəif olmasına baxmayaraq onlar çox mehriban yaşayırlar və demək olar ki, bundan əziyyət çəkmirlər. Bir də ki, bəzi xristianlarda, məsələn, gürcülər, ermənilər, yunanlar, italyanlar, siyahını uzatmaq olar,- qohumluq əlaqələri çox güclüdür. Bu xalqlar şərq dünyası ilə qonşu olduğundanmı, yoxsa soy kökündənmi, qohumluq

əlaqələrinə çox diqqətlə yanaşıblar. Müsəlmanların bir çoxu böyük həvəslə xristian ölkələrində yaşayırlar və necə deyərlər, özlərini hər cür rahat şəraiti olan mənzildə hiss edirlər. İsa Peyğəmbər başqa mədəniyyətə mənsub olan insanlara toxunmamağı, əgər istəsələr onlara da öz sıralarında yer verməyi buyurmuşdur. Təbii ki, məlum səbəblərdən Məhəmməd Peyğəmbər belə qanun verə bilməzdi. Burda mən müqayisələri başa vurmaq istəyirəm. Onları sadalamaqla qurtaran deyil. Əsas məqsədim o idi ki, hər iki dünya mədəniyyətində müqəddəs hissiyyatların hökm sürdüyünü göstərim. Bununla da bildirim ki, hər iki din İlahinin iradəsi ilə yaradılmışdır. Belə ki, müqəddəs hisslərin mənbəyi yalnız və yalnız Rəbbimizin özündən gələ bilər. Yuxarıda qeyd elədim ki, dünyanın quruluşu haqqında da mədəniyyətlər arasında fikir müxtəlifliyi vardır. Sual oluna bilər ki, əgər hər iki mədəniyyətin mənbəyi eynidirsə,

bəs dünyanın quruluşu haqqında niyə fikir ayrılığı vardır? Mənə elə gəlir ki, Tanrı Peyğəmbərlərinə müqəddəslik və xüsusi istedad verməklə kifayətlənmişdir. O, bununla da əmin olmuşdur ki, həmin insan cəmiyyəti xilas edəcək və lazımı istiqamətə yönəldəcəkdir. Digər tərəfdən əgər Tanrı dünyanın quruluşunu onlara izah etsəydi belə onlar onsuz da heç nə başa düşəsi deyildilər. Bir də ki, Peyğəmbərlər bunu öz növbəsində insanlara söyləməli idilər. Bunların isə o vaxtkı insanlara bir o qədər də əhəmiyyəti olmayıb. Əsas məsələ sivilizasiyanı xilas etmək olub və Peyğəmbərlərimiz buna nail olublar. Hamımız yaxşı bilirik ki, Peyğəmbərlərimiz iştirak etdikləri məclislərdə daima hər hansı suallara cavab verməli olublar. Əgər onlar bu suallara cavab verə bilməsəydilər cəmiyyəti şübhələndirə bilərdilər. Görünür bu kişilər də hərdən fantaziya-larına güc verməli olublar. Müxtəlifliyin bir səbəbi də bu ola bilər. Cənnət və

Cəhənnəmin (o dünyanın) olduğu hər iki dində qeyd olunur. Lakin yenə də ora "qəbul qaydasında" Peyğəmbərlərin fikirləri müxtəlifdir. Bayaq dedim ki, xristianlar iddia edirlər ki, hər bir xristian kimliyindən asılı olmayaraq ora düşə bilər. Bəli əgər günahlarını etiraf edərsə. Görünür İsa Həzrətləri insanın günahkar təbiətli olduğunu nəzərə alıb. İnsan sanki öz günahlarına cavabdeh deyil. Bir uşaq kimi heç nəyi anlamır, tutduğu hərəkətləri başa düşmür. Məhəmməd Peyğəmbər isə cənnətə yalnız xüsusi seçilmiş müsəlmanların düşəcəyini vurğulamışdır. Bütün bunlardan görünür ki, peyğəmbərlər bir növ müstəqil olublar və dünyanı öz bildikləri kimi izah eiblər. Bəli, məleykələr və müqəddəs ruhlar onların köməyində və keşiyində durublar. Mən bunlara qətiyyənlə şəkki-şübhə etmirəm. Yoxsa, onlar öz işlərini, missiyalarını yerinə yetirə bilməzdilər. O ki, qaldı o dünyanın həqiqətən olub-olmamağına, bir qə-

dər sonra mən bu barədə də öz sözümü söyləyəcəyəm. Təəssüflər olsun ki, bu gün də hər iki mədəniyyət təmsilçiləri arasında müxtəlif səviyyədə radikal mövqeli insanlar az deyil. Onlara demək istərdim ki, sizin heç biriniz digərinə qalib gələn deyil. Hər iki mədəniyyət İlahi qüdrətə malikdir və kifayət qədər göylər tərəfindən qorunur. Deyək ki, xristianlar öz elmi-texniki üstünlüklərindən istifadə edib İslam dünyasına təcavüz etmək istəsələr, İlahi qüvvələr müsəlmanların köməyinə gələcəklər. Məsələn, yuxu dünyası məxluqları müsəlmanlarla "tapmaca" dilli deyil, "açıq mətnlə" əlaqəyə girəcəkdirlər. Bundan başqa, insan beyninin tükənməz imkanları, qeyri-adi qabiliyyətləri vardır. Bu hamıya məlumdur. Bu imkanlar müsəlmanlara veriləcəkdir. Bundan sonra qərb ölkələrinə heç bir texniki üstünlük kömək etməyəcəkdir. Bəli, dünyanın bir çox sirlərinin məhz yuxu dünyasında yerləşdiyini alimlər

çoxdan başa düşüblər. Möcüzələr dolu bu dünyanın sirlərini əldə etmək üçün dünya alimləri milyonlarla pul xərcləyirlər. Yəqin ki, onlar təmiz niyyətlə yuxu dünyasının sirlərini öyrənməyə çalışırlar. Yəni ki, əldə etdikləri nəaliyyətləri sivilizasiyanın rifahına yönəldəcəklər. Əks təqdirdə heç nəyə nail ola bilməzlər. Şükürlər olsun ki, yuxu dünyası ilə əlaqə yalnız bu məxluqların iradəsi ilə yarana bilər. İslam dünyası da xristianlara qalib gələ bilməz. Əgər onlar hər hansı yollarla qərb ölkələrini əsarət altına almaq istəsələr bütün cəhdləri boşa çıxacaq. Hər iki dünya bütün ziddiyyətlərə göz yummalı, bir-birilərinə güzəştə getməli və unutmamalıdırlar ki, biz insanlar İlahiyə məxsusuq, Ona lazımıq. Eyni zamanda hər iki mədəniyyət digərini özünə tərəf çəkməyə çalışır. Bəzi xristianlar belə hesab edirlər ki, Müsəlmanlar da xristian dinini qəbul etsəydilər yaxşı olardı. Əlbəttə bu adamlar xoş niyyətlə belə

düşünürlər... Lazım deyil, onların dünya görüşünü yalnız və yalnız Ulu Tanrı özü Məhəmməd Peyğəmbərin vasitəsi ilə dəyişə bilər. Bu fantastika deyil. Əgər "möcüzə" baş verərsə və səhralar başdan başa yaşıllıq, bitki örtüyünə bürünərsə, sərin sulu çaylar, göllər meydana olarsa onda, səhra xalqları da sudan gen bol istifadə edə biləcəklər. Səhra qumu ilə də yuyunmağa son qoyulacaq, ərəblər dəvələrinə də istədikləri qədər su verə biləcəklər. Elə həmin dövrdə də Məhəmməd Peyğəmbər onların yuxusuna girəcək, - hamısına eyni vaxtda, bir gecənin bir saatın içində və Allahu-təalanın əmrini onlara çatdıracaqdır! Soruşa bilərsiniz ki, bu günki insanlar onun üzünü görməyiblər, daş üzərində, parça üzərində surəti də qalmayıb, nə biləcəklər bu Odur? Biləcəklər! Əvvəla Məhəmməd Peyğəmbərin ləhçəsi, dil üslubu təkrarolunmazdır və heç kəs onu yamsılıya bilməz. İkincisi isə yuxu dünyası Peyğəmbəri çox asanlıqla in-

sanlara tanıdacaqdır. Bir də ki, artıq çoxdan Peyğəmbərin şəklini müsəlmanlar xəlçə və digər bəzək parçalarının üzərində çəkib nümayiş edirlər. Dükanlarda da tez-tez belə mallar satılır. Məhəmməd Peyğəmbərin görünüşü təxminən belədir. Əlavə edim ki, O, ucaboy və möhkəm cüssəli olub. Cürət edib boynuma alıram ki, Məhəmməd Peyğəmbərlə mənə yuxuda görüşmək qismət olmuşdur. Bu günlərdə bəzi karikaturistlər Onu ələ salmaq məqsədi ilə öz bildikləri kimi şəklini çəkmişdirlər. Bu da haqlı olaraq İslam dünyasını qəzəbləndirmişdir. Kaş bu karikaturaçıları biləydilər, nə qədər yanılırlar. Mən onlara Məhəmməd Peyğəmbərin həyatından bir epizodu danışmaq istəyirəm. Bir dəfə Peyğəmbərin əbasının ətəyində pir pişik yuxuya gedir. Peyğəmbər isə durub hara isə getməli olur. Lakin O, pişiyi narahat etmək istəmir, odur ki, əbasının ətəyini kəsib yerindən qalxır... Görün siz karikaturaçıları, necə bir insa-

nı qəddar sifətində qələmə almısınız... bir daha deyirəm O, nə etsin ki, insanlar Onun qoyduğu qanunları öz bildikləri kimi yozub öz yaramaz niyyətlərinə uyğun ediblər? Görünür doğrudan da Məhəmməd Peyğəmbərin necə bir adam olduğu bəzi öklərdə lazımınca şərh olunmayıb. İsa Peyğəmbərin də dediklərini insanlar təhrif edə bilmişlər. Kilsə xadimləri cinayətkar bildikləri adamları oda atıb yandırirdilər və belə hesab edirdilər ki, qan tökmürlər. Heç şübhəsiz ki, Onun başqa qanunlarını da öz bildikləri kimi başa düşənlər olubdur. İndi mən bir qədər mətləbdən uzaqlaşmalı olacağam. Bu söhbət su problemi ilə əlaqədardır. Yaxşı bilirsiniz ki, yazda Sibirin çayları aşıb daşırlar və təbii fəlakət yaradırlar. Bunun qarşısını almaq üçün Moskva şəhərinin meri cənab Yuri Luşkov təklif edir ki, Sibir-dən Orta Asiyaya su kanalları çəkilsin. Bu həm Sibir camaatını daşqından xilas edər, həm də Orta Asiya xalqları su ilə

təmin olunurlar. Bu çox gözəl bir ideyadır. Heç şübhəsiz ki, yaxın gələcəkdə maraqlı dövlətlər yığılıb bu kanalların inşasına başlayacaqlar. Özü də bu kanalları çəkib İran körfəzinə qədər uzatmaq olar. Təklif edərdim ki, cənab Yuri Luşkova bu təşəbbüsünə görə imam rütbəsi verilsin. Baxmayın ki, o, Avropalıdır və s. Onun cənublulara böyük yaxşılıqları olur. Düzdür, İmam rütbəsi İslam dünyasına aid olan bir rütbədir, lakin Luşkovun ideyası bilavasitə müsəlmanlara aiddir. Su nə deməkdir, bunu hamımız yaxşı bilirik. Yuri Luşkovun adını əbədləşdirin, bu adı öz övladlarınıza qoyun. Bu həm də dünya mədəniyyətlərinin sintezini, qarşılıqlı hörmətini möhkəmləyir. Şərqi dünyası da az dahilər doğmayıb. Onların da adını slavyan xalqları öz övladlarına qoysalar yaxşı olar. Bu sözlərlə mən demək istəyirəm ki, məktubumu Orta Asiya xalqlarına da ünvanlayıram, qoy oxusunlar, qohum xalqlarıdır, bəlkə "feodal"

zölmündən azad oldular. İcazənizlə yənə bayaqkı söhbətimizə qayıdaq. Bəzi islamçılar da belə fikirləşirlər ki, bütün dünya xalqları İslam dinini qəbul etməlidirlər, belə ki, bu din insanlara sonuncu olaraq göylərdən göndərilib. Mən bu adamlara demək istərdim ki, əvvəla Allah-təala istəsəydi bunu çoxdan belə edərdi. Bayaq dediyim kimi, bu onun üçün çox asandır. İkincisi isə bu biz insanları, təbiətlə təkbətək qoymaq, tərksilah etmək deməkdir. Düzdür, xristian dini ilə əlaqədar bəzi problemlər, - ekoloji və s. problemlər yaranmışdır. Lakin xristian dünyası nizam-intizamlıdır, necə deyərlər, sözlə idarə olunurlar. Odur ki, hər hansı problemin qarşısını alıb onu aradan qaldıra bilərlər. Bir sözlə, dünya mədəniyyətləri insanlar üçün vacibdir. Başqa məsələ, əgər bayaq dediyim kimi, Avropa da başdan-başa səhralığa çevrilərsə, su qıtlığı yaranarsa, bəli, onda onlar da İslam prinsipləri ilə yaşamaladırlar. Alimlər

deyirlər ki, gələcəkdə Şimal Buzlu okeanı keçmişdə olduğu kimi əriyə bilər. Bu da yenidən planetimizin şimal bölgələrini su altına alar, yüz min il bundan əvvəl olduğu kimi. Şimallılar onda yenə cənuba köçməli olacaqlar. Yenə də onda bu insanlar İslam prinsipləri ilə yaşamaladırlar. İslamçılar çeçen xalqının da gücünü, qüdrətini İslam dini ilə əlaqələndirilər. Bu belə deyil. Çeçenlər hələ İslama qədər çox mübariz xalq olublar. Onlar əgər başqa dinə də sitayiş etsəydilər, yenə də beləcə güclü və yenilməz bir xalq olardılar. Bu onunla izah olunur ki, keçmişdə çeçenlər qocalmaq istəməyib və hələ "canısulükən" dünyadan köçməyi üstün tutublar. Belə ki, ailə münasibətləri zəif olduğundan qocalıq dövrü çox əziyyətli olurdu. Odur ki, insanlar ya döyüş zamanı, ya da ov edərkən qəhrəmancasına həlak olmalı idilər. İslam dini onlarda ailə mədəniyyətini möhkəmlətdikdən sonra qocalıq da ömrün mənalı bir dövrünə çevrildi. La-

kin çeçenlər qəhrəmanlığın necə şirin olduğunu artıq başa düşmüşdülər və ondan əl çəkməyi ağıllarına belə gətirmirdilər. Bu gün çeçen ağsaqqaları sanki mütləq hakimdirlər. Onların iştirakı, xeyir duası olmadan heç bir əlamətdar tədbir həyata keçirilə bilməz. Yüksək döyüş mədəniyyətinə malik olan çeçen gəncləri və igidləri, ağsaqqal qarşısında sanki bir uşaq kimi acizdirlər. Müharibə də bir fəlakət kimi deyil, toy bayram kimi qarşılanıb. Heç kəs döyüşə xüsusi dəvət gözləməyib. Rəhbər hara, hamı da onun ardınca. Olsun ki, döyüşdən yayınanlar da olub. Belələri isə qadınlar və ya uşaqlar tərəfindən qətlə yetirilib. Öz aralarında olan sosial münaqişələri elə həmin gün də həll ediblər, "sonraya" heç nəyi saxlamayıblar. Təəssüflər olsun ki, İslam dini çeçenlərdə də qisası qanuna gətirdi, daha doğrusu başqa yerlərdə olduğu kimi burada da bu qanunu yerinə yetirmək tələb olundu. İlahinin varlığına sidqi-ürəkdən inanan

çeçenlər cənnətin də, cəhənnəmin də varlığına şəkki-şübhə etmirlər. Yuxarıda mən cənnət və cəhənnəm haqqında da söz açmağı vəd etmişdim. Bəli həqiqətən cənnət də, cəhənnəm də vardır. Mən o dünyanın varlığını özümə sübut eləmişəm və deyəsən harda yerləşdiyini də öyrənmişəm... Günlərin bir günü maraqlı bir yuxu gördüm. Gördüm ki, qeyri-adi gözəlliyə malik olan bir bağdayam, yoxsa meşədəmi, gəzirəm. O dəqiqə dərk elədim ki, bizim dünyada belə bir yer yoxdur, mən yuxu dünyasında yəm, bu təbiət bizim dünyamızdan xeyli fərqlənir. Həmin yerin havasının da qeyri-adi olduğu hiss olunurdu və bunu biləndə mən dərindən və tez-tez nəfəs almağa başladım. Qeyri-adi təmizliyə malik olan bu hava elə bil mənim daxili orqanlarımı, birinci növbədə isə ciyərlərimi təmizləməyə başladı. Mən hiss elədim ki, məndə yığılıb qalan bir çox dərd-bəlalar sanki bir quş kimi bədənimdən ayrılıb yox olurlar. Hiss elə-

kin çeçenlər qəhrəmanlığın necə şirin olduğunu artıq başa düşmüşdülər və ondan əl çəkməyi ağıllarına belə gətirmirdilər. Bu gün çeçen ağsaqqaları sanki mütləq hakimdirlər. Onların iştirakı, xeyir duası olmadan heç bir əlamətdar tədbir həyata keçirilə bilməz. Yüksək döyüş mədəniyyətinə malik olan çeçen gəncləri və igidləri, ağsaqqal qarşısında sanki bir uşaq kimi acizdirlər. Mühəribə də bir fəlakət kimi deyil, toy bayram kimi qarşılıb. Heç kəs döyüşə xüsusi dəvət gözləməyib. Rəhbər hara, hamı da onun ardınca. Olsun ki, döyüşdən yayınanlar da olub. Belələri isə qadınlar və ya uşaqlar tərəfindən qətlə yetirilib. Öz aralarında olan sosial münaqişələri elə həmin gün də həll ediblər, "sonraya" heç nəyi saxlamayıblar. Təəssüflər olsun ki, İslam dini çeçenlərdə də qisası qanuna gətirdi, daha doğrusu başqa yerlərdə olduğu kimi burada da bu qanunu yerinə yetirmək tələb olundu. İlahinin varlığına sidqi-ürəkdən inanan

çeçenlər cənnətin də, cəhənnəmin də varlığına şəkki-şübhə etmirlər. Yuxarıda mən cənnət və cəhənnəm haqqında da söz açmağı vəd etmişdim. Bəli həqiqətən cənnət də, cəhənnəm də vardır. Mən o dünyanın varlığını özümə sübut eləmişəm və deyəsən harda yerləşdiyini də öyrənmişəm... Günlərin bir günü maraqlı bir yuxu gördüm. Gördüm ki, qeyri-adi gözəlliyə malik olan bir bağdayam, yoxsa meşədəmi, gəzirəm. O dəqiqə dərk elədim ki, bizim dünyada belə bir yer yoxdur, mən yuxu dünyasında yam, bu təbiət bizim dünyamızdan xeyli fərqlənir. Həmin yerin havasının da qeyri-adi olduğu hiss olunurdu və bunu biləndə mən dərinədən və tez-tez nəfəs almağa başladım. Qeyri-adi təmizliyə malik olan bu hava elə bil mənim daxili orqanlarımı, birinci növbədə isə ciyərlərimi təmizləməyə başladı. Mən hiss elədim ki, məndə yığılıb qalan bir çox dərd-bəlalar sanki bir quş kimi bədənimdən ayrılıb yox olurlar. Hiss elə-

dim ki, daha heç bir bəla məndə qalmadı və mən anadan gəlmə adam kimi oldum. Bu zaman hardansa bir əl uzandı və mənə bir stəkən su gətirdi. Bu su da bizim sulara oxşamırdı, elə bil bir almaz parçası idi! Necə də təmiz və şəffaf görkəmi var idi... Mən yalnız dodaqlarımı islada bildim, stəkan yox oldu, daha doğrusu elə bil məni zorla oyatdılar. Bir neçə saat yata bilmədim və gördüyüm bu yuxunu dərk etməyə çalışdım. Elə bu zaman da hiss elədim ki, həqiqətən canımda olan bəzi yüngül ağrılar yox olub və məndə gümrahlıq, böyük ruh yüksəkliyi yaranıb! Bu yuxu məndə bütövlükdə yuxu görmə amilinə qarşı böyük maraq oyatdı. Mən əvvəllər də yuxu görürdüm, ancaq beləsi birinci dəfə idi ki, məndə baş verirdi. Mən bu yuxumu araşdırmağa başladım. Ən əvvəl məndə belə bir təəssurat yarandı ki, elə bil bu yerin bağbanı və qulluqçuları var idi və yaxud şüurlu məxluqlar tərəfindən nəzarət olunurdu. Hər yer səliqə və

səhmanlı idi. Kortəbiilikdən əsər-ələmət yox idi. Bundan başqa, elə bil bir neçə saat idi ki, bu bağda idim, ancaq yaddaşımdan hansı bir qüvvə isə onu silib yox elədi və kiçik bir hissəsini, 10-15 saniyəsini yadımda saxladı. Bir də onu dərk elədim ki, həmin bağ məni təkcə havası və suyu ilə deyil, həm də öz gözəlliyi ilə müalicə etmişdir. Mən artıq dünənki adam deyiləm. Bundan sonra mən belə nəticəyə gəldim ki, bəli, biz insanlar yuxuda nəinki müalicə oluna bilər, aclığı da dəf edə bilər, müxtəlif elm və bilgini də əldə edə bilərik. Möcüzələrlə dolu bu yuxu aləminin nəaliyyətləri gələcəkdə biz insanlar tərəfindən geniş istifadə olunacaqdır. Məsələn, kosmonavtlar daha özləri ilə ərzaq və tibb ləvazimatı götürməyəcəklər. Yuxu dünyası gələcəkdən də xəbərdardır. Onlar vaxtlı-vaxtında biz insanları bədbəxt hadisələrdən, təbii fəlakətlərdən də xəbərdar edə bilərlər. Yuxu dünyası keçmişdən də xəbərdardır.

Bu gün bir çox tarixi hadisələrin səbəbləri biz insanlara qaranlıq qalmışdır. Onların köməyi ilə biz, keçmişə, istənilən ilə, günə və hətta saata da səfər edə bilərik. Bəzi cinayət hadisələrinin də üstünü polis açə bilmir. Yuxu dünyasının köməyi ilə yenə də biz bu hadisələri gedib öz gözlərimizlə görə bilərik. Bu haqda çox danışmaq olar. Lakin mən xüsusi olaraq qeyd etmək istəyirdim ki, Sovet hökuməti məlum səbəblərdən elmin bu sahəsi ilə məşğul olmağı qadağan eləmişdir. Yuxuya inanan adamlara "dəli", "ruhi xəstə" deyərək, gözümçixdiyə salmış, bununla da biz sovet adamlarına böyük zərər vurmuşdur. Kaş bizə yuxu aləmi haqqında elmi hələ orta məktəbdə öyrədəydilər... Sovet xalqı bu elmi 90-cı illərin əvvəllərində kütləvi olaraq mənimsəməyə başladı. Eyni zamanda mən başa düşdüm ki, bizim dünya da, yuxu dünyası da bir-birilərinin davamıdır. Həmin gündən artıq xeyli vaxt keçir. Bu müddət ərzində mən

**Zəngilan: Əlövsət Qurbanov
döyüş yoldaşı ilə gələcək
döyüş planları haqda
düşünür**

**Pokovnik İsa Sadıqov öz
əsgərləri arasında**

başqa müalicəvi əhəmiyyətli yuxular da gördüm və buna görə Ulu Tanrıma minnətdaram. Bəzi yuxularımda isə necə diyərlər, "oyanmışam", hiss eləmişəm ki, yuxu aləmindəyəm. Yeri gəlmişkən, ora da bizim dünyamız kimi materiya-dan ibarətdir. Əvvəllər isə elə bilirdim ki, yuxu "havadan" ibarətdir və sanki biz onu gözümüzlə "ekranda" görürük. Düzdür, belə yuxular da vardır. Lakin bu prosesin necə getdiyini deməyə cürət etmərəm. Əgər 1500 il bundan əvvəl yaşasa idim bəlkə mən də məcbur olub fantaziyalarıma güc verərdim... artıq bu günki insanlar, bayaq dediyim kimi, daha "uşaq" deyillər, xeyli böyüyüblər və hər bir versiyanın elmi sübutunu axtarırlar. Qərb alimləri bu sahədə çox irəli gediblər. Onlara kömək məqsədi ilə təkcə onu deyə bilərəm ki, yuxu dünyası məxluqları ədalətli və insanpərvər şəxslərə xüsusi hörmət edirlər. Təbii ki, qorxulu və dəhşətli yuxular da görürük. Yanğınlara və mühari-

bələrə də rast gəlirik. Belə yuxular isə sanki bizim ömrümüzü qısaltır. Bütün bunlardan belə bir nəticəyə gəlirəm ki, cənnət də cəhənnəm də yuxu aləmində yerləşir, özü də həmin aləm hardasa lap yaxındadır, bir göz qırpımında orda ola bilirik. Hərdən mənə elə gəlir ki, yuxu dünyası ilə bizim aramızda sanki güzgülü bir şüşə vardır, - onlar bizi görür, biz isə onları yox. Biz onları əsasən yatanda görürük. Əbədi olaraq "o dünyaya" isə fiziki ölümdən sonra köçürük. Bundan başqa, mən belə hesab edirəm ki, cənnətə cəsəətli və ədalətli insanlar qəbul olunur. İnsanların dili, dini və kimliyi nəzərə alınmır. Ora hətta ateistlər və materialistlər də qəbul oluna bilər. Təki qəhrəman olsun. Həqiqətən yuxu dünyası sanki real deyildir. Bu sadəcə olaraq adama belə gəlir, yaxud nağıla bənzəyir. Əslində isə biz bu varlığın tamamilə təsiri altındayıq. Yuxu dünyası haqqında söhbətimi tamamlamalı olacam. İcazənizlə yenə ictimai

problemlərimizə qayıdaq. Növbəti mövzu sitayiş ritualları haqqındadır. Hələ cəmiyyət siniflərə bölünəndə hakim təbəqələr insanları itaətdə saxlamaq üçün onları müxtəlif vasitələrlə qorxutmuşdular. Hakimlər cəmiyyətə ilahi qüvvələrlə əlaqədar olduğunu, hətta dost olduğunu söyləyir, bununla da rəiyyəti qarşısında diz çöküb baş əyməyə məcbur edirdilər. Bu ritual həm də hakimlər üçün psixoloji əhəmiyyət kəsb eləmişdir. Rəiyyət onların qarşısında diz çöküb yer öpəndə, (monarxın ayaqlarını öpəndə), onlara yamanca xoş gəlirmiş. Odur ki, insanlar belə hesab edirlərmiş, bu ilahi qüvvələrin də xoşuna gəlir. Məhəmməd Peyğəmbər də ola bilsin ki, belə fikirləşib və müsəlmanlardan Allah qarşısında diz çöküb yeri öpməyi tələb edib. Əlbəttə, ilahi yerin-göyün sahibidir, lakin mən biləni Onda monarx xisləti yoxdur, ola da bilməz! O müqəddəsdir, dahidir! Belə varlığa bu cür rituallar xoş gələ bilməz. Di-

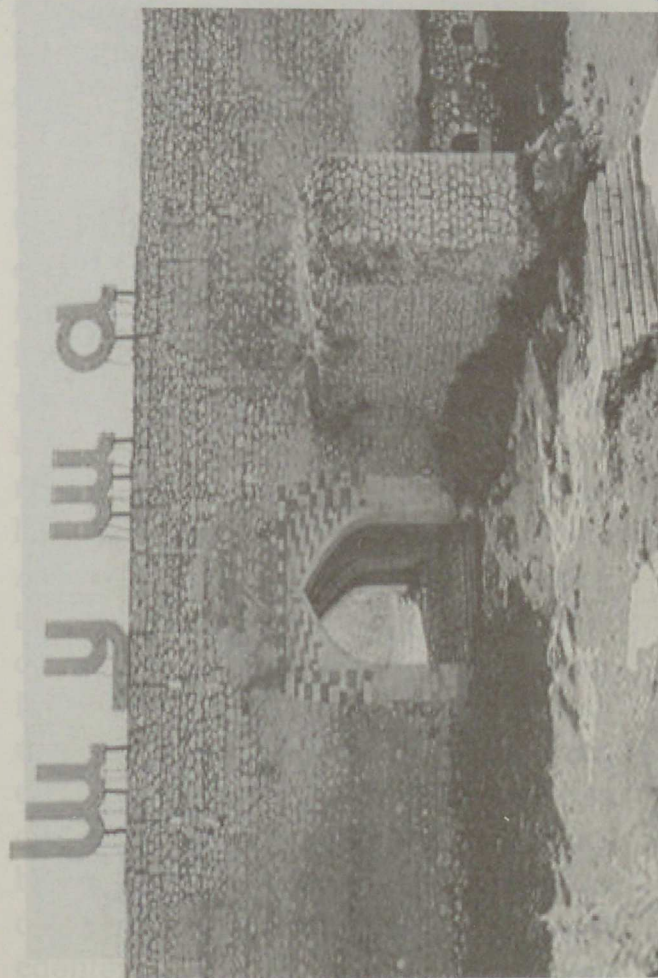
gər tərəfdən Ona insanların əyilib yeri öpməsi yox, onların mərhəmətli və cəsur olması lazımdır. İlahiyə "yalvaran" insan yox, mübariz insan lazımdır! Bəzi insanlar ondan qorxdığı üçün onu sevirlər,-belə də sevgi ona lazım deyil. Bu günkü insanlar bu məqamlara xüsusi diqqət yetirməlidirlər. Keçmişdəkindən fərqli olaraq bu günkü insanlar İlahiyə qarşı yeni münasibətlər yaratmalı və bununla da bu münasibətləri daha uca səviyyəyə qaldırmalıdırlar. Məsələn, cahillik dövründə olduğu kimi nələr xahiş etmirik ondan? Bəziləri isə hətta ondan xahiş edir ki, "İlahi sən özün flankəsin cəzasını ver, mən də kənardan baxım məmnun olum" ?... Üzr istəyirəm, satira üçün... belə qardaşlarıma üzümü tutub deyirəm,-bəs özün necə, el oğlu, özün bu işi görmək istəmirsənmi? Nə vaxtacan "seyid Əhməd əlini" axtaracaqsan? Nə vaxta kimi Allahın sənə verdiyi gücü, qüdrəti göyə sovuracaqsan? Bəs deyilmi bu acizlik?

Bəli, Tanrı bizim hər bir xahişimizi yerinə yetirə bilər, bəs onda biz insanlar inkişafdan qalmaqıqmi? Müftəxor bir kütləyə çevrilmərikmi? İlahinin nəyinə lazımdır belə insanlar? Başqa məsələ, əgər sən mübarizə əzmi ilə haqq ədalət əzmi ilə yaşasan, döyüşsən bil ki, O, daima sənindir. Heç zaman səni tərk etməyəcəkdir! Hər hansı bir işin üstünə ürəkə, qələbə əzmi ilə getmək lazımdır! Əlbəttə o vaxtki insanlara da bunu başa salmaq çox çətin idi. Daima çətinliklərlə üzləşən insanlara arxa, kömək lazım idi və onlar bunu çox vaxt ilahinin hüsurunda axtarırdılar. Elə adamlar da olub ki, Tanrının adını tez-tez yada salır, müqəddəs yerləri ziyarət edir və s. Onların bir çoxu bunu qorxudan edib və bu hərəkətləri ilə sanki ona yaltaqlanıblar. Belə ki, Tanrı onların bəd əməllərini üstünü açar bilər, vəzifəsini və var dövlətini əlindən alar, özünü isə düşmənlərinə möhtac edər. Odur ki, müxtəlif ritualara əməl etməklə günahlarının

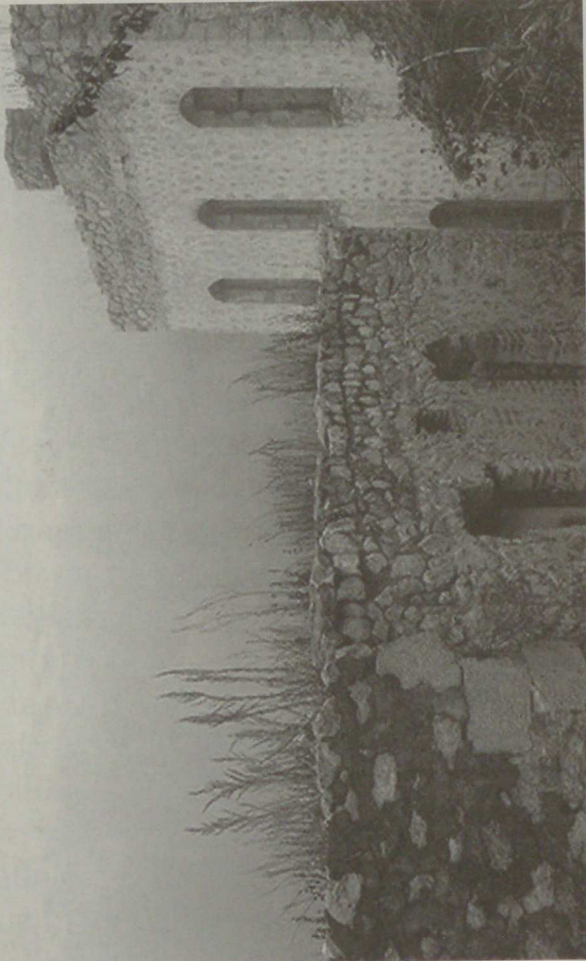
yuyulduğunu hesab edən bu adamlar çox yanıblar. Yaxşı olardı ki, belələri haçansa pislilik elədiyi adamları tapıb könlünü alaydılar. Heç şübhəsiz ki bu göylərin xoşuna gələr. Odur ki, deyə-sən İlahiyə yalvarmaqla ancaq özümüzü həm yoruruq, həm də biyabır edirik. Onun qarşısında ikiqat əyilmək də vacib deyildir. Bəli, onu sevməliyik, lakin yaltaqlanmamalıyıq,-bunlar tamamilə başqa anlayışlardır... İlahinin qarşısında diz çöxsək kifayət edər. Əgər diziniz ağrıyarsa otura da bilərsiniz. Güzəl bir guşəyə çəkilib fikirlərinizi və görmək istədiyiniz işləri ona danışın və bundan sonra iş üstünə gedin. Yalvarmağı, xahiş etməyi, yer öpməyi isə ləğv edin. Sözü düzü biz yer öpərkən bədəniniz də bir qədər biədəb görkəm alır,-başımız əyilir aşağı, belimiz isə qalxır yuxarı. Gündə Allahı sevdiyimizi ona beş dəfə təkrar etməyin də mənası yoxdur. Onsuz da o, kimin kim olduğunu çox gözəl bilir. Əsas məsələ odur ki, İlahi

bir an da olsun bizim qəlbimizi tərk etmir. Tutduğumuz hər bir işdə onun iştirakı hiss olunmalıdır. Yuxarıda qeyd elədim ki, əsas ideya insanları sevindir-məkdən ibarətdir. Bundan gözəl nə ola bilər dünyada. Cəmiyyət üçün çalışan adam birinc növbədə Tanrı üçün, sonra isə özü üçün çalışır. Əlbəttə hamı belə düşünməlidir. Tanrıya təşəkkür etməy də unutmayın, özü də bunu ailəvi, kollektiv və kütləvi şəkildə həyata keçirin. Düzdür, çətinliyə, dara düşən adamlar daha tez-tez ona müraciət edirlər. Belə adamlar bu çətinliyi aradan qaldırmaq üçün yalnız və yalnız qəti addımlar atmalıdırlar. Hesab edin ki, bu Ulu Tanrının tələbidir. Bu gün insanlar tez-tez başqa ölkələrə səfərə çıxır, başqa mədəniyyətli xalqlarla ünsiyyətdə olurlar. Gələcəkdə bu proses daha da güclənə bilər. Odur ki, insanlar ümumi davranış qaydalarını qəbul etməlidirlər. Əgər deyək ki, avropalı bu və ya digər səbəblərə görə Müsəlman ölkələrinə gələrsə

mütləq İslam qanunlarına hörmətlə yanaşmalı, onların bəzilərinə isə əməl etməlidirlər. Yox, mən demirəm ki, zəncir götürüb özlərini döysünlər və yaxud heyvan alıb qanını töksünlər. Məsələn spirtli içkiləri qəbul etməmək olar, İslam öklələrinin əksəriyyətində hərarət 45-50 dərəcəyə çatır. Bu içki içən adamları məhv edə bilər. Qumar oynamaq da Məhəmməd Peyğəmbərin xoşuna gəlməyib. Bundan da imtina etmək lazımdır. İctimai yerdə öpüşmək və qadınlarla zarafat etməyi aqlınıza belə gətirməyin. Bayaq dediyim kimi hər hansı bir qadın hər hansı bir kişinin şərəfi hesab olunur. Müqəddəs sayılan abidələrin yaxınlığından keçəndə ayaq saxlayın və onlara baş əyin. Əyləşib bu yerlərdə Tanrıya təşəkkürünüzü də deyə bilərsiniz. Bu kimi qaydalara əməl etsəniz, yerli camaat sizi başa düşər və hörmətlə yanaşar. Müsəlman öklələrinə uzun müddətə gələn adamlar isə daha çox İslam qaydalarına əməl etməli-

Şuşa qalası

**Şuşa: Erməni daşnakları
tərəfindən vəhşicəsinə
dağıdılmış imarət**

dirlər. Eyni zamanda müsəlmanlar da avropa ölkələrinə tez-tez getməli olurlar. Onlar da xristian qaydalarına hörmət etməlidirlər. Qoy onlar da kilsə yaxınlığından keçəndə ona baş əysinlər. Bununla onlar İlahiyə, İsa Peyğəmbərə baş əymiş olurlar. Yuxarıda qeyd elədim ki, xristianlar qisas almağı xoşlamırlar. Bunu günah hesab edirlər. Odur ki, Avropada yaşamaq istəyən müsəlmanlar da öz intiqam hissələrini cilovlamalıdırlar. Baş verən münaqişə elə həmin gündə unudulmalıdır, sabah bir daha yada salınmamalıdır. Uzun müddətə Avropaya köçən müsəlmanlar xristian mədəniyyətinin dərinədən öyrənməli, daha doğrusu İsa Peyğəmbərin nəsihətlərinə əməl etməlidirlər. Bu mədəniyyətə qarşı heç bir addım atmaq olmaz, əks təqdirdə özlərinə də, həmin ölkəyə də problemlər yarada bilərlər. Məktubumu Türkiyədə də ozumalıdırlar. Burada da Avropa mədəniyyətinə meyl edənlər az deyillər. Buna baxmayaraq

bayaq dediyim kimi, Avropaya meyl edənlər hələ gedib ora çatmayıblar. Cəmiyyət ideyasız qalmamalıdır. Digər tərəfdən Türkiyə də mənim üçün doğmadır və əzizdir. Düzdür, Azərbaycanda hansı milləti, xalqı istəsən tapmaq olar. Dilimizdəki ərəb, fars, rus sözləri saysız-hesabsızdır. Antropotoloji durum da bu yerdədir. Dünyanın bir çox strateji regionlarında vəziyyət bu yerdədir və bu təbiidir. Lakin Türkiyə ilə oxşarlıq, eynilik daha çoxdur. Bundan da belə nəticə çıxartmaq olar ki, əgər biz Türk deyiliksə onda türklər azəridirlər. Əlinizdən gələni edin ki, Türkiyə ilə Rusiya daha da yaxınlaşsınlar. Şükürlər olsun ki, bunu onların özləri də çoxdan başa düşüblər. Cənubi Azərbaycanda yaşayan azərbaycanlılara da bir neçə söz demək istəyirəm. Məktubumun birinci hissəsinə siz də əməl etməlisiniz. Bundan əlavə sizin hər biriniz mütləq bir ev tikməlidir. Əgər bunu bacarmasınız, siz də öz hökumətinizi günahlandır-

ra bilərsiniz. İslam prinsiplərindən isə sizə uzaqlaşmaq olmaz. Başqa məsələ, əgər onu modernləşdirmək arzusuna düşərsiniz,- bu mümkündür. İranda tərkibindən də çıxmaq lazım deyil. Əksinə İranda qalın və bütün İranı öz təsiriniz altına almağa çalışın. Əgər mən təklif elədiyim qanunlar ilə yaşasanız bu sizin üçün çətin olmayacaqdır. İran gözəl ölkədir. Bir də sizlərdən bir qardaş kimi xahiş edirəm, - Məhərrəmlik günləri döyməyin özünüzü. Onsuz da özünü nə qədər əzab-əziyyət versəniz də İmamlarımıza verilən işkəncələrin mində birini hiss etməyəcəksiniz! Yaxşısı budur qətl günü yezitlərin müqəvvasını düzəldin, onları vurun, döyün... sonra da od vurub yandırın. Kaş biləydiniz siz özünüzü döyəndə şər qüvvələr nə qədər sevinirlər, gülürlər. Yenə bir neçə kəlmə ermənistan haqqında danışmalı olacam. Heç şübhəsiz ki, ermənistanda da sağlam qüvvələr vardır. Sözü düzür əgər müharibəni nəzərə almasaq şəx-

sən mənə ermənilərdən heç bir yadda qalan zərər dəyməyib. Bir iki xırda para münaqişələri nəzərə almasaq demək olar ki, xoşagəlməz hadisələr yox dərəcəsinədir. Əksinə Rusiyada neofaşistlərə qarşı bir səngərdəyik. Ermənilər siyasi nöqtəyi nəzərdən bizimlə çox pis rəftar etdilər. Çox da ki, Azərbaycan bir qədər geri qalırdı. Bu o demək deyildi ki, onlar bizi itəliyib yıxmalı idilər. Onlar ki, bizim ən yaxın qonşularımızdan biri idi və bu geriliyin səbəblərini çox yaxşı bilməli idilər. Qolumuzdan tutub qaldırmaq əvəzinə, bizi itələyib yıxmağa çalışdılar. Bizi dünya ictimaiyyətinə Allah bilir necə təqdim etmək istədilər və bu gün də davam edir. Həqiqətən İsa həzrətlərinin şefəqləri yoxdur bunlarda. O kişi bunlardan çox-çox fərqlidir. Bütün bunlardan sonra normal iqtisadi əlaqələr istəyirlər, buna necə ad vermək olar. Görünür onların ürəyində həqiqətən ədalət hissləri çatışmır. Azərbaycan yeni qanunlarla yaşasa Ulu

Tanrıya and olsun ki, onlara daha da çətin olacaq. Lakin mən bunu istəməzdim. Yaxşı qonşu, - bu da iqtisadiyyatdır, biznesdir. Odur ki, yenə hər şeyi unudub onlara yaxşılıq etmək istəyirəm. Məsləhət görərdim ki, yenidən xristian dinini qəbul etsinlər, necə var elə. Bu onlara böyük hörmət gətirə bilərlər. Daha heç kəs onları hiyləgər hesab etməz. Bundan sonra onların ruhu saflaşacaq və onlar da mahnı yazmağa başlayacaq. Bu gün Rusiyada baş verən bezi ictimai hadisələr mənə məcbur edir ki, Adolf Hitlerin adını da çəkim. Qoy, humanist insanlar mənə bağışlasınlar. Neofaşistlər haqqında da bir neçə kəlmə söz deməliyəm. Çox istərdim ki, onlar da öz dünya görüşünü dəyişərdilər. Onların ideyası artıq müasir dünya ilə uyğunlaşmır. Onların törətdikləri cinayət hadisələri heç bir çərçivəyə sığmır. Bu heç şübhəsiz ki, antifaşistlərin qəzəbinə səbəb ola bilər. Görünür neofaşistlər bir daha məğlub olmağı arzulayırlar. Bir

dəqiqə fərz edin ki, Rusiya hökuməti cənab Gennadi Züqanova səlahiyyət verir ki, antifaşistləri və cənubluları səfərbər etsin. Bundan sonra neofaşistlər gerek yenə özlərini öldürüb canlarını qurtarsınlar. Doğrudur, cənublular anarxiyaya daha çox meyl edirlər. Vaxtaşırı onların yadına salmaq lazımdır ki, Rusiyada dövlət aparatı vardır və bunu hökumət özü lazımcə yerinə yetirir. Neofaşistlərin canfəşanlıqları yersizdir. Bu gün cənublular şimala pənah gətiriblər, sabah isə yuxarıda qeyd etdiyim kimi şimallılar cənuba köçə bilərlər. Məktubumu yekunlaşdırmaq istəyirəm. Son söz olaraq demək istərdim ki, qoy, Azərbaycan vətənpərvərləri xalqımızın bu günkü vəziyyətində məyus olmasınlar. Ruhdan düşməyə sadəcə olaraq ixtiyarımız yoxdur. Bu gün bütün elmlər, o cümlədən humanitar elmləri də kifayət qədər inkişaf etmişdir. Az bir zamanda nəinki iqtisadi sıçrayış, həm də mənevəviyyat sahəsində xeyli irəli getmək olar.

Cəmiyyət nə qədər çökür çöksün onu qaldırıb ayaq üstə qoymaq olar. Bundan başqa Azərbaycan xalqının yeni beynəlxalq missiyası başlaya bilər. Odur ki, insanları şərəflə yaşamağa səsləmək lazımdır. Əgər buna nail ola bilsək, hökuməti də cəmiyyətin iradəsinə tabe edə bilərik, bütün demokratik ölkələrdə olduğu kimi. Cəmiyyəti tənqid etmək isə bizə heçnə verməz. Əksinə ziyalılar ilə cəmiyyət arasında olan uçurumu daha da dərinləşdirə bilər. Bu qədər əziz həmvətənlərim. Sizə uğurlar arzulayıram, sağ-salamat qalın, şərəflə yaşayın.

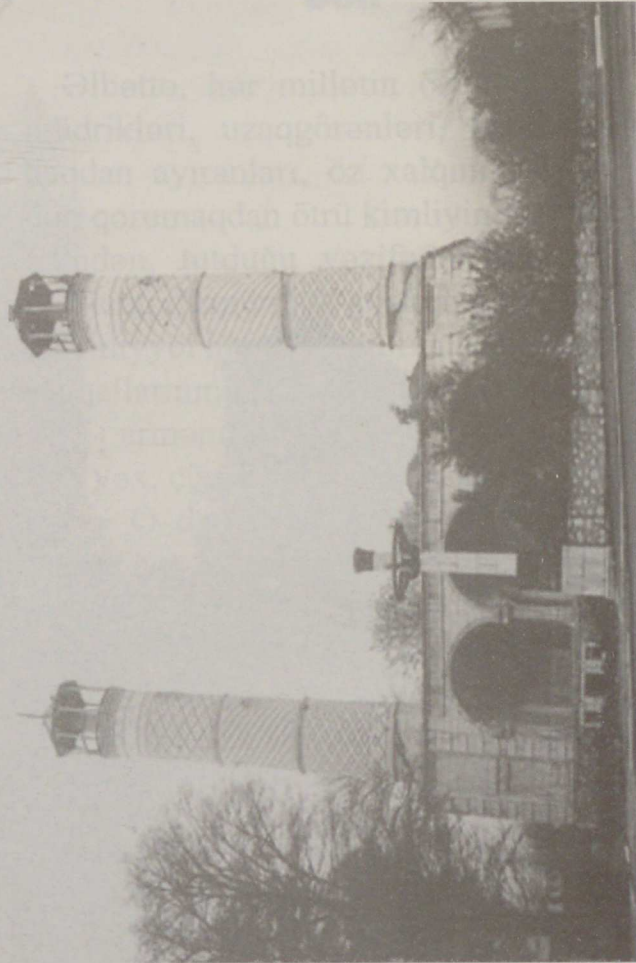
"BÖYÜK MƏKTUB"...

Son

Əlbəttə, hər millətin özünəməxsus müdrikləri, uzaqgörənləri, haqqı na-haqqdan ayıranları, öz xalqını fəlakət-dən qorumaqdan ötrü kimliyindən, təh-silindən, tutduğu vəzifədən asılı ol-mayaraq düzgün yol göstərmək yeganə məsuliyyət həmin xalqın müdrik və ağ-saqqallarının üzərinə düşür. Bildiyiniz kimi, ermənilərin keçmiş müdriklərindən yox, çürük ağsaqqallarından bir yol qalıb. O da böyük erməni imperiyası yaratmaq. Siz bilən çürük, ordan-bur-dan əldə olunan toxumdan necə məhsul əldə etmək olar? əgər bilmirsinizsə, bi-lin və belə çürük toxum səpib saf məh-sul əldə etmək ancaq sizdə olan, saba-hını düşünməyən, sizdən çox özlərini düşünən rəncbər və rəhbərlərinizi başa salın ki, nə atdığınız toxum göyerməz, nə də sizin kimi xalqına və demokratiy-aya qatı düşmənlərdən imperiya yara-

Bizlərdən və göylərdən imdad
diləyən Şuşa türbəsi

**Az keçməz buradan yenə
azan səsi ucalar**

dan olmaz. Belə fikrə düşənlər də yarıda bilməyiblər. Sağlam dövlət yaratmaq üçün sahə şoranlıq və yığma yox, torpaq pak və məhsulu da saf olmalıdır. Siz bilən, imperiya xülyasına düşən rəhbərləriniz hansı torpağa toxum əkmək istəyirlər? Bunların torpaqları var ki, rəncbərlik və rəhbərlik etsinlər? Onları siz başa salın ki, kirayədə oturduğun torpağa sədaqət toxumu səpməlisiniz, xəyanət toxumu bitsə də, ancaq özünüzü zəhərləyərsiniz. Belə xəyanət toxumu əkənlərin sonu tarixə aydın qızıl hərflərlə yox, qara sətirlələ yazılıb və yazılacaq. İmperiya yaratmaq istəyən ağıllı rəhbər bir ölkədə xəyanət imperiyası yox, bütün ölkələrlə birləşib, sədaqət imperiyası yaratmaq lazımdır. Belə bir imperiya yaratmaq istəyən varsa, o da Azərbaycan demokratik ölkəsidir. Və bütün dünya rəhbərləri və xalqlarına məlumdur ki, sülhün, demokratiyanın qoruyucusu Azərbaycan hökumətidir. Ermənistan rəhbərləri özlə-

ri demokratiyaya xəyanət etməklə sizi də yaşamağa yox, qırılmağa məcbur edir. Azərbaycan xalqı artıq sizin sonu çürüməyə gedən və artıq getməkdə davam edir, imperiya rəhbərlərini dərin-dən tanıyıblar. Bütün erməni xalqına bir sual: "Deyə bilərsinizmi paytaxtınız və vaxtilə sığınacaq yeriniz olan İrəvanda sizə qarşı hücum olub və bir nəfər də olsa soyqırımı məruz qalıb"? Sizi öz düşmənləriniz olan qondarma rəhbərləriniz İrəvanda yox, başqa yerlərdə qırırlar, yəni sizi türklər yox, Ermənistan hakimiyyətidir. Haqlı sual edə bilərsiniz, əlbəttə, bizdən yox, rəhbərlərinizdən. 200-250 ildir hansı imperiyanı yaradıblar və necə yarada bilərlər? İmperiya əvəzinə sizi qırğına verirlər. Adını da qoyurlar ermənilərin soyqırımı. Sizin keçmiş soyunuzdan güclü bir siyasət qalıb, onu da artıq dünyanın ağıllı rəhbərləri başa düşüblər. Sizi qıran və bir-birinə qır-dıran rəhbərləriniz başqa xalqları ağla-

dırlar ki, məzlum erməniləri türklər qır-rib, siz sual edin ki, türklər erməniləri hansı ölkədə qırıblar, Türkiyədə, yoxsa Ermənistanda? Onda sizə aydın olar ki, sizə gülən siyasətçi rəhbərləriniz, ağ-layan isə özünüz olacaqsınız. Erməni rəhbərlərinin və belələrinin ağlar günü onda olacaq ki, artıq Azərbaycan xalqı və sülhsevər ordusu silaha əl atsa, onda sizin halınız necə olacaq və hansı ölkədə sığınacaq tapacaqsınız? Hansı ölkə sizə sığınacaq veribsə, bir neçə ildən onra onlardan muxtariyyət yox, hətta deyirsiniz buy er bizim ata-babalarımızdan qalıb. Bildiyiniz və gördüyünüz ki-mi, bu xalq sizə həmişə hörmət və hi-mayədarlıq edib və hal-hazırda da edir. Dağlıq Qarabağın Azərbaycanın olma-sına baxmayaraq, sizə muxtariyyət veri-lib, yaşamısınız. Ancaq sizə artıq əyan-dır ki, bu torpaq sizi nə üstünə, nə də al-tına qəbul etmək istəmir. Ona görə ki, əvvəldən rəhbərləriniz rəhbər kimi öz-lərini tanıdılar və necə torpağa münasi-

bət bəsləmək lazımdır, bilmədilər. Adətdir, ağılsız adamlar qiymətli sərvəti əldən buraxandan sonra qədrini bilirlər. Ağıllı dövlət başçısı xalqını qorusa, xalq da onu qoruyar. Ağılsız dövlət başçısı xalqına xəyanət etsə, bilməlidir ki, xəyanəti özünə edir, yəni xalqının düşmənidir. Əlbəttə, belə başsız və düşüncəsiz başçı ermənilərdədir. Kim deyə bilər ki, hansı dövlət başçısı gedəndə torpaq apara bilib. Ancaq biz deyə bilərik ki, heç bir dövlət başçısı nə sərvət, nə də torpaq aparmayıb, əksinə, kim olursa, onu torpaq aparıb və aparacaq da. Elələri də olub ki, torpaq qəbul etməyib, od və suya tabe olub. Bildiyiniz kimi, daxili əqidəniz qondarma olduğu kimi, xarici əməliniz də qondarma olur. Ermənistandan zəlzələ yox, qondarma yeraltı təkan olub. Qorbaçov Amerikadan yarımçıq qayıdıb, Ermənistanə gəldi. Ermənilərə humanitar yardım adı ilə təyyarələr, silahlar daşıyırdılar. Azərbaycan xalqı köməyə gedən-

də təyyarə vuruldu. Azərbaycanın görkəmli xadimləri Yerevana gedəndə dəhşətli fəlakət yarandı, təyyarə vuruldu və yandırıldı. Bunlar ermənilərin Azərbaycan xalqına olan cüzi soyqırımını sayılır. Xocalıda olan soyqırımı nə ad vermək olar? biz əminik ki, siz ermənilər də belə faciəyə görə rəhbərlərinizə hörmət yox, nifrət edirsiniz. Hansı dövlət istəsə ki, başqa bir ölkənin torpağından istifadə etsin, onda sülhə əl atmalıdır. Zülmə əl atsa, öz torpağını da itirər, özünü də. Tarix belə ədalətsiz mənzerənin şahididir.

**31 MART 1918-ci il:
Erməni faşizminin daha
bir səhifəsi**

1998-ci il martın 26-da Azərbaycan prezidenti Heydər Əliyevin imzaladığı fərmanla 31 mart Azərbaycanlıların Soyqırımını Günü elan edildi. 80 ildən sonra xalqımız nəhayət ki, erməni vəhşiliyini dövlət səviyyəsində yad etməyə ehtiyac duydu. Baş verənlər isə hətta əsrlər belə keçsə, azərbaycanlıların qan yaddaşından silinməməlidir.

1918-ci ildə Rusiyada yaranmış vəziyyətdən istifadə edən ermənilər öz istediklərinə bolşevizm bayrağı altında nail olmağa cəhd edirdilər. Bakı kommunası 1918-ci ilin martında cinayətkar planı həyata keçirməyə başlayır. Təxminən 7 min erməni əsgəri müxtəlif cəbhələrdən Bakıya gətirilir. Bundan başqa? Qırmızı Qvardiya? adı altında yaradılan 10-12 minlik ordunun da 70%-i ermənilərdən ibarət idi. Qabaqcadan ha-

zırlanan anlaşılmaya əsasən, bolşevik-erməni koalisiyası cəbhə boyu hücumla keçdi. Martın 30-da axşam saatlarında Bakıda ilk atəş səsleri eşidildi. Təpədən dırnağa qədər silahlanmış erməni əsgərləri müsəlmanların evlərinə basqınlar edərək onları vəhşicəsinə öldürür, körpələrə və qocalara aman vermirdilər. Qadınlar daha ağır şəkildə öldürülürdülər. Arxiv materiallarına əsasən qucaqları, burunları kəsilən, orqanları parça-parça edilən 37 qadının meyiti tapılmışdı. N.Nərimanov Erməni vəhşilərinin törətdikləri qətləmlər haqqında belə bəhs edir: "Bolşevik olan bir müsəlmana belə aman verilmədi. Müsəlmanlara hər cür cinayəti etdilər. Nəinki kişilər, hətta hamilə qadınlar da daşnaqlardan canlarını qurtara bilmədilər". Mart soyqırımından bir il sonra ermənilər bu hadisələri bolşeviklərlə Müsəlmanlar arasında cərəyan edən hakimiyyət mübarizəsi kimi mətbuatda yaydılar. 1919-cu ilin yayında ABŞ tərəfindən Bakıya göndərilən

general Harborda təqdim edilən sənəddə erməni yepiskopu Baqrat ermənilərin mart hadisələrində iştirakını inkar edir. Baqrat Bakıda hadisələr zamanı öldürülən 1000 nəfərdən 300-nün erməni və rus, 700-nün müsəlman olduğunu iddia edirdi. Bu soyqırım təkcə Bakıyla əhatəli deyildi. Aprel ayının ilk ongünüyündən etibarən Bakıda törədilən bu qətləmlər eynilə Şamaxı, Quba-Xaçmaz, Lənkəran, Hacıqabul, Səlyan, Zəngəzur, Qarabağ, Naxçıvan və digər bölgələrdə də edildi.

Ermənilərin 1918-ci il mart və aprel aylarında Şamaxı və ona qonşu kəndlərdə törətdikləri qətləmləri isbat edən çoxlu sayda arxiv materialı var. Bu materiallar arasında 22 noyabr 1918-ci ildə Təcili Araşdırma Komissiyasının başçısı A.Xasməmmədovun Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyi başçısına Şamaxı şəhəri və ona qonşu kəndlərin dağıdılması və müsəlman əhali üzərində ermənilərin işgəncələri və cinayətlə-

**Azərbaycan türklərinin
yenilməz oğulları**

**Vətən igid oğullarını
döyüşə səsləyir**

ri haqqında məlumatını, həmin komissiyanın üzvü A.Novatskinin bu məsələlə bağlı komissiya başçısına verdiyi məlumatı, bu işlərdə cinayətkar şəxslərlə bağlı məhkəmə işinin başaldılması haqqında Təcili Araşdırma komissiyasının 12 iyul 1919-cu il tarixli qərarını göstərmək olar.

Şamaxı şəhəri və ona qonşu olan kəndlərdə ermənilər tərəfindən törədilən soyqırım hadisələri haqqında 7 cild, 925 səhifədən ibarət araşdırma materiallarında toplanmış məlumatlar ermənilərin cinayət və qətliaamlar etdiklərini bir daha göstərir. Onu da qeyd edək ki, adını qeyd etdiyimiz Araşdırma Komissiyası tərəfindən hazırlanan sənədə görə, hələ yanvar ayında Bakı Soveti tərəfindən 15 maşın, mart ayının ortalarında isə 60 maşın dolusu silah və 2000 erməni əsgəri Şamaxıya göndərilmişdi. Təkcə Mart ayında Şamaxının 58 kəndi Bakı Sovetinə bağlı erməni ordusu tərəfindən dağıldı. Təxminən 8 minə yaxın insan

öldürüldü ki, bunun da 1653 nəfəri qadın, 965-i isə uşaqdı. 1918-ci ildə 15 min əhalisi olan Şamaxının 1921-ci ildə əhalisi təxminən 1700 nəfərə enmişdi. Bu kütləvi soyqırım hadisələri təkcə Bakı və Şamaxıda deyil, Azərbaycanın demək olar ki, bütün bölgələrində həyata keçirilmişdi.

Ermənilər bütün Azərbaycanı işğal etməyə cəhd göstərdilər. Onlar bu dəfə Qarabağda yaşayan ermənilərlə birləşib Gəncəyə hücum hazırlayırdılar. Lakin 1918-ci ilin mayında Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaradılması, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü uğrunda ölüm-qalım mübarizəsinin başlanması işğalçıların bütün planlarını pozdu.

1918-ci ilin mart-aprel aylarında Bakı, Şamaxı, Quba, Lənkəran və digər ərazilərdə erməni faşistləri 50 min azərbaycanlıyı qətlə yetirmiş, 10 minlərlə insanı öz torpaqlarından qovmuşlar. Həmin hadisə Azərbaycan xalqının tarixinə qara hərflərlə yazılmışdır.

MÜNDƏRİCAT

Ön söz.....	3
Azərbaycanlıların soyqırımı haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı..	9
Kərbəlayi Behbud oğlu Hacı Yusifin kitabını oxuduqdan sonra.....	16
Tarixi yanaşma beynəlxalq hüquqi yanaşmadır.....	31
Kərbəlayi Behbud oğlu Hacı Yusifin "Qarabağ sindrom əsərinə rəy.....	64
Hacı Yusifin "Qarabağ sindromu həqiqət və reallıq kitabına oxucu münasibəti.....	75
Hacı Yusif əminin "Qarabağ sindromu həqiqət və reallıq döyüşçü sözü.....	82
Uzaq, yaxın tarix.....	88
Dünya xalqlarına Azərbaycan xalqı adından həqiqət xəbərdarlığı.....	110
Erməni məsələsi və ikili standartlar.....	138
Fransa parlamenti niyə ermənilərin sözünü deyir?.....	148
"Böyük məktub... Yeni dünya görüşü..	163
"Böyük məktub... Mədəniyyət.....	188
"Böyük məktub... Son.....	244
31 mart 1918-ci il: Erməni faşizminin daha bir səhifəsi.....	250

Kərbəlayi Behbud oğlu Hacı Yusif

“Qarabağ sindromu”

(Həqiqət və reallıq)

Bakı “ŞƏMS” nəşriyyatı - 2007, 256 səh.

Nəşriyyat direktoru: **Şəmsi VƏFADAR**
Məsul redaktorlar: **Məsumə HÜSEYNOVA,**
Xəqani RÜSTƏMZADƏ

Bilgisayar tərtibatçısı
və texniki redaktoru: **Rəşad XUDAYAROĞLU**
Mətni yığdılar: **Şəmsurə KƏLBƏCƏRLİ,**
Gülnarə MƏMMƏDOVA,

Korrektorlar: **Fatimə HƏMİDOVA,**
Ramiz HƏVİLLİ

Yığılmağa verilmişdir: 10.12.2006

Çapa imzalanmışdır: 08.01.2007

Kağız formatı: 60x84 1/16

Fiziki çap vərəqi: 12

Mətbə kağızı: № 01

Sifariş: № 11. Sayı: 500 nüsxə

Ofset üsulu ilə çap olunmuşdur

Qiyməti müqavilə ilə.

*Bakı “ŞƏMS” nəşriyyatı, Mətbuat p-r. 24,
Telefon:(99412) 438-33-07, (99412) 510-24-68*

**Kərbəlayi Behbud oğlu
Hacı Yusif Dəmirov**

1928-ci il fevralın 5-də
İsmayıllı rayonu, Lahıc
kəndində anadan olub. Orta
məktəbi bitirdikdən sonra
Rusiyanın Kırım vilayətində
hərbi xidmət keçib. Hərbi
xidmətdən geri qayıtdıqdan
sonra Respublikada müxtəlif
vəzifələrdə çalışıb.

Evlidir, 4 övladı var.